

Caiete Silvane

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Generația Marii Uniri

*Stîn Prefect a județului Sălaj
în Kälau*

Am onoare a relata că oficial prefecturii din Cehul Silvaniei în urma audierii verbale în 29 April ac. l-am preluat și că preluarea în 30 April 1919 la ora 5 d.m. s-a terminat. — Procesul verbal despre preluarea în general atășat sub f., iar procesul verbal despre preluare în minutele sub 2 f.

Occupând postul raportez în următoarele:

1. Ordinea în plasa Cehului din centru seja am restabilit-o în câta. — Desarmările s-au terminat și armele strinse să vor strinse cât se curăță la dej. — Le-am eules și armele de vânătoare; armele aceste vor sta sub para mea.

2. Rog dispoziție în privința oficialilor cari acum totuși sunt și vor să se pună jurământul. Când au sa moară

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Sumar

Iuliu Maniu, Din Discursul rostit la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia p. 1

Alexandru Jurcan, Poeme pentru „Caiete Silvane” pp. 2-3

Parodie de **Lucian Perța** p. 3

Grigore Arbore, Poeme pentru „Caiete Silvane” p. 4

Ioan F. Pop, Poem pentru „Caiete Silvane” p. 5

Regulamentul Concursului de debut al revistei și editurii „Caiete Silvane” p. 5

Viorel Mureșan, „Un giuvaier insuficient șlefuit” pp. 6-7

Carmen Ardelean, Purgatoriile unei metavoci, purgatoriile unui metapersonaj pp. 8-9

Imelda Chința, Anatomie narativă p. 10

Marcel Lucaciu, Lumina iubirii divine pp. 11-12

Ioan Silvan, Prolog p. 12

Daniel Mureșan (Zalău), Cronica discului. Ayreon – *The Source* p. 13

Simona Ardelean, Filmografiile Simonei. *The Mountain Between Us* (2017) p. 14

Ioan-Pavel Azap, Reeditări filmice (VIII) p. 15

Anca Goja, interviu cu **Rodica Dragomir**: „Am avut întotdeauna un mare respect pentru «cuvântul ce cuminecă»” pp. 16-18

Camelia Burghel, Satele sălăjene și poveștile lor p. 18

Daniel-Victor Săbăceag, Alexandru Pop – primpretor al plasei Cehu Silvaniei după Marea Unire pp. 19-23

Gheorghe Moga, Derivate de la nume proprii pp. 24-25

Ioan-Viorel Bădică, Arheii sau „Jocul Ielelor” p. 25

Marin Pop, Dascălul Daniil Graur – personalitate sălăjeană marcantă din generația Marii Uniri pp. 26-31

Alice Valeria Micu, Dialoguri pentru vremea ce va să vie p. 32

Ioana Gale, Moștenirea politică a lui Iuliu Maniu în opera și activitatea lui Corneliu Coposu pp. 33-38

Viorel Tăutan, Câteva rânduri/gânduri (Despre unele principii) pp. 39-40

Ghiduri de arhitectură: Zona Meseș și Zona Sălaj p. 40

Ioan F. Pop, Solilocvii inutile p. 41

Daniel Mureșan (Baia Mare), Evocări sălăjene pp. 42-43

Grigorie Croitoru, Vor lua românii vreodată Premiul Nobel pentru Literatură? p. 44

Maria V. Croitoru, Nepoțelu-ar vrea să știe puțină astronomie p. 45

Daniel Hoblea, Malaxorul de ianuarie pp. 46-47

Daniel Săuca, Leprozar (5) p. 48

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918, nr. 11, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIV, Nr. 1 (156), ianuarie 2018.

Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 4 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor șef

Viorel Mureșan - redactor șef adjunct

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Marin Pop, **Carmen Ardelean** - redactori;

Viorel Tăutan, **Marcel Lucaciu**, **Imelda Chința** - redactori asociați;

Györfi-Deák György, **Alice Valeria Micu**, **Gheorghe Moga**,

Simona Ardelean - colaboratori.

Responsabili de număr: **Daniel Săuca**, **Daniel Hoblea**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**
Tehnoredactare: **Marius Soare**

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între: Consiliul Județean Sălaj; Instituția Prefectului Sălaj; Primăria Zalău; Direcția Județeană pentru Cultură Sălaj; Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău; Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Filiala Zalău; Biblioteca Județeană „Ioniță Scipione Bădescu” Sălaj; Inspectoratul Școlar Județean Sălaj; Arhivele Naționale Filiala Sălaj; Cenaclul literar „Silvania” și Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.

Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista „Caiete Silvane” este membră a Asociației Revistelor, Publicațiilor și Editurilor (ARPE)

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale, factorii poștali, prin Mediadiff Product SRL și prin redacție (telefon 0260-612870).

Prețul unui abonament pe o lună este de 4 lei. Pentru orice nereguli privind difuzarea vă rugăm să ne contactați telefonic la redacție.

Tiparul realizat la Tipografia Color Print Zalău, Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-661752

Din Discursul rostit la 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia

Iuliu MANIU

Onorată Adunare Națională,

Dacă privim șirul nesfârșit al suferințelor grele care le-a îndurat neamul românesc timp de veacuri, dacă ne aducem aminte de sutele de mii de martiri cari și-au jertfit viața pentru acest neam, precum și de durerile sufletești care sute de ani au amărât viața strămoșilor noștri, nu știm cu ce să mulțumim noi, generația de azi, că suntem învredniciți de soartă să ajungem, tocmai noi ziua sfântă de azi și, după atâtea suferințe ale înaintașilor noștri, tocmai noi să fim împărțășiți de o atât de mare înălțare sufletească.

Mulțumita și recunoștința noastră față de această grație Providenței nu ne-o putem arăta decât dovedindu-ne vrednici în aceste sărbătorești clipe de însemnătatea timpurilor, pe cari le trăim.

Vrednicia neamurilor, prin urmare și a noastră, se judecă după temeinicia hotărârilor ce le iau, după măsura de înălțare sufletească cu care se alătură la aceste hotărâri și după stăruința, cu care se silesc a înfăptui hotărârile luate. Vrednicia noastră o vom dovedi.

Noi, Onorată Adunare Națională, azi suntem ca orbul nenorocit care ani de-a rândul nu a zărit cu ochii lui lumina soarelui și deodată i se desprind ochii închiși pentru a primi razele dătătoare de viață ale eternei lumi (Aplauze: așa-i).

Fiii poporului nostru au trăit până acum ca orbii în întunecul negru, lipsit de orice mângâiere, și azi, prin o bunăvoință dumnezeiască și prin vrednicia proprie li-au deschis vederea ochilor și au văzut lumina sfântă a dreptății și a libertății popoarelor. (...)

Este adânc înrădăcinată în noi convingerea că numai un regim cu adevărat democratic ne poate întări țara și înălța neamul. Trebuie să avem colaborarea organică a tuturor păturilor sociale și a tuturor cetățenilor în serviciul prosperității statului român. Un stat modern îndeosebi în vremuri agitate cum sunt cele de azi, pretinde mari sacrificii de la cetățenii săi. Aceste sacrificii le pot presta cetățenii numai atunci dacă sunt în putința de a-și dezvolta toate forțele lor, iar aceasta numai pe lângă o deplină libertate pot să o facă. De aceea libertățile interne ale cetățenilor trebuie să crească în raport cu eforturile externe ale statului. Nu se poate spera ca cetățenii fără drepturi și ținuți în întunecul sufletească și în mizerie socială să devie stâlpi siguri ai unui stat modern. Deplina libertate și egala împărțășire în puterea de stat a cetățenilor este singura bază solidă a dezvoltării unui stat. (aprobări) (...)

Neamul românesc, la fondarea viitorului său și la asigurarea existenței sale, nu poate trece cu vederea raporturile internaționale cu celelalte neamuri. Dacă privim la urmările catastrofale ale tragediei omenești ce se petrecuse în timpul recent, nu e puțină să nu

constatăm că acestea nu se pot delătura decât delăturând totodată și posibilitatea de a se repeta această tragedie. Aceasta însă nu se va putea ajunge decât numai punând stavilă egoismului neîndreptățit și puținți de a strivi fără nici un scrupul cel mai tare pe cel slab. În locul suveranității rigid aplicate, trebuie să se înfăptuiască o înfrățietate universală, care să admită, înființând Liga Națiunilor, deliberarea conflictelor dintre popoare prin juriu internațional, evitând prin aceasta aplicarea forței brutale reprezentate prin război.

Eram încă sub povara oprămirii naționale, când frații noștri din Bucovina (Aplauze: Să trăiască Bucovina) enunțase unirea lor cu România Mare. Eram încă în robie când frații bucovineni eliberați de sub același jug, au decretat unirea lor cu noi, fiind aplicați a-și întinde mâna lor caldă, gata de ocrotire, înspre noi. Ce e mai firesc deci, decât, că în aceste momente, când batem calea străbătută deja de ei, să le trimitem o frățască închinare.

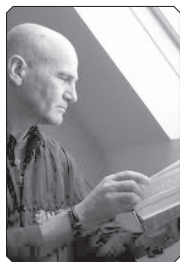
Sub domnia seculară a Habsburgilor au suferit pe lângă noi multe neamuri eroice, cari deopotrivă cu noi doreau să rupă lanțurile grele ale opresiunii naționale. Pildele strălucite de eroism național ale acestor neamuri ne-au dat și nouă în zilele grele de suferință tărie sufletească și cuvintele lor de îmbărbătare ne-au mângâiat în dureri și ne-au întărit în nădejdi.

Credem că da, prin urmare, expresiune gândului întreg neamului românesc când propunem în proiectul de rezoluțiune să trimiteți acestor popoare eliberate salutul nostru și admirația noastră, dorindu-le acum, ca unor popoare libere, deplină mărire. (aplauze frenetice).

Să nu uităm că, dacă azi suntem în situația de a ne spune liber cuvântul și de a ne pronunța neîmpiedicați dorința sufletului nostru, avem să mulțumim armatelor victorioase ale puterilor aliate și diplomației strălucite ale acestor puteri. De aceea credem că trebuie să ne închinăm înaintea geniului națiunilor liberatoare și în urmare propunem să se trimită din această adunare salutul nostru armatei glorioase a Antantei și conducătorilor ei. (aplauze frenetice).

Din aceste considerații rog onorata Adunare Națională să primească proiectul nostru de rezoluție („Primim, primim!” urale îndelungate), pentru a întemeia pentru vecie România Unită și Mare și a înstăpâni pentru totdeauna o adevărată democrație și deplină dreptate socială! (Urale nesfârșite: „Primim unanim! Trăiască România Mare!” Aplauze frenetice).

* Documentul nr. 10 din cartea lui Cristian Borz, *Monografia satului Bădăcin și a familiei Maniu* – ediția a II-a, revizuită și adăugită – Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016, pp. 268, 271-273.

Alexandru JURCAN

Aniversare cu colivie

M-ai tot rugat să-ți scriu un poem de ziua ta
care să te uimească
numai că tu n-ai vreme de citit
copleșită de coliviile tale
unde sosesc mereu păsări colorate
mai apoi bucătăria plină cu prăjituri
prieteni tăi răsfățați pe șezlonguri cehoviene
concertele tale de fiecare vineri
cursurile alerte de franceză
drept pentru care nu-ți scriu vreo poezie
ci mai construiesc o colivie în care eu voi intra
să mă așezi la răsăritul dimineților tale
să-mi aduci cafea în loc de grăunțe
să tăifăsuim despre iederă, soare și miere de albine.

Vizuina de lut

Ai trecut de 70 de ani
valea se-adâncește
te mai așteaptă calul înșeuat
dincolo de mărăcini
nu mai ai nimic de pierdut
nimic de câștigat
frica stă învinsă în vizuina de lut
oamenii tinereții tale sunt oale și ulcele
soarele a rămas la fel de neatins
doar luna coboară spre tine
să-ți facă nopțile și mai albe
să poți deschide sertare secrete
din care se revarsă proaspete
zăpezile albastre ale copilăriei

Beograd

Pădăii tinere în parcuri timide
mai fosforescente, mai aprinse
însă oamenii îmbătrânesc ca pe la noi
aplecați spre pavajul ofilit
clădirile mai visează cu război –
balcoane desprinse, înlăcrimate –
cobor muntele Beograd – „orașul alb” –

inspir parfumul femeilor înalte cu rochii de rubin
 printre bărbați ciolănoși, războinici
 statuile dorm sub soare de aprilie
 brăzdate de albastre păsări inocente
 caut pași artistici – Ivo Andrić, Selimović -
 visez la o levitație demnă de Kusturica
 mai apoi deschid camera hotelului maroniu
 trezesc porumbeii ascunși sub cearceafuri
 furnicile din valiză miros a miere arsă
 îmi scot călătoriile la uscat

ca pe niște cămăși umede
 arunc telefonul și declar
 ziua întâlnirii cu mine însumi.

Parodie de Lucian PERȚA

Alexandru Jurcan

Aniversare cu colivie
 (din *Caiete Silvane*, ianuarie 2018)

Știu că m-ați rugat să vă scriu o parodie
 de ziua dumneavoastră,
 numai că mie, după ce v-am citit versurile cu
 acribie,
 mi-ați lăsat o rană albastră
 în sufletul meu copleșit de păsărici,
 mă simțeam ca un câine legat la poarta raiului,
 neînțeles nici de dușmani, nici de amici,
 așa că iertată fie-mi căutarea leacului
 în acest discurs versificat –
 drept pentru care, promit că de azi înainte
 nici un poem nu vă va mai fi parodiat,
 decât în varianta în care anumite cuvinte
 în colivia textului nu vor mai încăpea,
 dar despre asta sper că vom tăifăsuși la o cafea...

Grigore ARBORE

Sună trâmbițele violetelor

Sună trâmbițele violetelor ușor răgușite
peste satul meu amenințat de ploaie
și eu umblu desculț pe coline, frâng
cu tremurânde mâini armonia
instrumentelor vegetale concentrând
în mâini ultimele note repercutate de
gâtlejul fugar al privighetorilor.

Sună trâmbițele violetelor ușor răgușite
deasupra cimitirului unde
stă răstignit pe-o mulțime de cruci,
hulit sau cinstit, numele meu
îngropat în lumină și mângâiat
de orașele plutitoare ale florilor
înverșunate de primăvară.

Sună trâmbițele violetelor ușor răgușite
și eu îngenuncheat lângă ele ascult
un glas mai vechi al meu descins
sub pietrele lustruite de picăturile ploii.
Îl zăresc revenind spre lumină-nfrunzit,
tras de un cal alb fără zăbale
intrat cu coama-n asfințit.

Roză însângerată

Crește o muzică peste rânile
deschise în cuiburile ciocârlilor
de plecări fără întoarcere.
Te lași sedus de ea și urmărești delirul
înmuguririi nucilor pe colina
mușcată de turme somnolente. Durerea
ierbii în creștere o alină numai
firavul scâncet al câinilor.

Posibil e să fi greșit ținutul
precum de atâtea ori și s-a-ntâmpat
intrând pe porți nestrăjuite către
propria ta viață, fără
a întreba pe nimeni. Nicicând
n-ai auzit asemenea
lire și flaute, țimbale mânuite
de invizibili cântăreți retrași

în păduri necunoscute, lângă
multicolorele zvâcniri ale pâraielor.

Dar ești oricum acasă și recunoști ușor
livezile scheletice și caii
umblând aiurea printre stoguri,
mânați de fluieratul trestiei
ruptă prea brusc din mlaștina secată.
Un timp abstract aici revine-n nervi
și ai fugi de tine dintr-odată,
dar te lovești de zidul de muzică în care
de vrei să fugi rămâi oricum înfipt
precum o roză-nsângerată.

Orele cinci dimineața

Este cinci dimineața și orele
traversează podul fără retorică,
se instalează pe soclul ruginit,
la picioarele soldatului comunal
mort pentru întregirea neamului.

Le salută un cor de cocoși invariabil,
cu fraze scurte și demne, slăvind
năvala luminii acum când se strâng
pruncii în mame încercând să audă
noile zgomote din univers.

Este cinci dimineața și cineva eteric
orbecăie încă numerotând
porțile dreptilor cu spada ciuntită-n bătălia
consumată
pe malul lacului de munte.

Trupul primului trecător iese pe stradă
dintr-o imensă lacrimă. Case
și cruci, claxoane, turla
se refugiază-n ea răscumpărându-și
clipa de liniște.

Este cinci dimineața și febra
înstrăinării mă trezește.
Un glas necunoscut în preajmă
trece, provocator, printre cuiburile privighetorilor
exaltându-le imnurile.

Din antologia *Apa de zăpadă*, Editura Școala
Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.

Ioan F. POP

eu nu am fost niciodată nicăieri

eu nu am fost,
 nu am fost niciodată nicăieri.
 pentru că nu am unde merge și de unde veni.
 pentru toate astea mi-ar trebui o palmă de loc,
 o mână de timp.
 uitat din neloc în neloc,
 mi-ar trebui o altă naștere și o altă moarte
 unite într-o singură pronunție.
 alte umbre ale pașilor cu ecoul lor asurzitor,
 cu drumuri părăsite în neștiute priviri.
 cojile nopții se crăpau și din ele ieșeau la lumină
 direle altor nopți.
 toate drumurile se întorceau și mai singure,
 necălcate de pasul nici unui cuvânt.
 nu e cine să înceapă nici cine să sfârșască
 zbaterea atîtor tăceri,
 toate adîncurile cu brațele lor întredeschise.
 eu nu am unde merge și de unde veni,
 pentru că mi-ar trebui cîte o viață pentru fiecare
 clipă risipită pe drum.
 mi-ar trebui cîte o moarte să am,
 din cînd în cînd,
 unde mă opri.

Caiete Silvane. Credem în cultură! De 13 ani

Regulamentul Concursului de debut al revistei și editurii „Caiete Silvane”

Caiete Silvane, revista și editura Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, instituție a Consiliului Județean Sălaj, organizează concursul anual de debut, ediția 2018, cuprinzând următoarele secțiuni: poezie; proză; critică și istorie literară; eseu.

Manuscrisele, în limba română, participante la concurs vor fi expediate, cel târziu până în 16 februarie 2018, în format electronic (pdf sau doc), pe adresele caietesilvane@yahoo.com sau office@caietesilvane.ro sau prin poștă, în format printat, însoțite de varianta în format electronic, la adresa Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Zalău, Piața 1 Decem-

brie 1918, nr. 11 (cu mențiunea pe plic pentru Concursul de debut al revistei și editurii „Caiete Silvane”).

Manuscrisele trebuie să aibă: cele de poezie, maxim 50 de pagini (format A4, corp de literă 12), cele de proză/critică literară/istorie literară, maxim 400.000 de semne, iar cele de eseu maxim 300.000 de semne.

Lucrările declarate câștigătoare (de un juriu format din personalități ale lumii literare) vor fi anunțate la Zilele revistei „Caiete Silvane” (23-24 martie 2018) și vor fi publicate la Editura „Caiete Silvane” până la ediția următoare a Zilelor menționate. Sunt acceptate și manuscrise ale autorilor care au

Caiete Silvane
 Revistă de cultură
 Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

fost incluși anterior în antologii sau au publicat în volume colective. Premiile concursului constau exclusiv în publicarea volumelor (la cele patru categorii menționate). Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază. Relații suplimentare pot fi obținute la telefon 0724570646 sau prin email la adresele: caietesilvane@yahoo.com; office@caietesilvane.ro.

„Un giuvaier insuficient șlefuit”

Viorel MUREȘAN

Considerăm că nu poate fi deloc întâmplătoare apariția monografiei lui Traian Vedinaș, *Simion Bărnuțiu: pașoptist și filosof modern*, Editura *Caiete Silvine*, colecția *Memoria*, Zalău, 2017, exact în anul care a marcat, cu largi ecouri, centenarul morții lui Titu Maiorescu. Spunem asta pentru că, prin teza ei fundamentală, cea a continuității de profunzime dintre Bărnuțiu și Maiorescu, lucrarea de față e și despre mentorul *Junimii*. Autorul e sociolog prin formație, dar și remarcabil critic literar, predilect din zona apariției tiparului, precum și pasionat editor de texte îndelung uitate de mai toată lumea. În această din urmă calitate a sa a găsit Traian Vedinaș impulsul de a scrie cartea de care ne ocupăm aici: „În timp ce transcriam filă cu filă, după metoda interpretativă, prima parte *Pedagogica* din *Pedagogia* lui Simion Bărnuțiu, editată de discipolii săi în 1870, am fost uimit de fluiditatea filosofică a discursului – de aceea, la editare, i-am dat supratitlul *Filosofia educațiunii* (*Caiete Silvine*, Școala Ardeleană, 2015) [...] Surpriza cea mare mi-a apărut însă în transcrierea capitolului final din *Filosofia educațiunii*, numit *Principii speciale de educațiune morală cu respect la virtuți și scăderi particulare*. În paragraful: *Amoarea (iubirea) către patrie* din acest capitol am fost izbit de mai multe aspecte originale ale gândirii bărnuțiene, cea mai importantă dimensiune a acestor părți originale din *Pedagogica* fiind «critica imitațiunilor», care m-a condus firesc și logic la cea mai importantă teorie filosofică a lui Titu Maiorescu, teoria «formelor fără fond», întemeiată tot pe critica imitațiilor din comportamentul cultural al românilor” (*Introducere*, p. 5).

Fără a-și propune exhaustivitatea cercetării subiectului, prin morfologie, cartea întrunește atribuțiile unei monografii. Iar, cel puțin în prima parte, cea bibliografică, intitulată *Dascăl și revoluționar*, metoda lui de lucru e aceea a monografiștilor clasici: „...topirea informațiilor și a documentelor istorice în povestire frumoasă, într-o estetică narativă care să provoace nu numai rațiunea, ci și sensibilitatea sufletească a cititorilor, a celor tineri în special” (p. 23). Capitolul din deschidere e o stăruitoare privire istorico-geografică și politico-administrativă, fixată concentric asupra Țării Silvaniei, coborând spre Bocșa, satul natal al lui Simion Bărnuțiu. Următoarele pagini au ca miez învățătura primită de copil de

la tatăl său, „învățător și cantor”, continuată la școli din Șimleu Silvaniei, Carei și Blaj. Accentul cade mai apăsător pe latura teologică a activității didactice. Un capitol de istorie urmărește „parcursul revoluționar al lui Bărnuțiu de la Sibiu la Blaj, apoi de la Blaj iar la Sibiu” (p. 25), focalizându-și rândurile pe Discursul din catedrala Blajului, fundamentat pe ideea de libertate, fraternitate, egalitate, naționalitate și prosperitate. Celebra alocuțiune, ajunsă sub lupa lui D.D. Roșca, într-un studiu de filosofia dreptului, *Europeana Bărnuțiu*, își dobândește valoarea cardinală de continuatoare a *Supplex Libellus Valachorum*-ului și pregătitoare a programului memorandiștilor. De aici se conturează statura duală a lui Simion Bărnuțiu, compusă dintr-un profil de pașoptist ardelean, ardent revoluționar patriot și altul de filosof modern. În *Studii italiene* descoperim un Bărnuțiu învățând dreptul la Pavia, mai mult pentru a se înarma în lupta sa politică, dar și aplecat peste filologia clasică, spre a se face util culturii sale naționale. O scurtă sinteză asupra celei mai importante perioade din profesia didactică a lui Bărnuțiu poartă, semnificativ, titlul *În Iașul „Junimii”*. Între 1855 și 1864, cât funcționează în capitala Moldovei, ca profesor, își concepe sau finisează Bărnuțiu scrierile în discipline filosofice propriu-zise și în câteva discipline conexe. Acum și aici se întâmplă și legăturile, nu foarte prietenești, cu Titu Maiorescu. Sfârșitul cărțurii e descris cu cerneala elegiei, în câteva pagini însoțite de mișcătoare documente.

Partea a doua a volumului, *Repere și configurări*, debutează cu un capitol comprimat, un compendiu de istoria filosofiei europene moderne, inclusiv românești. Din aserțiunile făcute aici, înțelegem că monografia bărnuțiană nu e o carte scrisă îngust, ci subiectul ei e doar un pretext pentru observații la fenomene culturale extinse până azi. Traian Vedinaș pune în pagină o afirmație care, de (nu) ar fi adevărată, ar putea deveni izvor de polemici: „În acest climat s-au format scriitorii generației '80, a căror literatură, cu puține excepții, este fără filozofie, fără creativitate filosofică în discursul epic, poetic și critic. Criticii literari ai generației '80, deși unii s-au apropiat de filozofie, au practicat un impresionism pur, fără o estetică filosofică, ceea ce i-a obligat să plonjeze în postmodernism, fără să asimileze însă și

dimensiunea filosofică, fenomenologică a acestuia. Postmodernismul este pentru ei mai mult o modă decât o paradigmă” (p. 61). Respingerea slavonismului cultural și înțelegerea necesității latinismului, în limite discutabile, face parte la Bărnuțiu, din „critica imitațiunilor”, ca sursă în geneza teoriei „formelor fără fond”. Întregul studiu consacrat acestei probleme e o disertație pur filologică despre istoria scrisului în limba română, cu accente pe momentul fast al înlocuirii alfabetului chirilic cu cel latin și al introducerii ortografiei fonetice. «*Contra Școalei lui Bărnuțiu*». *O critică ideologică* e un titlu elocvent pentru un capitol de lămuriri privind diferențele dintre Bărnuțiu și Maiorescu în planul filosofiei politice. Cu vădit accent polemic își redactează autorul un alt capitol, *Anateme ideologice. Efecte perverse*, pagini de istorie a doctrinelor politice, în care se situează pe poziția de apărător al gândirii liberale bărnuțiene și contra celei conservatoare a lui Titu Maiorescu. Pornind de la studiile maioresciene despre limba română, eseu *Și Maiorescu a fost latinist* e un elogiu adus criticului junimist, în ipostaza de gânditor asupra „formelor fără fond”. Odată ajunși la jumătatea cărții, ne putem da seama că ea se vrea și o contribuție esențială la cunoașterea laturii transilvane a fenomenului pașoptist, coborât din Școala Ardeleană, mereu lăsat în umbră de cercetători, poate și pentru că, strict literar, e mai precar ilustrat.

Cu partea a treia, *Filozofie și filosofări*, pășim în tărâmul strict al istoriei filosofiei românești, încercând a determina rolul pe care Simion Bărnuțiu l-a putut avea în involburatul eon al începuturilor. Un prim capitol este despre „filosofii Blajului”, care sunt în număr de trei: Samuil Micu, Simion Bărnuțiu și Timotei Cipariu. Strădaniile călugărului de Școală Ardeleană, constând mai mult în traduceri și adaptări din filosofi, în speță germani, curg în sensul întemeierii unei terminologii filosofice românești. Pe urmele sale, Timotei Cipariu va da limpezime limbii filosofice românești, așa cum niciunul dintre ceilalți pașoptiști, mai implicați politic, n-a reușit. În descendența unor postkantieni, Simion Bărnuțiu, alături de rolul de întemeietor de limbaj filosofic modern, va edifica o doctrină și un sistem. Următorul pas în a-l așeza pe Bărnuțiu pe locul de „părinte al filosofiei românești” e făcut de Traian Vedinaș prin a sugera că o teorie de filosofia culturii dezvoltată de mentorul „Junimii”, teoria „formelor fără fond”, e convergentă, dacă nu chiar inspirată din gândirea filosofică bărnuțiană: „...mai precis din *Pedagogia*, în al cărei final al primei părți numită *Pedagogica*, autorul celui dintâi sistem filosofic românesc a construit o teorie contra imitației, teorie care în opinia noastră are, cum vom dovedi, toate compo-

nentele de situare în ipostaza de sursă a criticii formelor fără fond” (p. 110). Monografistul lui Simion Bărnuțiu străbate capricioase meandre politice între „republicanul Bărnuțiu” și „monarhistul Titu Maiorescu”, pentru a concluziona că răfuiala din *Contra Școalei lui Bărnuțiu* a fost una politică și nu culturală. Pe planul filosofiei, concordanța dintre cei doi este evidentă: acordă același înțeles cuvântului „formă”, la amândoi esențial, acela de „instituție socială”. Un evantai de scurte capitole ne indică doar câteva dintre ramurile filosofiei, în care Simion Bărnuțiu a încercat să fie prezent sau să lase urme: dreptul, estetica, logica, psihologia empirică, pedagogia. Fără să fi fost un creator de opinii estetice, Simion Bărnuțiu a predat primul curs de estetică filosofică la catedra universității ieșene, difuzând astfel o sumă de idei care au pregătit înțelegerea principiilor junimiste. În demersul său de conceptualizare a limbii noastre, el a fixat, între altele, și terminologia referitoare la tipurile de temperament: „sanguinic”, „flegmatic”, „coleric”, „melancolic”.

Trecând de la filosofia culturii la filosofia istoriei, conceptul de „formă” a căpătat conținut prin crearea Dinastiei și prin Războiul de Independență. După moartea timpurie a lui Bărnuțiu, Maiorescu a fost cel care a putut rămâne să vadă și să influențeze aceste evenimente, asigurând o continuitate ideatică profundă dinspre autorul *Dreptului public al românilor* spre sine. Când, între 1948-1989, tăvălugul proletcultist, prelungit în propagandă ceaușistă păguboasă, a pus la zid disciplinele pedagogice inspirate de filozofie, nici teoria „formelor fără fond” n-a avut o soartă mai bună, desprindem dintr-un capitol precum *Filosofia educației și boicotul „marxist-leninist”*. Dacă în privința lui Maiorescu, Traian Vedinaș e tranșant când susține că teoria acestuia se află în „statu nascendi” în teza bărnuțiană a criticii mimetismelor din societatea românească aspirantă la modernizare, el devine mai prudent și mai nuanțat vizavi de ecourile aceleiași concepții, ajunse la Constantin Dobrogeanu-Gherea, iar mai apoi la Eugen Lovinescu. Oricum, istoricul ideilor și, totodată, editorul operei lui Bărnuțiu, urmărește în aproape toate paginile de aici destinul neîntrerupt al „teoriei formelor fără fond”. „Pentru noi, așa cum am precizat deja, Bărnuțiu este părintele filozofiei românești, iar *Pedagogica*, ca filozofie, ni-l configurează pe filosof, prin părțile originale din aceasta un precursor al teoriei maioresciene a «formelor fără fond» prin ceea ce am numit «critica mimetismelor»” (p. 171). Scrisă atent și documentat, pe alocuri chiar îndrăzneată, cartea lui Traian Vedinaș recunoaște în intenția de sistem filosofic bărnuțian „un giuvaer cultural insuficient șlefuit”, de pe care, printr-un demers sânguinos, „șterge colbul”.

Purgatoriile unei metavoci, purgatoriile unui metapersonaj

Carmen ARDELEAN

Cerul unui ocnaș (metaroman),
Ion Pițoiu-Dragomir

Considerate elemente paratextuale, titlul și subtitlul unei opere sunt privite, adesea, ca firești, necesare convenții literare. Titlul subiectiv, deci tematic, în viziunea lui G. Genette, propus de scriitorul Ion Pițoiu-Dragomir pentru recentul roman *Cerul unui ocnaș* e secondat de un explicit subtitlu, *metaroman*, care, alături de particularitățile scriiturii deja consacrate, a stârnit vii și interesante reacții în cadrul Cenaclului Silvania. Considerațiile celor care au participat la ședința de cenaclu au fost consistente și aplicate, conturând o imagine polifonică a modalităților de receptare a textului.

Pornind de la impresia generală pe care o lasă lectura romanului, sintetizată într-o afirmație elocventă („Moromete a primit o tabletă”), Florin Horvath a subliniat deopotrivă aspecte formale relevante și simbolistica romanului. Scrisă în stilul noii generații, cartea „spulberă titlurile anterioare și face un aluat nou, care se așază sub semnul a trei elemente: morală, onoare și credință”, afirma prozatorul. Eliptic și „feliat”, oferind o repetitivă imagine a ocnașului, populat cu eroi anonimi, scoși la lumină din comunism, aparținând unei generații de revoltați, romanul mizează pe simbolica imagine a cerului lăuntric, zidit în erou.

Considerat de Daniel Săuca special ca scriitură, dar atipic pentru un metaroman, așa cum se dorește a fi, volumul *Cerul unui ocnaș* e greu încadrabil. Lipsa unor personaje clasice, stilul labirintic, greu de urmărit, greu de receptat, de multe ori, multiplicarea autorului în numeroase ipostaze constituie deja suficiente elemente pentru a vorbi de o „scriitură marcă înregistrată”, după cum aprecia președintele Asociației Scriitorilor din Sălaj.

Dacă Ioan Maria Oros a accentuat ideea de antiroman, postmodern, în care se remarcă evoluția unui „Roman excepțional”, Daniel Hoblea a remarcat monologul polifonic, prețiozitatea și ironia, caracterul ludic, secvențialitatea galopantă și liricizantă. Text-pildă, cu subtext sapiențial, cu personaje-metaforă, romanul evidențiază, după cum sublinia secretarul cenaclului, captivitatea omului conștient de sine.

Amplă și pertinentă a fost intervenția președintelui cenaclului, Marcel Lucaci, care observa dimensiunea socială, politică și religioasă a

romanului ce vine în continuarea prozelor anterioare ale autorului. Construcția ingenioasă, cu fire epice care se întrepătrund, glisarea planurilor, aspectul de mozaic, dimensiunea epico-lirico-dramatică și simbolistica personajelor sunt câteva dintre caracteristicile romanului considerat deopotrivă parabolă și alegorie.

Am putea, incitați de cordiala polemică pe marginea încadrării romanului în mode și modele, tipuri și tipare să ne focalizăm intervenția pe a demonstra dacă și cât e antiroman sau metaroman *Cerul unui ocnaș*. Și am putea lesne ilustra natura polemică și radicală a romanului care, asemenea oricărui antiroman care *se respectă*, e departe de a *respecta* clasicele convenții ale speciei: absența unui subiect evident, independența episoadelor înglobate, deplasarea accentului de pe abia schițatele personaje pe medii și obiecte, ignorarea voită, poate chiar sabotarea verosimilității prin alternarea planurilor și a registrelor.

Relativ facilă e și identificarea trăsăturilor metaromanului, în recenta operă a lui Ion Pițoiu-Dragomir: de la răsturnarea cronologiei, la dezvăluirea mecanismelor care au ca finalitate creația, a laboratorului de creație, cu tot instrumentarul ideatic diriguitor, a imaginii creatorului, cu obsesiile, spaimele, credințele și idealurile sale, a sensului creației, a întregului proces de scriere, receptare a textului, a destinului operei, în fond.

A rămâne la aceste aspecte formale ar însemna însă a ne opri, în termenii autorului, la „catetele” romanului și a omite *unghiul drept* pe care acestea îl formează, a sesiza doar orizontalitatea romanului, *abscisa* acestuia, și a pierde din vedere *ordonata*, dimensiunea verticală.

Se dezvăluie, pe parcursul celor patruzeci de capitole, o construcție romanească dominată de dihotomii, simetrii și analogii (cerul ocnașului-viețăș/cerul celorlalți, umbra sângerândă/imaginea elefantului mort, copii alergând/albine gonite, apocalipse exterioare/apocalipse interioare, războiul cibernetic/războiul interior), a cărei miză nu e nici fidelizarea cititorului printr-o narațiune fluidă, antrenantă, cu suspans și intrigă ușor vizibile, nici evocarea sau relatarea reportericească a unor evenimente, nici oferirea unor modele sau antimodele prin personaje cu biografii consistente. *Cerul unui ocnaș* e, mai degrabă, dincolo de micile trame care se întrețes și sunt, fluctuant, reluate, un pariu al

autorului cu sine însuși și cu cititorul. Ce este și ce nu este omul-scriitorul-cititorul-creația, cât/când e ocnaș și cât/când e om liber omul-scriitorul-cititorul, cum/de ce sunt, creator și creație, „gazde” pentru Dumnezeu și/sau „surcele pentru Marele foc” sunt, de fapt, liniile directoare ale romanului în care nu conflictele exterioare dau și susțin tensiunea romanului, în ciuda tragismului acestora, ci conflictele interioare arborescente, care, în mod paradoxal, cu cât sunt mai mult luminate, cu atât au o mai evidentă funcție cathartică.

În mod evident, Ion Pițoiu-Dragomir scrie un metaroman atunci când decriptează, la începutul capitolelor, semnificațiile scenelor sau termenilor/simbolurilor din episoadele anterioare, motivând alegerea smereniei ca simbol central, justificând utilizarea unui mod sau timp verbal sau urmărind, digresiv, relativitatea, polisemantismul sau forța conotativă a unor termeni precum libertate, autenticitate, prietenie. Cu punct de pornire în „Cartea Luminii”, pledoariile personajului – care e confesor în sensul arhaic și actual al cuvântului, de creștin care se confesează/își mărturisește credința, fără a fi osândit la moarte, și de „față bisericească” ce spovedește, duhovnic – îmbracă, uneori, mai ales în prima parte a romanului, ba forma unor predici, ba a unor dialoguri socratice. Nu e vorba însă de sensul comun al cuvântului, căci nu suntem în fața unei opere religioase. Predica-pledoarie e, de fapt, o altă dovadă a faptului că suntem în fața unui metaroman. Odată cu naratorul, cititorul (își) explică și înțelege experiențele anterioare, re trăind, cinematografic, scene simbolice, puternic metaforizate, într-un duel trecut-prezent între ceea ce autorul numește „săbiile ideilor”.

Tot metaroman scrie autorul și când identifică amprente specifice creatorului și creației – „autentic, firesc, simplu, deschis” – când oscilează între a fi interogativ, aprobator sau dezaprobat cu privire la problematica actului de creație: **cum și ce trebuie „cioplit”, care e menirea cuvântului** („- Ai realizat, cumva, m-ai întrebat atunci, că atâtea *eu* din discursul tău și atâtea verbe la persoana întâi singular – tot ipostaze ale lui... *eu* – îți obturează mo-des-ti-a și sim-pli-ta-tea?”, „Și nu ne gândim deloc la măsura cuvintelor: nu care (cuvinte), nu câte (cuvinte), nu felul rostirii (cuvintelor), nu, nu, nu, nimic, din toate astea! Ele contează numai când sunt... trăite printr-o ardere interioară, dacă se fac «aur curățit în foc»; „Adesea cuvintele sunt adevărate sicrie”), **cum trăiești/scrii/citești** („Oricum, odată cu «melodiile vieții» – sunete, dar și... zgomote – sunt vii și «portativele» ce le găzduiesc(...) Reținem, în primul rând, sensurile proprii ale cuvintelor”; „- Dacă vei gândi – vreodată – că scrisul unei cărți este, oarecum, un cântec, noi, personajele tale, te o-bli-găm să reții că în urma acestuia... rămâne... cenușă!”;

„Părinte, în cartea mea sunt două limbaje: cel observat în timp real de cititor și... metavocea din cifre și numere, toposuri și evenimente-cruciale! – «ascunse» primei priviri!”), **care este destinul unei opere** („Scena sicriilor fusese tratată în scenariu cu maximă atenție și pentru faptul că producătorul a remarcat-o primul în metaromanul *Cerul unui ocnaș*, el a recomandat-o scenaristului cu fervoare și acum ținea să iasă totul perfect”), **cum ajungi să fii autentic într-o „lume de arlechini”** („În forul nostru interior vom găsi zbateri care smulg din rădăcini «arborii» ce ne fixaseră atâtea idei considerate fără cusur, aflăm frământarea «valurilor» unde ne învioraserăm așteptările pline de speranțe, suntem uimiți cum se prăbușesc «edificiile» salvându-ne totdeauna de fulgere”).

Departe de a constitui o simplă recuzită, obiectele-simbol, devin metapersonaje. Sacoul bej, dalta, plicul, sicriul, oglinda au o încărcătură semantică și o greutate, în contextul operei, aproape egală cu a personajelor fulgurante, anonime, colective. Li se adaugă simbolurile aflate sub semnul cifrei șapte, simbolul perfecțiunii divine: șapte cruci de ceară (obiect ritualic, utilizat la înmormântări, în timpul slujbei), șapte răni, șapte note muzicale, șapte culori în curcubeul „surâs” al divinității.

Simbolice sunt și puținele personaje care se remarcă în roman: Revis – un Revis – e, cel mai probabil, o anagramă de la cuvântul „univers”, iar personajul care domină romanul prin ampla confesiune e particularizat printr-un număr de identificare specific celor încarcerați. 40.18.04 ne trimite, în mod evident, la biografia autorului, născut în 18.04.1940. Însă nu acesta e aspectul relevant, în ceea ce privește „viețașul” care alternează rememorarea cu autoanaliza, reflecția, meditația, căci religia lui e, de fapt, similară celei în care trăiesc făuritorii de săbii japoneze. Nu produsul, ci procesul e esențial; nu „eu-celălalt”, ci eu, după cum afirmă într-un pasaj emoționant prin dimensiunea pe care o dă, printr-un autentic autoportret, dramei omului-creator: „- Așa mi-a cerut viața, a reluat cu aplomb: să nu fiu eu, ci să fiu... eu-celălalt! - Și n-ai fost... supratătaxat pentru asta? Cum te-au «citit» ceilalți? Nu făceau, cumva aluzii, la porțile vreunui... ospiciu? - Desigur... Cei din jur au văzut în mine jovialul, mai întâi – e adevărat că, uneori, purtam o... mască specială – apoi l-au «tatuat» pe durul, exigentul, mai bine zis... Niciodată însă n-au surprins pe tragicul profund!”

Pentru Ion Pițoiu-Dragomir, a crea înseamnă a se crea, iar reciproca este perfect valabilă. În umbra unor semne apocaliptice (furturi, arestări, încarcerări, inundații), se întrevăd cheile-trepte ale „judecății drepte”, pe care numai purgatoriul creației autentice le poate oferi: „Curățenia”, „Ordinea interioară”, „Pacea roditoare”, „Armonia”, „Iubirea înălțătoare”.

Anatomie narativă

Imelda CHINȚA

Țestoasa care privește pe fereastră este cartea de debut a Marinei Opriș, apărută la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca. Autoarea s-a născut pe data de 13 august 1981, în orașul Târgu Mureș și este absolventă a Universității de Științe și Litere „Petru Maior”, profil filologie din orașul natal. Volumul este alcătuit din 21 de pseudopovestiri precedate de o Introducere și secundate de o Încheiere, povestiri ce compun o ingenioasă anatomie narativă în care pactul autobiografic se suprapune peste cel romanesc. Cartea este o prelungă mărturisire a senzațiilor, a concepției autoarei despre actul scrierii surprinsă în Introducere. Scrisul ca amânare din lipsa timpului, dar și din lipsa experienței justifică oarecum debutul întârziat, deși în spatele acestora se află, în esență, o lipsă mărturisită a curajului: „De fapt nu am curaj”. Marinela Opriș ne oferă spre lectură o proză epidermică, viscerală asociată unor sentimente și senzații orchestrate pe verticală dinspre manifestare, *Creierul*, spre stare, spre increat, *Oul*. Scrisul reprezintă o *descătușare* emoțională, iar lectura înseamnă receptare a senzațiilor, a sentimentelor dincolo de cotidianul tulburător asociat ceasurilor ticăitoare menite a tulbura liniștea: „Uram camerele ce aveau ceasuri ticăitoare. Acel zgomot nedeslușit, supărător care nu lasă liniștea să fie liniște deplină, acel zgomot ce îți aduce aminte greșos că nimic nu poate fi perfect, nici măcar liniștea”.

În spatele unei voci narative aparent detașate se află un eu tulburat cuprins de frica mărturisirii percepută ca vulnerabilitate. Astfel se naște un joc al convențiilor, al unei teatralități asumate prin confesiune, al unei personalități dedublate, iar în spatele acestei parabole despre existență se ascunde broasca țestoasă, personaj liant al celor 21 de vertebre orchestrate senzorial: „Creierul ei se refugiase într-o țeastă de țestoasă”. Țestoasa reprezintă metamorfoza ființei, claustrarea, captivitatea în propria-i carapace: „De cele mai multe ori era fericită că putea să treacă neobservată la vreo petrecere unde se afla din obligație”. Natură reflexivă, închisă, nezugomotoasă, autoarea se confesează scriind: „Îmi plăcea să stea cu gândurile care nu erau puține și îi ocupau mult timp”, „Izolarea socială nu o tulburase nici măcar când era adolescentă”.

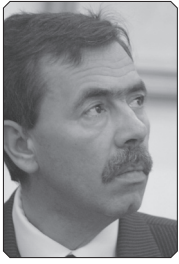
Deși alege o formulă narativă heterodiegetică, *Țestoasa care privește pe fereastră* este un pseudojurnal al copilăriei, al adolescenței și al maturității timpurii, *in nuce*, un jurnal al experienței: „Lor le pregătea în fiecare zi paturi curate și prosoape, le așeza masa sau le spăla farfuriile. Făcea parte și ea din lanțul ce

se construia ca să ofere o vacanță liniștită”. Autoarea se analizează cu luciditate într-o scriere autoreflexivă și se identifică la nivel ființial cu țestoasa din nevoia ascunderii, a izolării: „Nu se gândise niciodată dacă era frumoasă sau nu, probleme mai mari îi frământau rațiunea”.

Învelișul autoimpus este atât la nivel exterior cât și la nivel interior. Anii de claustrare socială, istorică și politică îi vor stârni o sete nestăvilită, iar atracția occidentului se va configura încă din copilărie: „Vecinii ei au plecat înainte de revoluție și au lăsat un gol în jocurile lor de copii, pentru că fetița lor a dus cu ea toate jucăriile miraculoase ce le avea. Era un mister de unde își procura ea jucăriile acelea, în magazine nici urmă de așa ceva. Mare fiind, a înțeles că ele veneau de peste hotare. De atunci începuse să încolțească dorința de a ajunge pe tărâmurile acelea miraculoase de unde veniseră păpușile și mașinile pe care le venerase”. Nici cărțile, nici impresiile cunoscuților despre străinătate nu aveau să o convingă despre tărâmul de basm pe care și-l construise acribios în anii de reclusiune: „Nu era însă suficient ca să potolească setea asta de nou, de modern și mai ales de necunoscut”.

Fals tratat senzorial, *Țestoasa care privește pe fereastră*, aglutinează mărturisiri construite sinestezic, în tonuri simboliste, asemenea unei partituri lirice: „Toată noutatea se restrângea la simțul olfactiv. Nu mai simțise niciodată nasul ca fiind o parte atât de importantă a corpului ei. (...) Doar pentru că îi era rușine nu adulmeca tot ce era în jur. Ar fi tras cu nesaț în piept mirosuri noi ca să le țină acolo pe vecie”, „Din tot corpul ei i se părea că cei mai importanți sunt ochii. Nu percepea încă legătura nimicitoare cu creierul. (...) Era plăcută confuzia asta în tot ce se petrecea afară sau înăuntru, încă nimic nu avea etichete, denumiri sau explicații”, „Se jucase multă vreme cu senzațiile astea de lumină-întuneric”.

Inflexiunile narative sunt recognoscibile între cele două paliere pe care își construiește discursul autoarea. Mărturisirea la persoana întâi din Introducere și Încheiere se interferează cu vocea narativă detașată pe care o alege într-un amplu scenariu al teatralității confesive bine asumate. Între cele două saluturi se află un ins hipersensibil, tulburat, sfios, neîncrezător, care își ia drept carapace scrisul, pentru a se autodepăși, mărturisindu-se, care se erijează într-o necuvântătoare pentru a-și savura tăcerea: „Vă salut!”, care se autoradiografiază într-o proză anatomică secundată de tonuri lirice.

Lumina iubirii divine

Marcel LUCACIU

Exilul a fost considerat, multă vreme, o pedeapsă politică (să ne gândim doar la Ovidiu, poetul latin!) și a presupus fie izgonirea din propria țară, fie părăsirea ei voluntară, provocată, adesea, de teama prigoanei unui regim totalitar. Din păcate, trista odisee a exilului (mai ales, aceea a exilului românesc) are mereu un *va urma* și nu sunt semne că ar exista, undeva, vreun *final fericit*...

Referindu-se strict la exilul literar postbelic, regretatul Laurențiu Ulici (în „Luceafărul,” nr. 5/ 1994) era de părere că au existat trei valuri de exilați: primul val (anii '40 – '50), al doilea (între anii '60 – '70), al treilea val (anii '80). Potrivit aceluiași critic literar se pare că ar fi părăsit România nu mai puțin de 50 de scriitori, în perioada 1945 – 1949 și aproape 200, în perioada 1975 – 1989. Numărul este unul pe cât de impresionant, pe atât de neliniștitor, în special, pentru cel de-al doilea interval și el dezvăluie o reacție promptă la dictatura ceaușistă.

Printre cei 200 se numără și Lidia Stăniloae (1933-2017), absolventă a Facultății de Fizică – Secția Fizică Atomică din București (1955) și cercetător la Institutul de Fizică Atomică (IFA), de unde a fost concediată, în urma arestării tatălui său, marele teolog Dumitru Stăniloae (1958). Ulterior, și-a găsit, cu greu, un post de profesor de fizică la Grupul Școlar de Chimie Alimentară din București, iar în 1984 a preferat să emigreze, în Germania, împreună cu fiul ei, Dumitru Horia Ionescu. A lucrat la Universitatea din Freiburg și chiar a scris în limba germană o carte despre înființarea orașului Freiburg (*Moștenitoarea*, 2012). Singura fiică a „teologului iubirii” a publicat plachetele *Versuri*, *Munții*, *Locul unde aștepți*, *Întâlnire cu Dumnezeu*, volumele de proză *Raiul inocenților*, *Lumina faptei din lumina cuvântului*, *Memoriile unui fugăr* și traduceri din limba germană (Rilke și Hilde Domin). Chiar dacă s-a stins din viață departe de țara pe care a iubit-o, a fost înmormântată la Mănăstirea Cernica, acolo unde s-a întors în Lumină și părintele Dumitru Stăniloae.

Romanul *Raiul inocenților* (Editura Cartea Românească, 1991; Editura Humanitas, 2011, 2017) reconstituie cea mai întunecată perioadă din istoria regimului comunist (1948-1964), fiind remarcabile deopotrivă lucida radiografie social-politică și alura ortodoxistă ce învăluie scriitura de o mare finețe. Majoritatea personajelor oscilează, rând pe rând, între sacru și profan, între credință și necredință, între stoicism și epicureism, situându-se fie pe baricade idealiste unde viața pare frumoasă și oamenii nu pot fi decât buni, fie pe baricade materialiste unde contează doar acumularea de bunuri și cultul personalității, în detrimentul celorlalți.

Complexitatea acestui volum se datorează numeroaselor planuri narative care prezintă, în paralel,

destine atât de diferite ce se intersectează, surprinzător, la un moment dat, pentru a pune în valoare efemeritatea și zădărnicia condiției umane în lipsa iubirii divine, clamată de oameni în aparență slabi, dar puternici grație caracterului și demnității lor dovedite odată cu torturile și compromisurile la care sunt supuși, vreme îndelungată.

Astfel, cartea Lidiei Stăniloae urmărește, în primul rând, evoluția personajelor Ana Bota și Ioachim Munteanu, doi copii ce provin din familii diametral opuse. Ana este fiica arivistei Aurelia, a maiorului de la Securitate și totodată a torționarului Constantin Bota. A avut parte de o copilărie răsfățată, fiind tratată ca o prințesă, acasă, dar cu răceală și cu o politețe exagerată, în oraș și la școală, unde toți o considerau „fata criminalului”. Chiar dacă se răzvrătește și pleacă, la București, pentru a urma Facultatea de Medicină, pe cont propriu, ea are complexul vinovăției și poartă, mereu, în suflet, povara crimelor lui Bota. Cunoscându-l pe studentul Petre Nistor (al cărui frate, grav bolnav, fusese închis și torturat), Ana se căsătorește și se simte fericită, dar își ascunde propria identitate, spunând că este orfană. Când soțul ei află adevărul, divorțează imediat, permițându-i, în schimb, să păstreze numele Nistor. De cealaltă parte, Ioachim este fiul Corneliiei, moartă prematur și al lui Ioachim Munteanu, un moț ce făcea și vindea ciubere, în cele patru colțuri ale țării. Grație învățătorului din sat, el merge la Alba, stă în gazdă la mama învățătorului, taie lemne, o ajută în grădină, citește, noaptea, pe nerăsuflăte, învață și devine mândria școlii, câștigând premii la concursuri. Ba mai mult, el intră cu nota zece la Facultatea de Filologie, însă, e anchetat, arestat și bătut, pe motiv că ar fi „uneltit împotriva statului”, alături de părintele Antonie care „umbra prin sate cu misticisme”. Eliberat după amnistia din 1964, soarta face ca Ioachim să fie internat și tratat, la spital, tocmai de Ana, fiica lui Bota, neomul care-l bătuse și-l schingiuisese. Ana se îndrăgostește de seninătatea, de lumina și de puritatea ce emanau din toată ființa firavă și bălaie a lui Ioachim. El știe taina Anei, dar nu o consideră nicicum vinovată: „Tu n-ai nicio vină. N-ai avut nicio dată nicio vină. Ai luat asupra ta greșelile altora și-ai fi vrut să le îndrepti. Nimeni din noi n-a făcut asta. Tu ai suferit pentru noi, pentru toți. N-ai luat parte la durere, ai fost durerea însăși”. Splendidă ironie a sorții, călăul Bota (care moare în spitalul de alienați!) și victima sa, Ioachim sunt îngropați, în același cimitir, nu departe unul de celălalt. Poate aieva, poate doar în vis, tânărul fiu de moț i se arată Anei, pentru ultima oară, încununat de raze, ținând în mână un trandafir (simbol al iubirii) și spunându-i: „Nu murim cu totul. Nu ne despărțim definitiv. Ne vom întâlni în altă lume, în altă

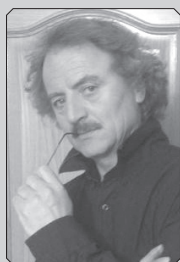
lumină, nepătată, fără umbre, și o să înțelegem altfel sensul existenței și de abia atunci o să fim fericiți. O fericire adevărată și nepieritoare! (...) Să crezi, să ierți, să speri. Altă cale către lumina aceea nu există”.

Dincolo de această tristă și tulburătoare poveste de dragoste, romanul lasă, pe alocuri, impresia unei fresce sociale, înfățișând, printre altele, sărăcia acelor vremuri, fenomenul colectivizării, decimarea satelor, iminenta dispariție a țărănimii, frica și suspiciunea cetățenilor („Trăim sub semnul lui încă. Încă nu ne-au prins! Dar și când ne-or prinde... Încă nu ne-au arestat! Încă nu ne-au condamnat!”), mecanismul corupției ce funcționează conform dictonului „Do ut des” („Îți dau, ca să-mi dai”) sau grotesca demagogie, de la ședințele de analiză a muncii socialiste. De pildă, un moș îl contrazice pe înflăcăratul activist, care tocmai adresase tovarășilor îndemnul de a-i întrece pe capitaliști: „Ba numai să-i ajungem din urmă. Lasă că-i destul dacă-i ajungem din urmă! Păi, dacă-i întrecem, o să vadă că avem nădragii ruși în c...”

Ingenioasa construcție romanească, insertia, simetria celor douăzeci și șase de capitole, incursiunile în trecut și delicata explorare a sufletului feminin con-

feră volumului o notă de modernitate. Filonul cărții rămâne, prin excelență, unul religios, protagoniștii lansându-se, deseori, în lungi polemici ale căror teme sunt viața, credința, omul, cerul, Dumnezeu. Frumusețea acestor polemici nu constă în oferirea de argumente („O credință nu se întemeiază pe dovezi, nu cere dovezi!”), ci în Lumina iubirii care le îmbrățișează și le însuflețește pe toate, inclusiv universul concentraționar („Dragostea e arma noastră... Dragostea e arma cea mai de nebiruit”). Nu întâmplător, este citată *Epistola întâi către Corinteni*, 13 a Sfântului Apostol Pavel („De aş avea atâta credință încât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt...”). După cum, nu întâmplător, numele celor două personaje reprezintă, la modul simbolic, numele părinților Fecioarei Maria, Ioachim și Ana.

Scris cu ardoarea unui mucenic și încărcat cu o mare doză de autenticitate, *Raiul inocenților* nu e neapărat un roman total (bildungsroman, roman social, roman de familie etc.), ci, mai degrabă, o voalată și subtilă pledoarie pentru creștinism sau, altfel spus, un imn închinat iubirii divine; un imn din care parcă răzbate vocea blajină a părintelui Stăniloae.

Prolog*

Ioan SILVAN

Viața mea este o poezie tristă, o recit și fiecare zi seamănă cuvântului pe care l-am gândit abia ieri. Eu sunt un vers inconștient, care trece pe lângă ceilalți sau, poate, chiar poetul zăcând într-o lumină apăsătoare, dar care va da strălucire frunților împrejmuite de coroane de spini. Uimirea că n-am fost în stare să văd, ceea ce era atât de aproape și gândul că n-am putut înțelege ceea ce era foarte simplu, mă surprind; pentru prima oară, într-un mod atât de bizar.

Între mine și ceilalți există o distanță egală cu dimensiunea dintre simplu și complicat; în mod aparent sunt un om oarecare, însă, eu văd o mulțime de trupuri ce plimbă pe străzi, în lumină, un har și-o povară, despre care trupurile nu știu că este obstacolul cel mai greu de trecut. Conștiința-i un lucru profund, sentimentul că ești tolerat în propriul trup, o stare de spirit.

Te lupți prin mulțime, te rogi, și nu constăți nici cel puțin c-ai pierdut multă vreme din timpul în care ai fost populat: „De cine?” te întrebi și tu, la fel de surprins, ca și cel ce-a văzut întâi, acest lucru.

Dar eu, călătorule, tac și întreb: Ce vei face în ziua în care vei afla că viața din tine este chiar Cel de Sus? Îți vei roti privirea spre cer, vei urla: Doamne! Doamne!

Sau... și mai uimit, vei privi spre pământ și spre trup începând să întrebi: Voi cine sunteți?

Presupun că nu vei fi în stare să-l vezi pe cel ce va pune acele întrebări, din moment ce ai trăit chiar din

el și nu ai știut. De aceea, eu cred că nu ai de ales, decât să reduci pentru o zi, tot ce crezi, la absurd și să accepți că miracolul dintre viață și trup a sfârșit, că obișnuitul a intrat în pământ, iar trupul s-a desprins de tine, cum se va întâmpla, de fapt, în final.

Ce întrebări te vor năuci când vei vedea că persiști fără trup: Cine a fost cel plecat? Cine este cel ce rămâne? Dar mesajul că într-o zi, alt trup se va naște în tine și împreună cu el vei forma un alt om; ce-ți inspiră? Uimire? Vei vedea că nu ești cel pe care îl știi, că puterea vine prin prezența cuiva, ce creează, în secret, sub privirile tale. Dar ești orb, oricât ai vedea! Tu nu poți înțelege că trupul se întoarce la ceea ce a fost înainte, iar Tatăl, când a pus coroana de spini pe fruntea lui Isus, a dus, de fapt, degetul arătător spre propria-i tâmplă. Ar fi vrut să descopere în tine, atunci, o prezență suspectă; tu ești un aliaj de Dumnezeu și pământ, cu un loc lăsat liber în sistemul periodic al elementelor vii. De aceea insist: Privește în tine! Locul tău la simbolul om, semnifică Dumnezeu în materia ta! E semnul că ar trebui să mai cauți, să privești... nu-i de-ajuns. E timpul să vezi că viața e Tatăl, iar viața din noi este chiar Fiul Lui.

* Fragment din volumul *A cincea Evanghelie/ Le cinquième évangile*, Editura Baudelaire, Lyon-Paris, 2017, trad. de Gabriela Pavel. Autorul s-a născut la 27 martie 1959, în localitatea Peceiu, comuna Bănișor, județul Sălaj, în prezent locuind în Spania împreună cu familia.

Ayreon – The Source

Daniel MUREȘAN

Olandezul zburător într-ale muzicii progresive, Arjen Anthony Lucassen, ne poartă din nou pe aripile unei opere rock, o revenire la tema science-fiction. Alfani, strămoșii omenirii, încearcă să împiedice dispariția speciei lor, după ce roboții au preluat controlul întregii planete Alfa. Trimit câțiva alfani selectați în spațiu pentru a putea întemeia o altă lume, mult mai îndepărtată.

În stilul tipic Ayreon, pe dublul album apare o pleiadă de profesioniști: *James LaBrie* (Dream Theater), *Simone Simons* (Epica), *Floor Jansen* (Nightwish), *Hansi Kürsch* (Blind Guardian), *Tobias Sammet* (Edguy, Avantasia), *Tommy Karevik* (Kamelot) și *Russell Allen* (Symphony X). Lucassen a făcut cu aceștia un pas înapoi, revenind la rădăcinile tematice, și doi înainte, aducând chitarele reci și vocile în prim-plan. Pentru cei ce nu au mai ascultat Ayreon, primul volum al discului poate părea monoton, cu ritmuri obsesive și sușuri simfonice previzibile. După câteva audiții, vei intra în lumea lui Lucassen și vei începe să visezi. Eliberarea succesivă a notelor muzicale este o metodă testată de Ayreon pe majoritatea albumelor. Pe al doilea disc întâlnim un Lucassen dezlănțuit, care povestește instrumental declinul planetei Alfa. Aici întâlnim câteva instrumente pe care Arjen le folosește întotdeauna: toba, chitara și basul clasic, orga Hammond și flautul, care adaugă muzicii un sunet deosebit de bogat. Adică un progresiv la scară epică.

Ca de obicei, versurile leagă saga Ayreon. Nu foarte facil, dar cu o complexitate ce face din album o colecție de sunete și cuvinte. Nu am să descriu piesele de pe disc, Ayreon trebuie ascultat, nu povestit. O dată, de două sau de mai multe ori, până când povestea va vibra din interior. Va invita la visare și zbor!

Tracklist:

CD 1:

Chronicle 1: The Frame

1. The day that the world breaks down

2. Sea of machines

3. Everybody dies

Chronicle 2 – The alignment of the ten

4. Star of Sirrah

5. All that was

6. Run Apocalypse run

7. Condemned to live

CD 2:

Chronicle 3 – The transmigration

1. Aquatic race

2. The dream dissolves

3. Deathcry of a race

4. Into the ocean

Chronicle 4 – Into the ocean

5. Bay of dreams

6. Planet Y is alive

Mascot Label Group Records
2017

Componență Ayreon pe The Score:

- Arjen Anthony Lucassen / chitară electrică și acustică, bass, mandolină, orgă Hammond

- Paul Gilbert (*Mr. Big*, *Racer X*) / chitară solo

- Guthrie Govan (*The Aristocrats*, *ex-Asia*) / chitară solo

- Marcel Coenen (*Sun Caged*) / chitară solo

- Joost van den Broek (*ex-After Forever*) / clape

- Mark Kelly (*Marillion*) / clape

- Ben Mathot / violă

- Maaike Peterse (*Kingfisher Sky*) / violoncel

- Jeroen Goossens (*ex-Pater Moeskroen*) / instrumente de suflat

- Ed Warby / tobe

- James LaBrie (*Dream Theater*) / voce pe *The Historian*

- Tommy Karevik (*Kamelot*, *Seventh Wonder*) / voce pe *The Opposition Leader*

- Tommy Rogers (*Between the Buried and Me*) / voce pe *The Chemist*

- Simone Simons (*Epica*) / voce pe *The Counselor*

- Nils K. Rue (*Pagan's Mind*) / voce pe *The Prophet*

- Tobias Sammet (*Edguy*, *Avantasia*) / voce pe *The Captain*

- Hansi Kürsch (*Blind Guardian*) / voce pe *The Astronomer*

- Mike Mills (*Toehider*) / voce pe *TH-1*

- Russell Allen (*Symphony X*) / voce pe *The President*

- Michael Eriksen (*Circus Maximus*) / voce pe *The Diplomat*

- Floor Jansen (*Nightwish*, *ex-After Forever*, *ex-ReVamp*) / voce pe *The Biologist*

- Zaher Zorgati (*Myrath*) / voce pe *The Preacher*

Discografie Ayreon:

- The Final Experiment (1995)
- Actual Fantasy (1996)
- Into the Electric Castle (1998)
- Universal Migrator Part 1: The Dream Sequencer (2000)
- Universal Migrator Part 2: Flight of the Migrator (2000)
- The Human Equation (2004)
- 01011001 (2008)
- The Theory of Everything (2013)
- The Theater Equation (live – 2016)
- The Source (2017)

Filmografia Simonei

The Mountain Between Us (2017)

Simona ARDELEAN

Sigur, putem fi cârcotași și putem glumi spunând că, indiferent de dezastru, predictibil, Kate Winslet va supraviețui dacă avem ca punct de referință pentru cariera ei cinematografică arhicunoscutul *Titanic* (1997) în care a interpretat rolul lui Rose. Desigur, continuând gluma vizavi de filmul anterior menționat am putea cu oarecare scepticism să nu dăm aceleași șanse partenerului ei. În cazul de față, deși desenul filmului e în mare parte același (un accident), partenerul de film e diferit. Idris Elba aduce cu sine ceva din șarmul britanic în rolul lui Ben Bass, un neurochirurg, care acceptă propunerea unei jurnaliste/fotografe, Alex (Kate Winslet) de a găsi un mijloc alternativ de transport aerian după ce zborurile spre Baltimore au fost anulate din cauza condițiilor meteorologice. Ambii au motive întemeiate (o operație urgentă și dificilă/propria nuntă) care-i determină să se urce într-un avion privat, destul de șubred, pilotat de Walter (Beau Bridges), în care urcă – drept însoțitor – și labradorul acestuia. În zborul peste culmile înzăpezite, pilotul va suferi un atac cerebral și avionul se va prăbuși. De fapt, acțiunea propriu-zisă va consta în lupta pentru supraviețuire pe care o dau pasagerii. Cârcotași fiind, am spune că filmul alunecă lin spre un final previzibil și că desigur, la un moment dat tensiunea erotică își va face simțită prezența anticipând o eventuală poveste de dragoste.

Regizorul, Hany Abu-Assad, valorifică romanul lui Charles Martin, publicat în 2010, păstrând titlul acestuia, dar modificând parțial numele personajelor, precum și meseria eroinei. Aparatul de fotografie va constitui unul din instrumentele necesare supraviețuirii lor, dar va întipări în memoria fotografică și câteva, chiar dacă puține, instantanee care vor asigura continuitatea legăturilor personale de la finalul filmului. De altfel, unul din meritele filmului este tocmai această calitate extraordinară a imaginii, amintind oarecum de cumplita mare albă din *The Revenant* (2015). Multe dintre scene sunt filmate în Vancouver, Canada. Muntele este în fapt încercarea pe care fiecare dintre noi, eroi în propriul nostru film, o avem de trecut. Maiestuos și sălbatic, muntele cere curaj și depășirea propriilor limite fizice și mai ales mentale. Ben și Alex sunt răniți, dar în pofida acestui lucru, dacă vor să supraviețuiască trebuie să caute ajutor, să coboare muntele, să îndure frigul și să se apere. Fiecare dintre eroi aduce cu sine pe munte și un bagaj emoțional propriu care iese la suprafață uneori aspru precum culmile peste care trec, alteori casant,

resemnat, precum gheața care se crapă sub picioarele protagonistei. Filmul are momente tensionate, dar și salvări aproape convenabile. Uneori încetinește subit, alteori aleargă repede, neverosimil. Nu dialogurile dau farmec filmului și, în privința aceasta, trebuie să punctez un minus. Poate mi se pare mie doar că tumultul sufletesc se revarsă inevitabil și în cuvinte, că furia, deznădejdea, frica – spre deosebire de resemnare – au nevoie să fie, măcar fragmentar, verbalizate. Idris poartă prin personajul său o platoșă emoțională pe care femeia de lângă el încearcă s-o pătrundă. Kate reușește prin personajul său să dea o notă ușor comică în momente răzlețe în care răspunsurile sale amintesc de lumea caldă, gălăgioasă și ludică din care au plecat.

Câinele e tușa de înduișoare pe care regizorul, pe urmele scriitorului, o aruncă dulceag publicului. Poate că acesta este unul din motivele pentru care filmul, deși nu excelent ca tensiune dramatică, predictibilitate, e excelent pentru o seară de iarnă petrecută împreună cu familia. E parte din categoria aceea de filme care după vizionare ne dau o stare de bine, un fel de căldură interioară care persistă o zi-două.

Hany Abu-Assad e la prima încercare de acest fel. Subiectele tratate anterior au fost mult mai serioase, sociale ori politice, de multe ori pliate pe moștenirea sa culturală palestiniano-olandeză: *Omar* (2013), *Paradise now* (2005), *Nunta Ranei* (2002). Le puteți considera invitații cinematografice. Acesta însă e un film relaxat, respirabil, plăcut, dincolo de intriga sa dramatică.

Scenariul a fost scris de Chris Weitz și J. Mills Goodloe, primul semnând scenariul *Busolei de aur* (2007) și *Totul despre băieți* (2002), iar cel din urmă fiind cunoscut pentru *Secretul lui Adaline* (2015) ori *Maverick* (1997).

Muntele dintre noi e un film de vacanță de iarnă. E un film pentru familie.

Reeditări filmice (VIII)

Ioan-Pavel AZAP

Mere roșii & Balanța (I)

Cazul celor două filme din titlu este special. *Mere roșii*, realizat de Alexandru Tatos în 1976, este o adaptare după nuvela *38 de grade cu 2* a lui Ion Băieșu, nuvelă dezvoltată ulterior în romanul *Balanța* ecranizat de Lucian Pintilie în 1992. Cum datele esențiale ale personajului-pivot atât al nuvelei cât și al romanului, doctorul Mitică Irod, sunt aceleași în ambele proze, accentul caracterologic fiind pus de regizori, am considerat și aceste filme adaptări diferite ale aceleași opere literare.

Mere roșii, primul lungmetraj al lui Alexandru Tatos, a fost bine primit de critică, în primul rând grație abordării atipice a realității pentru un film de actualitate al epocii, dar și datorită sesizării valorii imanente a operei. Atât criticii, cât și spectatorii au remarcat că eroul pozitiv, intransigentul doctor Mitică, e altfel decât omologii din filmele epocii, respectiv: veridic, viu, cu slăbiciuni și ratări (în plan profesional și sentimental), și, mai ales, având un ideal personal, nu unul colectiv. Mimând corectitudinea politică a momentului, Florian Potra scria: „filmul e cât se poate de limpede și chiar expresiv, datorită celor doi termeni nodali de înfruntare în lupta dintre nou și vechi: pe de o parte, doctorul cel tânăr, entuziast, competent și harnic [...] pe de altă parte, directorul-adjunct al spitalului, medic mediocru, pus pe pricopseală, lacom de bacșișuri [...] Mai puțin strictă e însă analiza raportului dintre aceste individualități și colectivul de medici. Cu alte cuvinte, reacția colectivului – fie pozitivă, fie negativă – e lăsată pe seama unei figurații indistincte, amorse, care nu permite o definire netă a pozițiilor morale asumate, printr-un efectiv curent de opinie, și nu justifică astfel complet «triumful binelui». Această în contrast cu seria de personaje episodice, «căptușite» cu multă omenie” [1]. Evident, ultimele fraze sunt un reproș adus de un critic marxist, chiar dacă nu „habotnic”, unui autor ce nu înțelege mecanismele „dialecticii” care pot așeza deliberat carul înaintea boilor doar din dorința susținerii unui ideal. Am spus „mimând” corectitudinea politică, adică dând cezarului tributul cuvenit, deoarece tot Potra, în aceeași cronică, predominant laudativă, conchide: „Filmul ne face să asistăm [...] la două operații chirurgicale, una ratată, a doua izbutită. Din unghi specific cinematografic, al unei expresivități filmice echilibrate are loc

o singură operație reușită: nașterea unui regizor de cinema, Alexandru Tatos” [2].

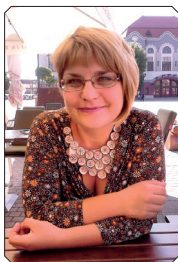
Povestea e, aparent, simplă. Doctorul Mitică Irod (Mircea Diaconu), rezident într-un spital de provincie, își „permite” să muncească pe rupte, să riște, să lupte cu moartea la propriu, fără obediență ierarhică și fără a căuta să se realizeze material. Evident, intră în conflict cu conducerea spitalului, mai precis cu directorul adjunct Mitroi (Ion Cojar), care preferă asumării responsabilității profesionale confortul rutinei, al mediocrității și căpătuirii. Profesional, Mitică duce un război al nervilor, în care se pare că va câștiga. Finalul filmului ni-l arată ca învingător într-o bătălie, „războiul” ca atare – cu moartea, cu birocrăția, cu mediocritatea – continuând. În plan sentimental, doctorul Mitică este un păgubos, dragostea sa pentru asistenta Suzy (Angela Stoenescu) nu este împărtășită, iar idila cu Alice (Carmen Galin), profesoara de psihologie, rămâne doar o promisiune. În rest, nimic senzational: atmosferă provincială, personaje secundare tipice, dar pline de viață, ranchiună, rutină, dialoguri „ca-n viață”...

Filmul cucerește și rezistă în timp prin firescul demersului regizoral, prin discreția cu care se apropie de personaje – conferindu-le personalitate – prin veridicul situațiilor propuse. *Mere roșii* este un mic film mare (și) prin aceea că, și de n-ai trăit în anii '70 în România, te convinge de autenticitatea a ceea ce vezi pe ecran. Aici, meritul este în primul rând al regizorului, care refuză convenționalismul unui subiect altfel ușor de ratat – maniheist vorbind: lupta dintre bine și rău, nou și vechi – și optează pentru „fărâma de viață” nespectaculoasă, dat atât de umană.

Mai este ceva de reținut din acest film: apolitismul – ceea ce în epocă era un act de dizidență, chiar dacă nu aceasta a fost intenția autorului, ci surprinderea vieții în firescul ei. O singură secvență, care însă nu compromite filmul fiind vădit „lipită”, poate fi acuzată de conformism: cea a întâlnirii dintre Mitică și procuror (Mitică Popescu), în urma unei delațiuni la adresa medicului, unde dialogul „partinic” dintre cei doi este atât de fals încât se vede cu ochiul liber că e din „alt film”.

[1] Florian Potra, *Profesiune: filmul. Incursiune în timpul și spațiul cinematografului românesc*, Ed. Meridiane, București, 1979, p. 278.

[2] *Idem*, p. 279.

„Am avut întotdeauna un mare respect pentru «cuvântul ce cuminecă»” (Rodica Dragomir)

Anca GOJA

Rodica Dragomir, o poetă importantă a Nordului țării, și-a lansat, de curând, cel de-al nouălea volum de poezii, „Aritmetica întoarcerii” (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017). În data de 7 decembrie, în cadrul Zilelor Revistei „Nord Literar”, desfășurate în Baia Mare, i-a fost decernat Premiul pentru poezie. Iată două pretexte pentru a sta de vorbă cu poeta Rodica Dragomir despre viață, despre scris și despre felul în care acestea se suprapun.

Anca Goja: Sunteți născută la Satu Nou de Jos, în județul Maramureș, și ați trăit o viață în Baia Mare. Ce înseamnă Nordul pentru dumneavoastră?

Rodica Dragomir: Da, m-am născut la șase kilometri de Baia Mare, în satul unde părinții mei erau învățători. În toamna lui 1940, familia s-a refugiat, după cedarea Ardealului de Nord, la Avrig, lângă Sibiu, în satul lui Gheorghe Lazăr. Ne-am reîntors după război și ne-am stabilit la Baia Mare, așa că de atunci sunt cetățean al acestui oraș care a crescut și el odată cu mine, sub ochii mei, devenind un oraș frumos, în care mă simt acasă, un loc de unde nu am vrut să plec niciodată. Chiar dacă după terminarea facultății, la repartitia pe posturi, puteam să ajung în Oradea sau în București, am ales Maramureșul. Mama era din Copalnic Mănăstur, tata din Slatina (azi Solotvino), deci din Maramureșul istoric, parte azi a Ucrainei, deci tot oameni ai locului, nu venetici. Aici îmi erau rădăcinile.

Nu aș fi putut să trăiesc vreodată într-o zonă de șes, sau într-un oraș mare, aglomerat, numai betoane, prăfuit, agitat. Ochii mei s-au obișnuit de mică să privească în sus, spre cerul albastru, de Maramureș, special, precum cel de Voroneț, să caute crestele Ignișului și Gutâiului, străjeri ai orașului, dealurile și colinele coborând cu verdeța lor până în inima orașului, oferind toamna nebunia de culori care-ți tăia respirația, ierni calme cu zăpezi bogate și pure. Cu natura, m-am simțit întotdeauna în comuniune sufletească, am învățat s-o privesc, să-i simt pulsul. Ce să mai spun de plaiurile „de peste deal”, adevărata Țară a Maramureșului, de oamenii locurilor, de bogăția lor spirituală, de tradițiile încă păstrate, de porțile lor împăratești.

Asta înseamnă Nordul pentru mine, un loc al unei spiritualități aparte, de pază la hotarele Țării.

A.G.: Ați debutat editorial în anul 2001, la 61 de ani. De ce a durat atât ca poezia să se coacă în mintea dumneavoastră?

R.D.: Da, am debutat foarte târziu, după pensio-nare. De ce? Nu știu, poate acesta a fost timpul hără-

zit mie. Sunt un om căruia îi place să facă bine ceea ce face. Eram dascăl și m-am dedicat total misiunii nobile de a dăruir din ceea ce știam generației tinere.

O viață am fost un om al cuvântului. Meseria mi-am exercitat-o prin puterea cuvântului, la alt nivel decât cel de acum. „Cuvântul ce zidea” și modela caractere, deschidea uși spre lume, spre cunoaștere, ajutându-i pe elevi să pășească în viață cu încredere.

Ca profesor de literatură, predând la liceu, am fost în permanent contact cu poezia, cu marii poeți ai literaturii române. Deși am citit multă poezie, cunoșteam problemele teoretice ale genului liric și aveam o mare admirație pentru poeți, eram copleșită de marile personalități ale poeziei românești, și nu numai, încât nu m-am gândit niciodată să scriu poezie sau să-mi încerc condeiul în această direcție.

Am avut întotdeauna un mare respect pentru „cuvântul ce cuminecă”, am fost conștientă de responsabilitatea implicată de cuvântul scris, amânând astfel și demersul meu literar până „După hotarul de amiază”, „lăsând cuvintele să se coacă în neadormire”, cum spuneam într-o poezie, până am avut răgazul de a-mi sonda lumea mea interioară, de a-mi regăsi sinele, de a lupta cu „tăcerea tăcerii”, pentru curajul de a ieși din cochilia mea, ca să mă deschid spre o lume nouă, să-mi înfrunt îndoielile, ca să pot da glas „Cântecului ce urcă din tăceri”.

A.G.: Deși ați debutat târziu, ați publicat numeroase volume de poeme, parcă încercând să recuperați timpul pierdut. Cum citiți azi primele dumneavoastră cărți? Mai sunteți mulțumită de ele, simțiți că încă vă reprezintă?

R.D.: Scriu din „anul de grație” 2000. Nu cred că am publicat prea multe volume. Nu e vorba de nici o grabă de a recupera timpul pierdut. Poezia era acolo undeva, în mine, de mult timp, doar că eu încă nu știam. Am publicat cam câte un volum de 120-140 de pagini la doi ani, în medie revin cam cinci-șase poezii pe lună, foarte puțin, în comparație cu alții care scriu zilnic. Bineînțeles nu îmi fixam câte poezii voi scrie într-o zi, într-o săptămână, asta depindea doar de inspirație, de momentul acela de sclipire, urmat apoi de repetate reveniri la text.

Anii de pensie mi-au adus libertatea și timpul de a sta de vorbă cu mine însămi, și dorința de a zăbovi în fața unei pagini albe, cu răbdare și sfială, pentru a-mi răscumpăra tăcerea vinovată. Pierdusem anii elanurilor, îndrăzelnelor, viselor, trăirilor entuziasmăte și mă rețineam încă teama de a nu cădea în derizoriu în încercarea de a mă regăsi pe mine, cea ascunsă și adevărată.

M-au încercat îndoilele chiar și după publicarea celui de al doilea volum, în 2003, deși ambele volume au fost primite bine pe plan local. M-am hotărât să trimit un grupaj de poezii ce urmau să intre într-un nou volum poetei Constanța Buzea, la „România literară”. Am primit un răspuns încurajator: „...am prilejul să vă recunosc talentul, împreună cu cei din Nord, care v-au descoperit și publicat” („România literară”, 16-17 aprilie 2007), sau: „Vă mărturisesc că-mi pare nespuse de bine pentru rezervele de suflet proaspăt și viu de care dispuneți, pentru tinerețea de voință și mijloace cu care abordați soarta cea nouă, cu obligațiile ei, cu fascinația ei. Sunteți pentru mine un caz luminos pe care-l studiez, ca să înțeleg ce șanse de nou început își oferă omul sieși...” („România literară”, 21 martie 2008).

Volumele publicate sunt: „Noapte și zi” – 2001, „La porțile timpului” – 2003, „Lumea copilăriei”, versuri pentru copii – 2005, „Călcâiul lui Ahile” – 2006, „Ore fără memorie” – 2008, „Păstorind melci” – 2010, „...cu Pavel pe drumul Damascului” – 2013, antologia „Nomad prin lumină” – 2015, „Aritmetica întoarcerii” – 2017.

Cum citesc primele mele cărți? – Cu nostalgie uneori, cu un oarecare spirit critic, dar întotdeauna cu drag, așa cum privești la imaginile copilului căruia îi urmărești creșterea, maturizarea, cu bune, cu rele, cu șovăieli, cu căutări. Da, mă mai regăsesc în ele ca trăire, ca sinceritate mai ales, cu bucuria de a descoperi imagini frumoase, metafore chiar surprinzătoare, rime reușite (atunci abordam mai mult versul clasic), deci eu, cea de azi, nu mă dezic de ele.

A.G.: Timpul este un motiv frecvent utilizat de dumneavoastră în poezie. Care credeți că este legătura dintre poezie și timp? Poate influența scrierea sau lectura poeziei scurgerea timpului? Poate influența

timpul felul în care se scrie poezia?

R.D.: În general, am abordat în poeziile mele temele universale ale poeziei, teme general-umane, trecute însă prin sentimentele, concepția mea de viață, experiența mea, reluate, dar mereu îmbogățite cu nuanțe noi, la alte valențe spirituale, în funcție și de trecerea timpului care, normal, poate schimba și viziunea și trăirea avută asupra unui aspect de viață. Deci, timpul poate influența scrisul și perspectiva din care privești și trăiești viața. Chiar și timpul ca fenomen meteorologic ne poate schimba starea sufletească, care se reflectă în ceea ce scriem, căci opera lirică aduce o realitate sufletească, o trăire intimă și numai cei care simt și gândesc ca noi se vor regăsi în versurile noastre. Poeții originali vor fi doar cei care, folosind temele eterne ale poeziei, diversitatea motivelor biblice, mitologice, folclorice sau influențe livrești, vor ști să le dea o interpretare personalizată.

Și lectura poate fi influențată, mai ales în cazul poeziei, de timpul lecturii – poți să ai o altă perspectivă, abordare a unui poem citit la tinerețe sau la o vârstă mai înaintată, într-un moment de tristețe sau de efervescență sufletească.

A.G.: Participați în mod regulat la întâlnirile Cenaclului Scriitorilor din Maramureș, de curând rebotezat Cenaclul „Petre Dulfu”. Ce vă atrage aici? E vorba mai mult despre socializare, sau simțiți că opiniile celorlalți scriitori vă pot influența în bine scrisul?

R.D.: Sunt membră a Cenaclului scriitorilor din Baia Mare din 2001, reînființat după revoluție, iar din 2002 membră și a Asociației scriitorilor din Baia Mare. Deci, din perioada când am început timida mea activitate literară. Ce m-a atras la cenaclu? Nicidecum dorința de socializare, aceasta ți-o puteai realiza și altfel. Aveam ocazia de a mă întâlni cu alți iubitori de poezie, să cunosc care este aici interesul pentru poezie, cine, ce și cum scrie, la ce nivel, să aflu păreri despre noul mers al liricii românești, să văd unde mă aflu eu, ca începătoare în ale scrisului, față de ceilalți din cenaclu.

Am început să citesc, cu timpul, din ceea ce scriam, ca să văd părerile celorlalți. Acesta cred că este rostul unui cenaclu. Printre păreri mai puțin avizate sau altele venite din partea unor poeți deja cu un statut bine definit, întotdeauna vei găsi ceva care să te ajute, să-ți influențeze în bine scrisul. Acum, după atâția ani și o evoluție apreciată și recunoscută, membră a USB, mai vin la cenaclu, poate nu chiar atât de des, și nu am o prezență decorativă, ci îmi spun punctul de vedere, de apreciere sau de sugestii asupra materialelor citite, cu gândul că poate vor folosi cuiva, cândva. Mai citesc și eu din când în când și primesc păreri diverse ale colegilor, întotdeauna este loc de mai bine.

A.G.: Ați fost o viață întreagă profesoară de limba și literatura română. Vă lipsește sala de clasă, sau, din contră, sunteți bucuroasă că aveți, în sfârșit, mai mult timp pentru scris?

R.D.: După atâta timp nu pot spune că îmi lipsește

clasa. Deși activitatea didactică am desfășurat-o 34 de ani, m-am dedicat total ei, cu pasiune, acolo era toată lumea mea, îmi făcea deosebită plăcere să predau, nu aveam nici o inhibiție, eram în largul meu, am trecut destul de ușor peste începutul anilor de pensie. Repede, am descoperit, pentru prima dată, că nu mă mai presează timpul, că are răbdare cu mine și nu am voie să-l iroiesc. Copiii erau deja la casele lor, soțul nu era încă în pensie. Aveam liber la autocunoaștere și, din întâmplare sau fiindu-mi hărăzit, chiar așa târziu, mi-a bătut la fereastră sufletului poezia.

Abia când „s-au despărțit apele – dedublarea alterității existențiale – iar eul profesional didactic lasă spațiu, loc de manifestare eului poetic”, cum remarcă domnul conf. dr. Valeriu Oros într-un material publicat în revista „Nord Literar”, aprilie 2010, s-a produs dezvăluirea celeilalte laturi a personalității mele, ascunsă până atunci.

A.G.: Ați lansat, de curând, cel de-al nouălea volum de poezii, „Aritmetica întoarcerii”. Încă savurați beatitudinea apariției noii cărți, sau ați început deja să lucrați la următoarea?

R.D.: Lansarea noului volum de poezie, al nouălea (luând în considerare și cartea de versuri pentru copii), în 16 noiembrie 2017, în Sala de conferințe a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, prezentat în fața unui număr mare de iubitori de poezie

de către poetul și criticul clujean Ion Cristofor, cel care a semnat și prefața volumului, prof. univ. Frunză Sandu, asist. univ. Mihnea Stoica, ambii din Cluj, poetul și jurnalistul Gheorghe Pârja și istoricul literar Săluc Horvat, m-a bucurat desigur mai ales că evenimentul a fost urmat, ceva mai târziu, de altul care mi-a produs o stare de bine, de satisfacție.

Din primăvară, de când am trimis cartea la tipografie, nu am mai scris. De obicei, după fiecare volum, fac o pauză mai lungă, să mă desprind parcă de modul în care am gândit și-am structurat ideatic și artistic volumul terminat.

Nu știu, va urma alt volum de versuri sau unul de proză, având în vedere că am vreo patru povestiri scrise de ceva ani buni. Poate va trebui să definitivez și acest proiect lăsat în așteptare.

A.G.: Aveți tabieturi atunci când scrieți?

R.D.: Nu pot să spun că am tabieturi când scriu. Atâta doar că prefer să scriu când sunt mai mult singură acasă, în liniște, înainte de masă. Îmi place să revăd poemele scrise, care se adună, în special spre seară, mai schimb, le mai prelucrez, le compar iar cu forma inițială etc., deci cam tot ce ține de definitivare. Nu, nu lucrez noaptea. Se mai întâmplă uneori, mult mai rar ca la începuturi, să mă mai trezesc cu o idee, o metaforă și să mi-o notez ca să n-o uit, poate va fi bună cândva.

Camelia Burghel, **Satele sălăjene și poveștile lor (vol. IX și X, Editura Caiete Silvane – Zalău, Editura Etnologică – București, 2017)**

Volumul IX - **VESELIA SATULUI ȘI OSPITALITATEA FAMILIEI. La nuntă în satele sălă-**

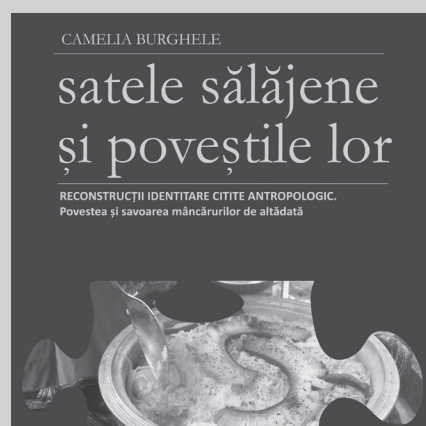
jene „nu este «o carte din cărți», ci rezultatul unor cercetări de teren minuțioase, făcute cu pasiune și atașament pentru zonă. Este o lucrare în care perspectiva etnică tinde să o completeze și mai ales să o consoli-

deze prin argumente pe cea etică. În fine, ca mai toate cărțile elaborate de Camelia Burghel, este o carte-caleidoscop care eludează subtil modelele – fără a le sfida – și etalează atât documente care se aștern pe axa sincronică, punând chiar sub lupă, rând pe rând, provincia istorică, zona etnografică și satele-eșantion, cât și pe cea diacronică, tinzând în acest fel spre înfăptuirea unui act de restituire sau mai curând de conservare și patrimonializare.

Un lucru este cert: este un mare noroc pentru Camelia Burghel că s-a născut în Sălaj, dar în egală măsură și pentru această arie culturală (plăpând cercetată mai înainte) că ea a ales să devină etnolog” (Conf. univ. dr. Narcisa Alexandra Știucă).

Volumul X - **RECONSTRUCȚII IDENTITARE CITITE ANTROPOLOGIC. Povestea și savoa-**

rea mâncărilor de altădată
„Seria Satele sălăjene și poveștile lor este o realizare deosebită, care, așa cum am mai spus, nu este la îndemâna oricui să o împlinească

într-o viață! Iar faptul că dna Camelia Burghel a ajuns la al zecelea volum ține de domeniul «istoriei fantastice»! Munca domniei sale se cade să fie nu numai apreciată cum se cuvine, ci dată ca exemplu tuturor colegilor care sunt foarte siguri că «fac istoria» domeniilor noastre, dar numai într-un pahar cu apă.

Întreaga mea admirație și sincere felicitări. Seria volumelor trebuie «popularizată» cum se cuvine. E o plăcere pentru mine să contribui la recomandarea volumelor drept model de analiză și lectură atractivă” (Acad. Sabina Ispas).

Alexandru Pop (1877 - 1929) – primpretor al plasei Cehu Silvaniei după Marea Unire*

Daniel-Victor SĂBĂCEAG

În galeria marilor personalități sălăjene care și-au adus aportul la realizarea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, la loc de cinste se înscrie și Alexandru Pop.

În prezentul studiu ne propunem să evocăm figura unuia din cei mai de seamă fruntași ai mișcării cultural-naționale din Cehu Silvaniei, de numele căruia se leagă organizarea administrativă a plasei Cehu Silvaniei de după Marea Unire. Scopul acestui articol este acela de a scoate la lumină, atât cât documentele de arhivă ne-au permis, câteva crâmpoie din viața și activitatea lui Alexandru Pop, delegat al cercului electoral Cehu Silvaniei la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, cu accent pe perioada în care a deținut funcția de primpretor a plasei Cehu Silvaniei.

Alexandru Pop s-a născut în anul 1877, în comuna Băsești. Absolvent de studii juridice (doctor în drept), de-a lungul carierei sale profesionale a îndeplinit mai multe funcții: avocat, director de bancă, membru în consiliul baroului avocaților, curatorul bisericii române din Băsești, președinte al Sfatului școlar din Cehu Silvaniei¹. De asemenea, a fost primul primpretor român al plasei Cehu Silvaniei (aprilie – decembrie 1919) și deputat în primul Parlament al României Întregite.

Mult înainte de anul 1918 a participat activ la toate acțiunile politico-naționale, alături de George Pop de Băsești, Vasile Lucaciu, Alimpiu Barboloviciu etc.

Astfel, la 30 iunie 1905 participă la înființarea băncii românești „Codreana” din Băsești, unde adunarea îl alege de notar².

În anul 1906, îl aflăm în Cehu Silvaniei, centru de plasă, ca „avocat stagiar”³, iar din anul 1908 ca titular în funcția de avocat de plasă.

La 1 august 1907, participă la adunarea generală a despărțământului sălăjan al Astrei și a Reuniunii Femeilor Române Sălăjene ținută în Băsești, unde cu această ocazie s-au aniversat și cei 72 de ani de viață a marelui fruntaș național-român, George Pop de Băsești. La eveniment au luat parte bărbați de seamă ai mișcării naționale: Vasile Lucaciu, Alimpiu Barboloviciu, Teodor Mihali, Andrei Cosma, dr. Coriolan Meseșan, dr. Gheorghe Pop de Oarța, Emeric Pop, directorul Gimnaziului românesc din Năsăud etc.⁴

În anul 1908 este ales ca secretar al adunării populare românești ținută la Băsești, la 1 noiembrie, unde au participat aproximativ 500 de persoane. La această adunare se protestează împotriva proiectului

de lege electorală, care introducea dreptul de vot plural, prin care neștiutorii de carte erau mult nedreptățiți. Se cere introducerea dreptului de vot universal, secret și comunal⁵.

Din raportul primpretorului plasei Cehu Silvaniei, Nikolajevits Laszlo, către Comitele suprem al Comitatului Sălaj, din 3 iunie 1910⁶, referitor la desfășurarea alegerilor de deputat parlamentar, printre alte măsuri – raportează – că „a luat măsuri ca locuitorii indivizilor naționali (români) din localitate dr. Mihai Pop, dr. Alexandru Pop și dr. Sigismund Pop⁷, precum și barăcile din piața de vite să fie păzite toată noaptea de către patrulare”, de teamă să nu fie aleși candidații românilor în parlament, folosind toate mijloacele de intimidare, până la „bătăuși” plătiți, pentru asigurarea alegerii candidaților lor și apărarea intereselor lor în dauna românilor.

Fiind originar din același sat și rudă cu George Pop de Băsești, a participat la toate acțiunile de revendicare a drepturilor românilor și mai ales de pregătire a Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

În data de 27 noiembrie 1918, la Cehu Silvaniei are loc alegerea deputaților din cercul electoral al Silvaniei, dr. Alexandru Pop, fiind ales conducător al delegației Cercului Electoral Cehu Silvaniei. Împreună cu ceilalți delegați, avându-l în mijlocul lor pe octogenarul George Pop de Băsești, președintele Partidului Național Român, a luat parte la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 și a votat Unirea Transilvaniei cu România. La întoarcerea acasă, având această însărcinare, pregătește terenul pentru preluarea puterii administrative a plasei Cehu Silvaniei.

Instaurarea administrației românești începută în ianuarie 1919 s-a făcut pe baza dispozițiilor Consiliului Dirigent, sub conducerea prefectilor. Astfel, prin decretul Consiliului Dirigent – Resortul Afacerilor Interne din 27 martie 1919⁸ și semnat de dr. Iuliu Maniu se arată că „se numește pe ziua de 1 aprilie 1919 de prefect a județului Sălaj pe dl. dr. George Pop și-l investește cu toate puterile determinate de lege”. Pentru a putea proceda la preluarea și apoi la instalarea administrației românești în Sălaj, noul prefect a făcut propuneri de persoane care ar putea să ocupe posturi de conducere în noua administrație. După cum rezultă din procesul-verbal de preluare din 25 aprilie 1919⁹ a Prefecturii județului Sălaj, aceasta a fost preluată de către prefectul dr. George Pop și

umbla în comune, pentru a asigura și câștiga pășune [...]”; de asemenea „fiindcă nu am pe cine să trimit la Cluj, Vă rog ca să dispuneți ca printr-un curier trimis de acolo să se procure sigilii și pentru plasa Cehu Silvaniei”. În fine, îl ruga la toate punctele să fie rezolvate cererile, să-i trimită bani pentru plata oficianților respectiv înainta spre aprobare Conspectul despre așezarea notarilor din plasa Cehu Silvaniei¹³.

În data de 5 mai 1919 prefectul județului Sălaj, dr. George Pop îi răspundea: „pentru a face ordine în plasă aveți să faceți tot posibilul. Jandarmeria va sta într-un ajutor; oficianții în afară de Kincses Arpád, Milko Mihaly și Vancza Imre au să se prezinte în săptămâna aceasta la prefectură pentru depunerea jurământului de fidelitate. Milko Mihaly și Vancza Imre dacă nu posedă limba română, ar trebui să se înlocuiască cu alții. Pe diurnistul Nicolae Oșian interimar e în dreptul Dvoastre să îl aplicați; pentru denumirea domnului George Bancoș voi înainta raport. Domnul Bancoș până atunci are să se prezinte la prefectură pentru a depune jurământul; oficianții din centru plasei Cehu ar trebui să-și capete plățile [...] pentru a evita însă unele încurcări vă pun la dispoziție printr-un curier de încredere suma de 10-20.000 cor. (n.n. avans). Plata funcționarilor e plata maximă ce-o avut în anul 1918. Stâlpi pentru linia telefonică Cehu – Hodod și precum lemne la repararea podurilor aveți drept de a rechiziționa pe cale legală. Telefonist expert nu îl voi pune la dispoziție neavându-l. Ar trebui la căile ferate să faceți întrebare în chestia și să reparați toate liniile pe unde se întinde sârma telefonică; în chestia pășunatului aveți drept să luați spese de călătorie după învoială; pentru procurarea sigilelor oficioase domnul subprefect a primit mandat. Plata [n.n. dvs.] încă nu e hotărâtă nesosind încă denumirea Dneata, ai să primești dar cam deodată una sumă corespunzătoare plății fostului primpretor din plasă; denumirea notarilor voiesc să o fac peste tot județul deodată mai târziu, însă până atunci dă să iei jurământ de la ei făcându-i atenți că sunt interimali aplicați și oricând disponibili. Conspectul asupra împărțirii notarilor în plasă fiind și împărțirea numai provizorie l-am luat spre știință; Oficiul de dare din Cehu Silvaniei aveți să-l puneți imediat sub grija Dvoastre dispunând că plățirea numai la asemnarea mea și a subprefectului are drept ca se le facă până la alte dispoziții; aveți se vă îngrijiți de alimentarea plasei” [...]”¹⁴.

Un alt raport din 8 mai 1919¹⁵ al primpretorului plasei Cehu Silvaniei adresat domnului prefect surprinde situația administrativă, sanitară și activitatea jandarmeriei din plasa Cehu Silvaniei. Astfel se specifică faptul că „în urma ordonanței primite pe toți oficianții preturei [...] și anume pe Ladislau Nikolajevits, Dr. Alexandru Ujhelyi, Dr. Emeric Moni, Albert Marton, Nagy Domokos și pe Scheer Adolf i-am îndrumat că în ziua de 10 l.c. să se prezinte în oficiul

Dvoastre. Cu medicul Dr. Farkas Gal ordonanța nu a putut comunica, pentru că dânsul fiind bolnav este concediat și de prezent nu e acasă. Relatez că în tot cercul Cehu – Silvaniei nu este de prezent nici un medic. Dr. Sigismund Pop, după cum sunt informat este denumit de șef medic comitatens în comitatul Sătmar și chiar în cauza aceasta a trebuit să plece de acasă. Starea actuală în privința aceasta este insuportabilă. Chiar în Cehu sunt mai multe îmbolnăviri și cazurile sunt suspecte că se va isca un morb contagios, fiindcă simptomele duc la boala de tifos”. Mai departe solicita ca pentru constatarea bolii să se trimită în cel mai scurt timp un medic din centru sau din Jibou, întrucât în cercul Cehu Silvaniei sunt patru posturi de medic, și niciunul nu e ocupat.

Se semnalează deficiențe în corelarea activității jandarmeriei cu cea a autorităților administrative. Din această cauză se ajunge la un conflict de competență, motiv pentru care prefectul se adresează Consiliului Dirigent, Resortul Jandarmeriei și Siguranței Publice pentru a lămuri chestiunea. Primpretorul Alexandru Pop relatează „că posturile adică cercul de activitate a jandarmilor peste tot este foarte rău împărțit, servind posturile din cercul acesta și în alt cerc, unde eu direct nu pot să dispun și prin aceasta sunt împiedicat că în cazuri urgente să mă folosesc de jandarmerie. Este urgent ca să se facă o împărțire corectă din partea administrației. Mai departe jandarmeria are să-le execute fără amânare ordinațiunile primpretorelui cu care să adresează direct la posturile jandarmeriei și fiindcă s-a întâmplat că un post jandarmeresc, zicând că nu cunoaște primpretorul ci numai pe comandantul plutonului [...]. Totodată Vă rog să-i îndrumați, că în afacerile administrației jandarmii să nu să mestece. Spre exemplu să întâmplat că în Hodod am sechestrat o magazie de bucate cu scopul de a putea de acolo aproviziona pe acei neprevăzuți, jandarmeria s-a mesteecat, în afacerea aceasta și a luat cheile de la primarul denumit de mine, – luând [...] în posesiune magazia, de unde a trimis grâu în mai multe părți. Jandarmeria fără ca să dispun eu nu are dreptul a rechiziționa, însă dacă are lipsă de ceva, trebuie să recurgă la mine. În așa împrejurare nu să-mi ajute jandarmeria, ci din contră mă împiedică în afacerile mele. Fără de acea că necondiționat trebuie să execute ordinațiunile mele, – trebuie să se țină de ordinul meu, pentru că eu cunosc împrejurările cercului meu și eu pot să le dau îndrumările necesare. Vă rog să dispuneți în privința aceasta, că altcum nu pot administra [...]. În privința pretorelui despre care v-am scris în rândul trecut confidențial, Vă rog să împliniți cererea mea. George Bancoș încă este îndrumat la Dvoastre”. În încheiere solicita suma de 20.000 cor. pentru a plăti leafa oficianților.

Alt raport al prefectului județului Sălaj, dr. Gheorghe Pop, adresat Consiliului Dirigent la data de 9 mai

Comunele Subprefect.

În următoarele lucruri, cer ca să dispuneți și să mi le dați într-o mare urgență:

1. Circulația de poștă nu în tot cercul staționare, parte că nu avem oficianți, parte că liniile sunt stricate. Pe liniile deja reparate unde și aparatele ar funcționa, spre exemplu Cehu-Silvaniei - Hodod, Bogdand - Ardihat, Șulumed, Băsești la aparatele telefonice am aplicat soldați tineri pe expensele comunelor, însă comunele nu voresc să plătească și eu neavând timp să le scot sunt silit a anticipa pe conta oficiului meu, însă aceasta este o greutate foarte mare, iar de altă parte dacă nu plătesc și anticipez, angajații nu mai servesc. Fiindcă nu avem poștaș la posturile de poștă, cum silit a trimite ordonanțele la secretarii comunali prin expres (curier). Cu aceasta am iară spese enorme.

2. Rog, ca pentru organizarea poștei să le dați mănușile necesare, precum a telefonului, telefonul să-i dați autoturismul telefonistului care să preia maneta. Altfel, ca de unde să cearge material pentru și stăpîni etc. la repararea liniilor stricate de telefon și telegraf.

Cer întrebare ce pe cei aplicați interin la poștă de unde să-i plătesc?

3. Fiindcă multe familii, mai în toate comunele, au rămas fără de căștigători, spre exemplu au rămas multe femei văduve cu copii mulți și me-au convins că nu sunt sărăci să lucreze atîtă să pînă cumva pe lângă prestațiile de acuma alina pentru familia lor, așa că formal flămînde.

Rog să fiu îngăduitor că la morile din cercul acesta să pot reține cantitatea necesară și să o pot repartiza pe lângă prețul maximal la aceia lipsiți și săraci.

3. Împărțirea posturilor gendarmiei și servitului lor, încă tot nu sa strîmînat, așa că eu am și un an gendarmie - spre exemplu în comuna Cehu-Silvaniei poștașul din Zălau, în Chibulea poștașul din Cărbun și au am mîi o legătură cu ei - nu pot trăgîne.

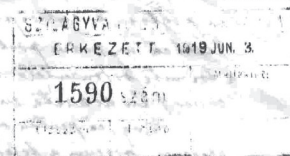
Aș fi de dorit ca să se să slăbescă și prețurile gendarmiei ca pînă unde pot merge, ca să mi se pare că ei nu sunt încărat cu sărăciile lor și lucrări fără să fie cerat, prea liber - toate aceste ar trebui amplasate.

Cehu-Silvaniei, 1 iunie 1919.

Alexandru Pop
primpretor

Comuna de la marea lui
Gheorghe Ilău, lună 15
mai și mîncă primpretor.
Lombă de întrebînd
pentru ajutorul mîncă
la un populație
sermăne mai ales văduve
și orfani lipsiți, pe
lângă prețul maximal.

1919 surprinde situația județului Sălaj și propunerile de persoane care să ocupe posturi în administrația județeană: „După preluarea puterii în județul Sălaj cu dislocarea jandarmeriei am restabilit liniștea în județ. Inteligenția noastră și țărani deținuți sau încarcerați mare parte s-au reîntors la casele lor, însă câteva persoane remarcabile și marcante până azi încă nu au sosit acasă. Această împrejurare e cauza, că pe toate liniile pînă azi nu ne-am putut organiza [...]. De la dl. primpretor al plasei Cehu Silvaniei Dr. Alexandru Pop și de la dl. primpretor Alexandru Marcu transferat din Zălau în plasa Crasna am luat jurământul și susnumiții, afară de dl. dr. Alexandru Aciu și-au și început activitatea”. Prefectul mai solicita Consiliului Dirigent să-i pună la dispoziție suma de 400.000 cor. urmînd a se preda dlui subprefect dr. Octavian Felecan, „pentru reparările edificiilor publice, drumurilor, podurilor și plățile oficianților”¹⁶.

În data de 10 mai 1919 au fost invitați la Palatul Prefecturii din Zălau, în cauza depunerii jurământului de fidelitate, funcționarii administrativi din plasa Cehu Silvaniei, dnii Nikolajevits László, primpretor în Cehu Silvaniei și Dr. Moni Imre pretor în Cehu Silvaniei, care „deși au fost în mai multe rânduri provocați, au denegat jurământul din principiu, zicînd că ei își oferă serviciile însă jurământul nu-l depun și declarația asta o întăresc cu subscrierea proprie”¹⁷.

O problemă gravă cu care se confruntă administrația

plasei era penuria alimentară și în special aprovizionarea populației lipsite. De asemenea, nu funcționează în concordanță cu necesitățile serviciile de poștă și telefoane.

Într-un alt raport, primpretorul plasei Cehu Silvaniei, dr. Alexandru Pop, din 1 iunie 1919¹⁸, solicită subprefectului județului Sălaj îndrumări urgente, relatînd că „circulația de poștă mai în tot cercul stagnează, parte că nu avem oficianți, parte că liniile sunt stricate. Pe liniile deja reparate unde și aparatele ar funcționa spre exemplu, Cehu-Silvaniei - Hodod, Bogdand - Ardihat, Șulumed - Băsești, la aparatele telefonice am aplicat soldați tineri pe speșele comunelor, însă comunele nu voiesc să plătească și eu neavînd să le scot sunt silit a anticipa pe oficiul meu, însă aceasta este o greutate foarte mare, iar de altă parte dacă nu plătesc și anticipez, angajații nu mai servesc. Fiindcă nu avem poștaș la posturile de poștă sunt silit a trimite ordonanțele la secretarii comunali prin expres (curier). Cu aceasta am iară spese enorme. Cer îndrumare ca pe cei aplicați interin la poștă de unde să-i plătesc?”

Pentru a rezolva problemele legate de aprovizionarea cu alimente a celor lipsiți și săraci, solicită să fie imputernicit ca la morile din cercul Cehu Silvaniei să poată reține cantitatea recerută arătînd că „foarte multe familii, mai în toate comunele au rămas fără de căștigători, spre exemplu au rămas multe femei

văduve cu copii mulți și ne-am convins că nu sunt în stare să lucre atâta să poată cumpăra pe lângă prețurile de acuma alimente pentru familia lor, așa că formal flămânzesc”.

O altă chestiune reliefată în raport este cea referitoare la activitatea jandarmilor arătând că: „împărțirea posturilor jandarmeriei și serviciul lor, încă tot nu s-a strămutat, așa că eu am și nu am jandarmerie. Spre exemplu în comuna Corund servește postul din Zălau, în Chelița postul din Jibou și eu nu am nici o legătură cu ei, – nu pot dispune. Ar fi de dorit că odată să se statorească și drepturile jandarmeriei că până unde pot merge, că mi-să-mi pare că ei lucrează [...] prea liber. Toate acestea ar trebui împiedicate”¹⁹.

La aceste solicitări, în 3 iunie 1919, subprefectul județului Sălaj îi comunica primpretorului Alexandru Pop, că în privința organizării poștei și a telefonului, să se adreseze Oficiului poștal din Zălau, iar la a doua problemă, primește încuviințarea ca: „vama de la moara lui Stern Mor, – lunar 15 măgi metrice, – să o întrebuințați pentru ajutorul momentan a populației sărmene, mai ales văduve și orfani lipsiți...”²⁰.

Pe data de 1 iulie 1919²¹, primpretorul Alexandru Pop raporta prefectului plățile făcute din suma de 10.000 coroane, primită pentru susținerea liniilor telefonice și plata funcționarilor administrativi. Astfel, sume au fost achitate pentru repararea telefonului, plata telefoniștilor, repararea școalei civile din Cehu și a grădinei de copii, tipăriturii, legitimației, publicații, curieri, ajutor de război, ajutor de scumpe etc. în total 12.873 coroane. Totodată, solicită „plusul și alte sume pentru plata funcționarilor de la administrație întrucât Percepția din Cehu-Silvaniei nu dispune de bani dar și pentru plata sa din 3 mai și a pretorului Bancoș din 14 mai, fiindcă acuma e a 3-a lună și încă nu a primit plată”²². De asemenea, solicita să dispună restituirea plăților făcute în interesul școlilor și a poștei.

Acestea sunt doar câteva fragmente din documentele păstrate în fondul Prefecturii județului Sălaj. După cum se poate observa, rapoartele prefectului și ale primpretorului plășii Cehu Silvaniei, dr. Alexandru Pop, surprind procesul de integrare a plasei Cehu Silvaniei și a Sălajului în structurile României Mari, diversele probleme ivite din cauza urmărilor dezastruoase ale Primului Război Mondial, precum și starea de spirit a populației.

La 11 decembrie 1919, Alexandru Pop renunță la postul de primpretor al plășii Cehu Silvaniei, fiind ales deputat în primul Parlament al României Mari. Din raportul lunar al subprefectului, dr. Octavian Felecan, către Comitetul administrativ al Prefecturii, reiese că „în personalul funcționarilor județeni și de plasă în decursul lunii trecute s-au făcut următoarele schimburi: dl. Dr. Alexandru Pop primpretor în plasa Cehu Silvaniei și dl. Dr. Valer Vicaș primpretor în

plasa Șimleul Silvaniei au demisionat. Cu conducerea oficiului în Cehu Silvaniei este încredințat pretorele Gheorghe Bancoș, iar în Șimleu Demetriu Hoble. Administrația județeană suferă o pierdere însemnată prin demisionarea acestor bărbați capacitați și de muncă”²³.

După scurta experiență din Parlamentul României Mari (noiembrie 1919 – martie 1920), Alexandru Pop își continuă activitatea de avocat în Cehu Silvaniei.

Din nefericire, s-a stins din viață fulgerător, pe data de 8 octombrie 1929, după o lungă și grea suferință, în anul 52 al vieții sale laborioase, fiind înmormântat în cimitirul din comuna Băsești.

În concluzie, se poate afirma faptul că Alexandru Pop a fost o personalitate marcantă a zonei Codrului și a Sălajului, care în toate funcțiile pe care le-a avut și-a făcut datoria cu conștiinciozitate și sincer patriotism, fiind un vrednic urmaș al marilor bărbați ai națiunii române.

Note:

* Lucrare susținută în cadrul simpozionului științific interjudețean de istorie „Centenarul Marii Uniri. Participarea locuitorilor din plasa Cehu Silvaniei la Marele Război”, organizat la Cehu Silvaniei în data de 7 decembrie 2017.

1. *** *Anuarul Școlilor Primare Urbane (De Stat) pe anul școlar 1921-22*, Tipografia „Victoria”, Gr. Avram, Șimleul-Silvaniei, 1922, p. 111.

2. Ioan Tomole, *Lupta românilor din Țara Silvaniei pentru drepturi politice și făurirea statului național unitar român (1905-1918)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, p. 21.

3. *Ibidem*, p. 30.

4. *Ibidem*, pp. 142-146.

5. *Ibidem*, pp. 103-107.

6. *Ibidem*, p. 77.

7. Fratele lui dr. Alexandru Pop, după cum reiese din necrologul din 9 octombrie 1929.

8. *Gazeta Oficială a județului Sălaj*, Zălau, anul I, nr. 1 din 3/16 mai 1919, p. 1.

9. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj, Fond Prefectura județului Sălaj, Prefect-administrative, dos. II-26/1919, f. 1.

10. Idem, Fond Prefectura județului Sălaj, Prefect-confidențiale, dos. 3/1919, f. 1-2.

11. Idem, Fond Prefectura județului Sălaj, Subprefect, dos. 1258/1919, f. 2.

12. Idem, Fond Prefectura județului Sălaj, Prefect-administrative, dos. II – 48/1919, f. 1.

13. *Ibidem*, f. 2.

14. *Ibidem*, f. 3-4.

15. S.J.A.N.SJ, Fond Prefectura județului Sălaj, Prefect-administrative, dos. II – 87/1919, f. 1-3.

16. Idem, dos. II – 82/1919, f. 1-5.

17. Idem, dos. II – 85/1919, f. 1-2.

18. Idem, dos. II-1590/1919, f. 1-2.

19. *Ibidem*.

20. *Ibidem*.

21. S.J.A.N.SJ, Fond Prefectura județului Sălaj, Prefect-administrative, dos. II – 790/1919, f. 1-2.

22. *Ibidem*.

23. S.J.A.N.SJ, Fond Prefectura județului Sălaj, Comitetul administrativ, dos. I – 173/1919.

Derivate de la nume proprii

Gheorghe MOGA

În limba română principalul mijloc de formare a cuvintelor îl constituie *d e r i v a r e a*. Din mulțimea de sufixe vechi sau mai noi doar câteva pot fi atașate numelor proprii: *-an* (băcăuan), *-ean* (clujean), *-ic* (carpatic), *-ist* (rapidist), *-ism* (bucovinism). Puține dintre substantivele proprii au dezvoltat o familie lexicală bogată. Numai când numele propriu reprezintă un reper, o prezență vie în conștiința neamului, acesta devine „rădăcină”, sursă pentru noi cuvinte. Un astfel de nume am găsit la litera E a *Dicționarului limbii române*.

Reamintim cititorilor împrejurările debutului lui Eminescu în revista *Familia*, revistă apărută la Pesta (Budapesta) în 1865. În februarie 1866, Iosif Vulcan, conducătorul revistei, primește, de la Cernăuți, o scrisoare însoțită de mai multe poezii semnate de M. Eminovici. Iosif Vulcan alege pentru numărul 6 al revistei (25 februarie / 9 martie 1866) poezia *De-aș avea...* Acest număr al revistei rămâne important și prin nota redacțională ce însoțește poezia publicată: „Cu bucurie deschidem coloanele foii noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trimise nouă, ne-a surprins plăcut”. Schimbându-i numele din Eminovici în Eminescu, Iosif Vulcan devine „nașul literar” al poetului.

Primul derivat și cel mai frecvent este adjectivul *eminescian* (Eminescu+suf.-ian) „care aparține lui Eminescu, care este caracteristic sau specific lui Eminescu; în genul operei lui Eminescu”. Primele citate în *Dicționarul limbii române* sunt extrase din Gherea („Trebuie să vedem ce e curentul *eminescian*” – Studii critice) și Ibrăileanu („*Mai am un singur dor* e o poezie atât de *eminesciană*, încât ar fi greu de admis că a fost măcar inspirată de un scriitor străin” – Studii literare). Adjectivul însoțește numeroase substantive abstracte (*atitudine, viziune, curent, intuiție* etc.) dar, pe lângă substantivele concrete (*frunte, păr, plete*) adjectivul *eminescian* primește valori expresive sporite. Adjectivul poate deveni substantiv. În 1989, G.I. Tohăneanu tipărește, la Editura Facla, volumul *Eminesciene*, un mănunchi de articole ilustrând subtitlul „Eminescu și limba română”. Dar, scrie autorul în „Cuvânt înainte”, la fel de potrivit ar fi fost și „Laudă simplității” deoarece „arta Poetului este înnoitoare fără ostentație, iar «scuturarea podoabelor» rămâne, poate, dintre toate râvnele Lui, cea mai nobile și mai pilduitoare”.

Prin adăugarea sufixului *-ism* la adjectivul de mai sus s-a format substantivul *eminescianism*, de-

finit astfel în *DLR*: „Orientare în literatura română caracterizată prin preluarea și cultivarea, uneori excesive, a unor motive, teme care aparțin creației lui Eminescu”, dar și „mijloc de expresie specifică operei lui Eminescu” („Răsfoind bine pe Alecsandri, vom fi mirați să întâlnim *eminescianism*” – G. Călinescu). În *Istoria* sa, Călinescu face aprecieri asupra primului sens al termenului în paginile dedicate lui Alexandru Vlahuță. După ce afirmă că „toți urmașii lui Eminescu sunt eminescieni și nimeni nu scapă de ecourile unei mari poezii care l-a precedat”, istoricul literar susține că „prin interpretări noi, se poate scoate o altă poezie” (p. 558). Când „se copiază servil arhitectura exterioară a marelui poet” se ajunge la epigonism.

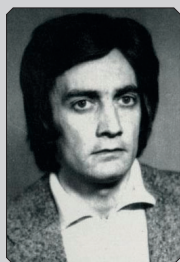
Verbele *a eminescianiza* și *a eminesciza* „a scrie în stilul lui Eminescu” au o circulație redusă; acestea s-au format prin adăugarea sufixului neologic *-iza* unui adjectiv, respectiv unui nume propriu. Eminescu însuși crease, prin același procedeu, un derivat sui-generis *a heiniza*, pornind de la numele romanticului german Heinrich Heine. Verbul apare în *Cugetările sărmanului Dionis* – poem care face parte integrantă din „novela” *Sărmanul Dionis*, dar a fost publicat și separat în „Convorbiri Literare” – într-o strofă ce cuprinde lamentațiile motănești: „De-ar fi'n lume numai mățe – tot poet aș fi? Tot una:/ Mieunând în ode nalte, tragic miorlăind – un Garrick,/ Ziua tologit în soare, pândind cozile de șoaric,/ Noaptea'n pod, cerdac și streșini *heinizând* duios la lună”.

Persoana care se ocupă cu studiul operei și al vieții lui Eminescu se numește *eminescolog*. Titlul volumului lui Petru Creția, *Testamentul unui eminescolog*, apărut postum în 1998, sugerează faptul că în „familia” eminescologilor (filologi, esteticieni, lingviști, critici și istorici literari, filozofi) munca generațiilor stă sub semnul continuității responsabile și al respectului față de devotamentul editorilor. Iată cum apreciază G.I. Tohăneanu „osârdia” lui Perpessicius, unul dintre cei mai cunoscuți eminescologi, editorul celui de neînlocuit „corpus eminescianum”: „Prin această nobile lucrare a existenței sale, editorul reface, pe cont propriu, experiența «bătrânului dascăl» din *Scrisoarea I: Este drept că viața-ntregă/ ca și iedera de-un arbor, de-o idee i se leagă*, câștigându-și, în același timp, gratitudinea obștii românești de totdeauna. Suntem, așadar, beneficiarii fericiți ai acestui act de patriotism luminat și de cultură”. Cu același sufixoid s-au format *dantolog* și *shakespearolog* de la numele scriitorilor reprezentativi pentru literatura italiană, respectiv engleză.

Prin substantivul *eminescologie* (eminescolog+ie) este denumită „studierea științifică și sistematică a vieții și operei lui Eminescu”. Cunoscutele lucrări ale lui G. Călinescu (*Viața lui Eminescu* și *Opera lui Mihai Eminescu*, despre care N. Manolescu afirmă că „rămâne până azi monumentul cel mai valoros închinat poetului în critica românească”) au marcat destinul acestei discipline. Cum însă „șantierul Eminescu” oferă mereu noi direcții de studiu, „sunt semne că «odihna» eminescologiei, întreținută o vreme de dulcea hibernare post-călinesciană a fost curmată”. Această afirmație a lui Adrian Dinu Rachieru (din *Convorbiri Literare*, nr. 3, 2017) poate fi susținută și de faptul că în colecția *Eminesciana* a Editurii Junimea din Iași au apărut, numai în noua serie, peste 80 de titluri.

După cum se vede, prin derivare, cuvintele „se lungesc”; există însă și o *derivare regresivă* care trimite atenția spre rădăcina cuvântului. Editura Polirom a publicat, în anul 2000 corespondența inedită dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle. În titlul volumului *Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit* se recunosc două dintre cele mai atingătoare formule de adresare ale celor două „personaje” dintr-o „poveste mirifică, plină de parfumul unei lumi romantice, stând, ca într-un blestem, sub vraja erosului și a morții”, cum numește Mircea Mihaieș, în postfață, acest „tezaur epistolar”.

Derivate care ne-au trezit interesul, înșirate pe aceeași pagină de dicționar, acoperă aproape două secole de literatură.

Arheii sau „Jocul Ielelor”*

Ioan-Viorel BĂDICĂ

Cu toate rădăcinile adânc înfipite în solul arhaic, cultura greacă – cel puțin cea numită clasică – nu a putut asimila spiritul acestuia. Mitul grecesc e deja antropomorf. De tradiții esoterice proprii nici nu poate fi vorba.

Așa s-a născut raționalitatea. Și tot ce nu i se subsumează e... de import. O sursă e Asia Mică, prin coloniile din Ionia. A doua, firește, Egiptul (care a păstrat însă secretul misterele în temple, în ciuda faptului că relațiile erau foarte strânse). Civilizația preelenică, oricâte „mistere” ar fi avut nu se oglindește la acest nivel în cea a Greciei continentale de mai târziu.

Firește, raționalitatea se manifestă plenar numai la nivelele de sus, ale aristocrației. Acolo primește puritatea cristalului, în urma cultivării artelor și științelor. Dar poporul? El are parte, desigur, de reprezentațiile cu vestitele tragedii, cu ajutorul cărora se declanșează catharsis-ul. Însă numai atât nu ajunge. Peisajul manifestărilor e mult mai vast. Dar și de această dată e vorba de „importuri”.

Am putea zice că sursa principală a acestora e Tracia. Să amintim în primul rând dionisiile. Coribanții și Bacantele celebrează pe Dyonisos Zagreus, zeul vinului. Un element extrem de sugestiv, de relevant e toiagul lui Tyrsus (pe care îl găsim și la Călușerii noștri), vechimea sa fiind ancestrală (se pare că provine de la Agatârși).

Apoi, trebuie considerate în această idee, misterele ritualice de la Eleusis, care au ca simbol spicul de grâu (or Elada e atât de săracă în teren arabil propice cultivării acestei plante).

Dar să pomenim personajele istorice – atestate sau atestabile – care participă direct la viața spirituală

elenă din afara Greciei.

În legătură cu misterele eleusine sau orfice l-am numit deja pe fiul lui Oiagros, cel sfâșiat de bacante. Despre Zalmoxe se știe că s-a însoțit cu Pitagora, fie ca sclav, fie ca ucenic, fie ca inițiator al acestuia. Platon o numește ca inițiatore pe Diotima, „străina din Mantinea”. Și poate că alte personaje, mai obscure, vor fi prezidat la prepararea aceluia *spirit grec*, rezultat al unei continue filtrări și care stă la baza culturii laice europene.

Dar, atunci, unde sunt Arheii? Ce s-a făcut cu ei? Aici, în acest punct putem face un apel edificator la folclorul nostru, cel care i-a păstrat vii până în zilele noastre. Reminiscențele magice pot fi detectate aproape pretutindeni sub zgura unor obiceiuri devenite șablon sau îndărătul ritualismului religiei adoptate. O dovedesc cercetările minuțioase și aplicate ale multor folcloriști și etnografi (vezi, de pildă, excepționala teză de doctorat a sibianului Vasile Avram, sau cele ale elevei marelui Mihai Pop, Parasca Făt-Sabău, din Maramureș).

Ciuleandra sau Călușerii (i-am pomenit deja) fac parte din această panoplie, laolaltă cu basmele și legende. Aproape că nu există manifestare folclorică fără acest substrat.

Și oricum, în veacul nostru tehnicist, e o mare șansă, chiar dacă foarte puțin probabilă, să poți vedea Arheii, *Jocul Ielelor*.

* Fragment din volumul *Studii, articole, evocări*, în pregătire la Editura „Caiete Silvane”, volum ce va închide postuma „trilogie” Bădică, antum neapărându-i niciun volum (primele două volume i-au apărut tot la Editura „Caiete Silvane”: *Eseuri*, 2002 și *Brâncuși după Brâncuși*, 2011).

Dascălul Daniil Graur (1874-1950)

- personalitate sălăjeană marcantă din generația Marii Uniri

Marin POP

În galeria marilor personalități sălăjene care și-au adus aportul la emanciparea culturală, economico-socială și națională a românilor sălăjeni, ce a avut ca rezultat final desăvârșirea unității statale a tuturor românilor, la 1 Decembrie 1918, la loc de cinste se înscrie și dascălul Daniil Graur, semnat al Marii Uniri.

S-a născut la Căpâlna, fostul județ Someș, la 26 ianuarie 1874 și era descendent al unei vechi familii nobiliare ardelene¹. Strămoșii săi au primit diplomă de nemeșie încă din secolul al XV-lea, pe care au pierdut-o în luptele ce au urmat, devenind iarăși iobagi. Însă, în luptele cu turcii din secolul al XVII-lea, din familie s-au distins Gavril Graur cu cei doi fii ai săi: Simion și Teodor din Dobrocina. Pentru bravura dovedită pe câmpul de bătaie, în anul 1679, sub principele Transilvaniei Apafi Mihály, și-au recăștigat diploma nobiliară, având moșie în șapte sate.

Urmașii lui Simion s-au stabilit peste Someș, la Căpâlna, având aici moșie și doi jeleri. De asemenea, mai aveau moșie în Bogata, Cristolț, în comitatul Clujului, la Sardon, Syomorduk și în Buda. Originalitatea nobiliară și-au legitimat-o înaintea tribunalului din Dej, în anul 1801².

Dintr-o scrisoare datată 30 iulie 1905, rezultă că avea rudenii și la Arad. De aici îi scria medicul Dr. Victor Graur, cu rugămintea de a-i trimite și lui o copie a diplomei și blazonului familiei, pe care învățătorul Daniil Graur spunea că o avea în original³.

La vârsta de numai 6 ani, tatăl său l-a dat la școală. Cursurile primare le-a urmat la școala din Căpâlna, iar cele gimnaziale la Dej, în anul 1890. Dorind să ajungă învățător, a urmat cursurile Preparandiei din Gherla, fiind „unul dintre cei mai de frunte, căci era sârguincios și cu minte”. A absolvit în anul 1893, iar examenul de „cualificațiune” l-a susținut „cu bun succes” în anul 1874⁴. A funcționat ca învățător în Căpâlna, Glod, Bârsău, Dăbâceni, care aparțineau la vremea respectivă de județul Someș. De aici, în cel de al treilea an, s-a transferat la Giorocuta. Aici a stat doar câteva luni, iar în vara anului 1896 a fost ales ca învățător în Giurtelecul Șimleului⁵.

S-a căsătorit cu fiica eruditului preot din Marca, Ioan Popiliu, Elena, născută la 11 aprilie 1879. Căsătoria lor a avut loc pe data de 6 februarie 1899. Din păcate, nu au avut copii⁶.

Socrul său, Ioan Popiliu, s-a născut la Cehăluț, în anul 1851. Pe tatăl său îl chema Pop, dar pentru a-l deosebi la școală de alți numeroși elevi care aveau numele Pop, i-au zis Popiliu. A absolvit liceul românesc

greco-catolic din Beiuș, înființat de eruditul episcop Samuil Vulcan, în anul 1873⁷ și Facultatea de Teologie din cadrul Universității din Budapesta. A fost hirotonit ca preot în anul 1877 în parohia Valcău. În anul 1880 se transferă la Sâg, iar în anul 1888 la Marca, unde va păstori timp de 30 de ani. Pe lângă activitatea pastorală, a dezvoltat o bogată activitate culturală. A colaborat la o serie de publicații precum „Gazeta Transilvaniei” (Brașov), „Tribuna” (Sibiu), „Amicul familiei” (Gherla), „Păstorul sufletesc” (Șimleu Silvaniei) etc., în coloanele cărora a desfășurat o prodigioasă activitate literară, impunându-se mai ales ca poet satiric. Trece la cele veșnice la data de 29 noiembrie 1918, cu doar două zile înainte de marele praznic național de la Alba Iulia⁸.

Soacra lui Daniil Graur, Pop Ana, născută la 16 ianuarie 1860 la Marca, era vară primară cu Terezia Pop, măritată cu preotul din Giurtelec, Vasiliu Cristea. Amândouă erau nepoatele eruditului preot Vasile Muste din Zalnoc⁹. Poate așa se explică relația deosebită a învățătorului Daniil Graur cu preotul Vasiliu Cristea și ginerele acestuia, Ioan Taloș, care i-a urmat ca preot în Giurtelec.

La inițiativa și stăruința preotului Vasile Cristea s-a construit o școală confesională modernă la vremea respectivă, cu două săli de clasă, rezistând presiunilor autorităților, care încercau să maghiarizeze forțat procesul de învățământ. În anul 1901, la stăruința lui Daniil Graur s-a înființat al doilea post de învățător la școala din Giurtelec.

„Poporul, trezit la conștiința națională” l-a ales pe Daniil Graur în Congregația județului Sălaj, din partea Partidului Național Român, dar în anul 1908 alegerea a fost anulată de către Consiliul județean și tot atunci a fost „pus sub supravegheare continuă de către procurorul de pe lângă Tribunalul din Zalău pentru ținuta sa corectă și românească”.

Pentru că munca de dascăl presupune o pregătire continuă, Daniil Graur a luat parte la cursurile de viticultură organizate la Diosig (Bihor) și Bugafok. De asemenea, în anul 1905 a participat la un curs de pedagogie organizat la Budapesta¹⁰.

Având la bază o pregătire temeinică, deopotrivă teoretică și practică, în domeniul viticulturii, a desfășurat o activitate deosebită în cadrul „Astrei” sălăjene, susținând o serie de prelegeri practice despre cultivarea viței-de-vie în mai multe localități, îndemnându-i pe țărani să practice această îndeletnicire străveche.

În anul 1905, în coloanele prestigiosului ziar româ-

nesc „Gazeta de Duminecă”, care apare la Șimleu Silvaniei începând cu anul 1904, publică articolul „Cultivarea viei”, în care își propune să acorde consultanță celor care doreau să practice această îndeletnicire, în special țăranilor, considerând-o ca pe o datorie morală a intelectualilor: „Devisa noastră, ca luminători ai poporului, e ca pe lângă aceea, că-i cultivăm inima și simțurile să promovăm și înaintarea lui materială, ca astfel îmbunătățindu-i soarta să-i ușurăm traiul vieții”.

Vorbește despre importanța economică a viței-de-vie, subliniind că este „cea mai frumoasă și mai preventuoasă” dintre ramurile economice, aducând venituri substanțiale, dar avertizează că este „și cea mai periculoasă pentru de a aduce pe econom la sapă de lemn, necultivând-o după cum să recere”.

Fiind specializat în acest domeniu își propune să ajute cu sfaturile sale și pe alți doritori de a cultiva vița-de-vie: „Ca om care mă ocup și mă pricep la vierit, mi-am pus de gând că, încatu-mi va sta în puțință să ajut prin sfaturile mele poporului la cultivarea rațională a viei, dându-i îndrumațiunile de lipsă la timpul potrivit, ca astfel osteneala ce-o face să fie resplătită cu îmbelșugare”.

Filoxera a produs pagube imense în rândul cultivatorilor de vie, spune el, și dacă cineva planta vie nobilă, peste doi-trei ani începea să se îngălbenească și apoi se usca din cauză că via nobilă „nu poate suporta ranele îndurate de filoxeră”. Specialiștii au găsit soluția, aducând vița-de-vie americană, pe care o foloseau ca rădăcină, peste care altoiau vița nobilă.

În studiul său, tratează probleme legate de alegerea, pregătirea locului și păruitul viei¹¹.

Începând cu toamna anului 1905, Comitetul de conducere al Astrei din Sibiu a făcut „pașii trebuincioși” pentru a demara „lucrările de organizare a prelegerilor economice”, care urmau a fi susținute de către conferențieri în anul 1906. Scopul organizării prelegerilor era acela de „a veni într-u ajutorul poporului țăran pentru a-și putea înmulți cunoștințele economice și astfel a-l face mai harnic, în lupta tot mai aprigă, ce îl așteaptă pe aceste terene”. La propunerea direcțiilor despărțământului Șimleu, Comitetul central din Sibiu a numit conferențieri, în persoana învățătorilor Gheorghe Șimonca din Asuajul de Sus, specialist în pomărit, Daniil Graur, învățător în Giurtelecul Șimleului, în cultivarea viței-de-vie și Traian Husti în cultura viermilor de mătase, „toți trei învățători sălăjeni harnici și cu zăl”¹².

În articolul intitulat „Apel”, Daniil Graur vorbește despre intențiile Astrei de a sprijini țăranul român să se emancipeze și din punct de vedere economic: „Intențiunea nobilă a Asociațiunei de a sări într-ajutorul poporului cu poveță de a-i lumina pe terenul economiei prin bărbați esperți, – cred că e cunoscută Onoratului public. Din care cauză sunt rugați M. O. Domni preoți și învățători, cari (lipsă text) țină atari conferință din

care va ram de economie să se adresează în termen de 8 zile conferențierilor, pentru ca aceștia să poată înștiința cnm. desp. spre a să denumi delegații de lipsă la prelegeri”.

Erau teme despre creșterea viermilor de mătase, stupărit, economia câmpului și creșterea vitelor, precum și cultivarea viei, unde specialistul care urma să susțină conferințe populare era învățătorul Daniil Graur. Conferințele se susțineau în zilele de duminică, „când are tâmp și poporul și conferențieri”¹³.

Comitetul despărțământului Șimleu al Astrei, în ședința din 4 aprilie 1907, a dispus susținerea de conferințe populare în 15 sate ale despărțământului, în zilele de 14 și 21 aprilie, publicând programul cu satele, conferențieri și temele pe care urmau să le susțină. Specialist în vierit, Daniil Graur a susținut conferințe în Curitau (Sălăjeni), pe data de 14 aprilie, Bocșa și Siciu, pe data de 21 aprilie¹⁴.

În acest context, „având în vedere că luminarea masselor largi e datorința categorică a fiecărui inteligent conștiu, iar mai pe sus de toate a conducătorilor nemijlociți, cum sunt domnii preoți și învățători”, Comitetul de conducere al despărțământului Șimleu al Astrei, în ședința din data de 7 noiembrie 1907, a hotărât instituirea de „conferențieri permanenți”. Cu această distincție au fost onorați cei care „de o parte au dovedit în trecut mai multă destoinicie în povățuirea practică a poporului, de altă parte cheazășesc ne-

întreruptă dragoste de cauză, ce să pretinde chiar la achitarea angagiamentelor lor de luminători ai poporului”. Printre cei nominalizați s-a aflat și învățătorul Daniil Graur, singurul specializat în „vierit”, așadar în cultivarea viței-de-vie. Totodată, satele erau invitate să anunțe până la data de 1 martie 1908 ce temă doresc să fie conferențiate și când¹⁵.

Din raportul de activitate înaintat de către despărțământul Șimleu al Astrei conducerii centrale de la Sibiu, pe anul 1908, reiese că în acel an învățătorul Daniil Graur a susținut prelegeri practice despre cultivarea viței-de-vie în localitățile Doh și Dumuslău¹⁶.

Pe data de 9 noiembrie 1908, duminică, a avut loc sfințirea noului edificiu școlar din Giurtelec, definitivat în acea toamnă. La eveniment a participat întreaga comunitate locală, în frunte cu preotul Vasile Cristea și învățătorul Daniil Graur. De asemenea, frunțașii politici Nicolae Munthiu, Augustin Pinte, preotul din Cehei, Alimpiu Costea, învățătorul Nicolae Pop din Hidig etc. După cuvântările preoților și frunțașilor politici, care i-au laudat pe preotul și învățătorul din Giurtelec pentru reușita lor, a urmat „o masă bogată, dată de dna și d. Graur în noul edificiu școlar, la care iau parte toți oaspeții din afară, precum și frunțașii din comună, – între cari și țărani”¹⁷.

Pentru anul 1909, comitetul de conducere al despărțământului Șimleu al Astrei, cu aprobarea Comitetului Central de la Sibiu, a dispus programul conferințelor culturale, pe localități, teme și conferențieri. Specialistul în cultura viței-de-vie, Daniil Graur a fost repartizat să susțină conferințe în localitățile Bocșița și Cioara. Conferențierii erau rugați „nu numai a primi acest rol dedicat de comitetul nostru (al despărțământului Șimleu – n.n.), fără a stărui din resputeri, ca conferințele contemplate să aibă un rezultat moral pe cât se poate de mulțumitor. Toți dnii delegați vor binevoi a ne raporta atât despre rezultatul conferințelor prezidate de dniile lor, cât și despre înființarea faptică a bibliotecilor populare, internarea și organizarea acestora”¹⁸.

Pe lângă aceste localități, pe data de 12 aprilie 1909, Daniil Graur susține o conferință și în localitatea Marca, având ca temă tot cultivarea viței-de-vie, cu exemple practice oferite la fața locului: „Conferința s-a ținut afară la vii, unde d. conferențiar a explicat practic și teoretic tot ce se ține de vierit, în prezența alor 50 țărani”¹⁹.

Rezultatul acestor străduințe s-a materializat prin publicarea, în anul 1912, a unui volum de 284 pagini, care a avut ca temă viticultura²⁰.

Revista șimleuană „Păstorul sufletesc” avea o rubrică bibliografică, în cadrul căreia găsim citată și lucrarea lui Daniil Graur, cu titlul „Cultivarea viei, mănucarea vinului, morburile și vindecarea lor”. Iată ce se afirma despre această carte de referință în domeniul viticol: „Este prima lucrare sistemată în ce privește cultivarea viei, care tractează pe larg și la înțeles mo-

dul după care este a se purcede în îngrijirea viei, începând cu alegerea pământului acomodat – vorbește despre toate afacerile și lucrările în ce privește viea. Este o carte mult apreciată nu numai de ziarile de dincoace (de Carpați – n. M. Pop), dar și de bărbați bine pricepuți din regatul României.

Prețul 2 coroane plus 20 fil. porto. Se poate căpăta la autor și în toate librăriile atât în Ungaria, cât și în România. O recomandăm cu plăcere”²¹.

Pe tărâm economic a dezvoltat, de asemenea, o activitate deosebită, în primul rând prin exemplul propriu în domeniul viticulturii. Remarcabil este faptul că i-a convins pe țărani să cumpere pământ de la proprietarii care îl vindeau. Astfel, începând cu anul 1905, țărani din Giurtelec au cumpărat 242 jug. din hotarul satului Mălădia, 60 jug. din hotarul satului Ilișua, 184 jug. din hotarul satului Lompirt, iar în anul 1917 cu 194 jug. din moșia baronului Bánffy. De asemenea, i-a convins și pe țărani din Mălădia să cumpere 272 jug. pământ arabil. Toate aceste achiziții nu se puteau face fără ajutorul băncii „Silvania” din Șimleu și sfaturile învățătorului Daniil Graur. Pentru aceste merite deosebite, directorul băncii „Silvania” l-a ales membru în direcțiune, unde a funcționat șapte ani²².

Daniil Graur a făcut parte din conducerea Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni (RÎRS), în cadrul căreia a desfășurat o prodigioasă activitate.

Cea de-a treizeci și doua adunare generală a RÎRS s-a ținut în localitatea Bobota, pe data de 10 august 1902, aceasta fiind „una dintre cele mai cercetate. S-a ridicat nimbul adunării și prin hărnicia conducătorilor acestei comune, cari toate le-au făcut, ca adunarea să reiasă strălucit”. În cadrul programului se citeau două disertațiuni. Traian Husti, învățător din Bobota a prezentat prelegerea „Chemarea învățătorului în genere, ca crescător și educator și mijloacele corespunzătoare”, iar Teodor Ille, învățător în Sălsig, „De-darea”, ambele fiind apreciate, atât pentru cuprinsul lor bogat în informație, cât și pentru actualitatea lor. Deoarece se împlineau trei ani de la ultimele alegeri ale conducerii reuniunii, conform statutelor, s-a trecut la alegerea noului comitet de conducere. În funcția de președinte a fost reales vicarul Alimpiu Barboloviciu, vicepreședinte a fost ales Vasile Olteanu, secretar Ioan Hendea, notar George Nichita, casier Nicolae Pop, controlor Daniil Graur senior, iar ca jurist consult a fost ales dr. Coriolan Meseșian²³.

În anul școlar 1903-1904, reuniunea a ținut patru ședințe, din care două au fost extraordinare. La cea din 26 februarie 1904, de la Șimleu, s-au ales delegații pentru adunarea convocată la Cluj, pe data de 17 aprilie, a aceluiași an, având ca scop înființarea unei asociații a învățătorilor din Transilvania. Din delegație urmau să facă parte Gavril Trif, Vasile Olteanu, Ioan Hendea, Nicolae Pop, Daniil Graur și Traian Husti. Totodată, conducerea reuniunii a aprobat cheltuielile de călătorie, precum și diurne, în valoare de 30 de

coroane, de persoană. Tot acum, Gavril Trif, dă citire proiectului său de statut, prin care el încerca să înființeze o alianță a învățătorilor greco-catolici din Transilvania, decidându-se să se trimită câte un exemplar și reuniunilor care doreau să adere la această alianță, care se dorea „se o reprezinte (reuniunea n.n.) cu recerută demnitate în tote mișcările și cestiunile învățământului”²⁴.

În anul școlar 1904-1905, Comitetul de conducere al reuniunii a ținut trei ședințe: pe data de 28 octombrie 1904, 14 noiembrie 1904 și 22 iunie 1905.

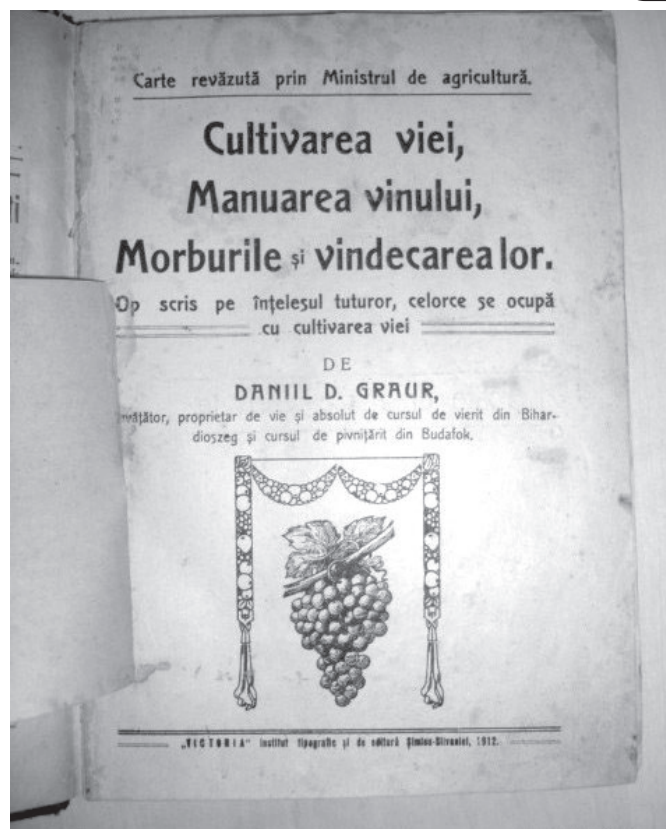
În cadrul primei ședințe, la propunerea profesorului pensionat, Gavril Trif, s-a ales o comisie care avea misiunea de a elabora un proiect cu privire la editarea unui ziar al învățătorilor, denumit „Învățătorul Român”, la care să se aboneze toți învățătorii sălăjeni²⁵.

În cadrul adunării generale din anul 1905, care a avut loc la Asuajul de Sus, pe data de 13 august, a fost ales un nou birou de conducere al asociației, în cadrul căruia învățătorul Daniil Graur a fost reales în funcția de controlor²⁶. La fel și în anul 1908, când au loc noi alegeri, în cadrul adunării generale a reuniunii, care a avut loc pe data de 28 iunie, la Hidig (Măierîște)²⁷.

Începând cu anul 1872, reuniunea a fost împărțită în 12 filiale, iar învățătorul Daniil Graur din Giurtelecul Șimleului făcea parte din filiala sau Cercul Periceului. Dintre numeroasele lecții deschise, cum se spune în contemporaneitate, susținute de învățătorii filialei în anul 1911, sunt date câteva ca exemplu, printre care și cea a învățătorului Daniil Graur, susținută cu elevii din clasa I: Din Scriptologie, dezvoltarea sunetului „d”, iar din limba maghiară a susținut lecția 13 din manualul lui V. Groó. De asemenea, la secțiunea „Disertațiuni” este amintită și cea susținută de Daniil Graur, cu tema „Creșterea religioasă-morală a elevilor școlari – minciuna în școală și stărpirea ei”²⁸. În cadrul adunărilor generale ale reuniunii a susținut prelegerea practică „Petroleul”²⁹.

La inițiativa învățătorului Simion Oros, ia ființă prima revistă a învățătorimii sălăjene, în anul 1912. La apelul învățătorului amintit mai sus, a avut loc o ședință la Șimleu Silvaniei, pe data de 26 iulie 1912, la care au participat învățătorii Daniil Graur (Giurtelec), Emil Pocola (Bocșa), Alexandru Manu (Șoimuș), Dumitru Oros (Marin), Victor Filip (Unimăt) și Ioan P. Lazăr, fost învățător și proprietarul tipografiei „Victoria” din Șimleu. Cu această ocazie, după ce învățătorul Simion Oros prezintă proiectul său editorial, a fost ales un birou, respectiv se constituie Comitetul de redacție al noii reviste, care urma să se numească „Gazeta Învățătorilor”. Daniil Graur a fost ales președinte, Simion Oros secretar de redacție, Ioan P. Lazăr redactor șef și girant, iar ceilalți învățători membri ai comitetului.

În aceste condiții, Comitetul de redacție, „conștiu de datoria sa”, declară în unanimitate înființarea gazetei învățătoreshti și decide să se ia un împrumut de

3.600 cor., „pentru apariția neconturbată a gazetei”.

Cei șase dascăli fondatori ai revistei „au avut nu numai voință tare, dar și-au pus în joc și la dispoziție salariul de pe un an întreg, numai ca să poată ajuta cauza învățătorilor români și a școlii românești”.

După această ședință decisivă, redacția face apel la toți învățătorii din țară, „mănuitori ai condeiului”, cerându-le sprijinul moral în redactarea revistei, respectiv să trimită materiale pentru publicat.

În Cuvântul-program, care apare în primul număr al revistei, la 6 octombrie 1912, se subliniază scopul revistei, care urma să fie „o copcie puternică între Înaltele guverne bisericești și învățători”³⁰.

Revista apare săptămânal până în anul 1914, la izbucnirea primei mari conflagrații mondiale, când își sistează apariția.

În timpul Primului Război Mondial a fost mobilizat pe front, în perioada 7 septembrie 1915 – 1 mai 1916³¹.

La Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918, *Reuniunea Învățătorilor Români Sălăjeni* a fost reprezentată de către Daniil Graur și Ioan Rognean³².

După Marea Unire, în anul 1919, Resortul Agriculturii din cadrul Consiliului Dirigent l-a sunat și desemnat să preia, să organizeze și să conducă Școala inferioară de viticultură din Diosig, județul Bihor.

Era o misiune foarte grea, în condițiile de după război, în care foarte mulți profesori de etnie maghiară au refuzat să depună jurământul față de statul român, iar alții au decedat pe front. De asemenea, a găsit școala „dărăpănată dând ea adăpost mai ales în

timpul bolșevicilor la tot felul de trupe”.

La vremea respectivă, spune Daniil Graur, școala avea ca inventar, în afară de obiectele din muzeu, clădirile, două vii „neglijate” și un asin.

Daniil Graur face eforturi deosebite pentru a recruta elevi, iar pentru aprovizionarea lor cu hrană a luat pământ în arendă, care an de an a avut o recoltă bogată. Tot prin strădaniile sale, în urma legii de reformă agrară din anul 1921, școala a fost împrăștiată cu 176 jughere de pământ arabil, pe care înființează școala de altoi, din care a distribuit, la ordinul Ministerului Agriculturii, mai multor școli de agricultură și viticultură din țară³³.

În aceste condiții, prima serie de 10 absolvenți iese de pe băncile școlii din Diosig în anul 1924, iar în anul 1925 a urmat a doua serie, din care 8 au primit certificate de absolvire³⁴.

Sub direcțiunea vrednicului învățător, Daniil Graur, școala din localitatea bihoreană Diosig devine una din cele mai bogate din țară. Tot prin stăruințele lui Daniil Graur, școala a mai fost împrăștiată cu 40 jug. pădure și cu o moară a contelui Zichy. De asemenea, Ministerul cumpără în cele din urmă Castelul Zichy în folosul școlii, care e împrăștiată cu încă 67 jug. din avutul contelui³⁵.

În acea perioadă, spune el cu modestie într-un memoriu adresat Directorului general din București, a avut ca inspectori generali pe Popa și Nichita, „oameni cu praxă în ale agriculturii, severi dar drepecți și imparțiali. Sub conducerea și indicațiile Dlor inimoașe, școala a ajuns din nimic – cea mai bogată obținând edificiile cari lasă mult de dorit. Am reușit a intimida pe proprietarul morii de atunci, că dacă nu o vinde școalei va fi expropriată. Dl. Inspector general Teodorescu ne-a câștigat suma de lei 150.000 și moara s-a cumpărat pe seama școalei, cari mai are în prezent și un frumos inventar mobil”.

Voind să se retragă din funcție, a „cerut mereu să se trimită un specialist, care l-a caz de retragere să ia conducerea”. Astfel, începând cu data de 1 octombrie 1924 a sosit un oarecare domn Popescu, ca specialist. Din păcate, s-a dovedit a fi trimis cu misiune specială de către inspectorul general Teodorescu: „De unde, până atunci nu-mi era superior, Dl. Insp. Teodorescu era foarte afabil, devenindu-mi superior, s-a transformat deodată într-un prigon al meu personal, nu-mi pot explica din ce cauză”.

Pe lângă aceste șicanări a suferit și un accident de vânătoare nefericit, care l-a ținut departe de școală câteva luni.

Într-un memoriu adresat Directorului general din cadrul Învățământului agricol, aflat în subordinea Ministerului Agriculturii, datat 10 ianuarie 1926, menționează o parte din nedreptățile îndurate de la venirea domnului Popescu, care în fapt era „un fel de spion” al inspectorului Teodorescu: „Deși aș putea umplea zeci de coli de hârtie despre calvarul ce-l duc de 2 ani,

pentru a nu vă plictisi, mă voi mărgini deci numai la câteva puncte, din care vă veți convinge că cine sunt răspunzăbili pentru dezastrul suferit de școala noastră în ultimul timp”.

Încheie memoriul cu câteva triste constatări: „Am venit în fruntea acestei școli mânat de idealism și din dragoste de neam și țară.

Pentru munca mea grea, la etatea în care mă găsesc nu pretind nimănui recompense sau recunoștință, în schimb, cred că am dreptul a cere să nu mai fiu batjocorit, suspectat și șicanat de Dl. Insp. Gl. și pus la discreția elevilor Dsale, de abia eșii din Școală fără praxa vieții și a specialității, cari trebuie să ducă o luptă grea până vor ajunge la treapta pe care m-am ridicat eu prin mine însumi. Dacă muream în urma împușcăturii eram timbrat la Minister ca tâlhar de vin în urma intrigii Dsale. Întrucât a-ți văzut dezastrul la vii, am ținut să cunoașteți și unele amănunte”.

În aceste condiții, în finalul memoriului solicită concediu de un an de zile, rugându-l pe Directorul general să-l sprijine în acest sens, „pentru că fiind bolnav nu mai voesc o conlucrare cu Dl. Insp. Gl. pe mai departe”³⁶.

În anul 1927, la cerere proprie, Daniil Graur este transferat ca profesor la Școala de agricultură din Șimleu Silvaniei.

După Marea Unire, la ordinul Ministerului Agriculturii, învățătorul Daniil Graur susține o serie de conferințe pe tema vini-viticulturii, în special în orașele din nord-vestul țării precum Seini, Șimleu Silvaniei, Zalău, Oradea, Carei, Satu Mare, Dej și în mai multe comune. De asemenea, a susținut câte o conferință la Academia de Înalte Studii Agronomice din Cluj și la Casa de Împrăștiare din București³⁷.

Într-un studiu foarte bine documentat, analizează situația viticulturii din România după Marea Unire, explicând și procedeul prin care se puteau rezolva problemele lipsurilor din vii, atât în viile tinere, cât și în cele mai bătrâne: „În timpul din urmă și mai ales după războiul mondial s-au produs multe goluri prin vii. Și azi, aproape toată lumea se plânge că aceste lipșuri nu se mai pot complecta cu succes. [...]”

Dacă facem o socoteală găsim în întreaga țară din cele cca 250.000 Hectare de vii plantate, golurile sunt aproape 20%, ceea ce face 50.000 Hectare”³⁸.

A avut o contribuție deosebită la întocmirea raportului asupra viticulturii din regiunea de nord-vest a României, care a făcut parte din raportul național prezentat în cadrul Congresului Internațional de Agricultură, ținut la București, la care au participat reprezentanți din 44 de țări. Pentru aceste merite deosebite, Ministerul Agriculturii i-a adus mulțumiri și recunoștință.

După un serviciu de 37 de ani în slujba nației sale, la 10 octombrie 1930, la cerere proprie, s-a pensionat.

A fost membru al Comisiei viticole de judecată a producătorilor direcți și membru cooptat în Comite-

tul de administrație al școlii de agricultură din Șimleu Silvaniei³⁹. Prin Decizia ministerială din 20 februarie 1933 a fost confirmat ca membru delegat al Camerei Deputaților în Comisia Viticolă Județeană, „conform art. 10 din Regulamentul Legei pentru oprirea plantațiilor de vii cu hibrizi producători direcți”⁴⁰.

Faptul că Daniil Graur a fost un model pentru comunitatea din Giurtelecul Șimleului, și nu numai, reiese și din procesul verbal al adunării generale bisericești din 22 februarie 1920, care a avut ca obiect situația ivită prin plecarea lui ca director la școala din Diosig, fiind astfel nevoit să demisioneze din funcția de secretar-notar al Comitetului școlar bisericesc.

Preotul Ioan Taloș, în calitate de președinte al comitetului, aduce la cunoștință senatorilor bisericești situația ivită. Cei prezenți au luat la cunoștință demisia lui Daniil Graur „și-și expune părerea de rău de o parte că prin strămutarea Dsale să lipsesc de un adevărat conducător desinteresat, iar de altă parte își exprimă bucuria că ustenelele și diligența” vrednicului învățător Daniil Graur, „a fost apreciată, promovată fiind la alt oficiu”. Totodată, „unanim”, hotărâsc ca pământurile pe care le-a folosit până atunci să le folosească și în anul 1920. De asemenea, casa și ograda, până la sfârșitul lunii august 1920⁴¹, când era de așteptat să fie numit un nou învățător.

În primăvara anului 1943, corul din Șimleu Silvaniei, înființat și condus de profesorul Marius Căteanu, se deplasează și la Giurtelec, unde a cântat, în cadrul Sfintei Liturghii. Cu această ocazie, profesorul Căteanu spune că s-a întâlnit cu vrednicul dascăl Daniil Graur. Soția acestuia, deși era bolnavă, paralizată, a insistat să participe la eveniment. Ea a stat afară în trăsură „tot timpul sprijinită și nemișcată”, ascultând Sfânta Liturghie și interpretarea deosebită a corului din Șimleu⁴².

Soția lui Daniil Graur, Elena, a plecat la Domnul în anul 1949, iar după numai un an a urmat-o și vrednicul învățător. Au fost înmormântați în cimitirul din Giurtelec, alături de preotul Ioan Taloș și soția sa, Cornelia⁴³, așa cum au fost în viață și la marele praznic național de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

Note:

1. Simion Oros, *Memorialul jubiliar al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni (1870-1910)*, Șimleu, 1911, p. 152.

2. *Ibidem*, pp. 154-155.

3. Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Sălaj (în continuare S.J.A.N. Sălaj), fond Școala Generală Giurtelec, dosar 6, f. 1.

4. Simion Oros, *op. cit.*, p. 153.

5. Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, Tipografia „Luceafărul”, Zalău, 1934, p. 105.

6. S.J.A.N. Sălaj, fond Colecția registrelor de stare civilă, Registrul nr. 1272, f. 26.

7. Constantin Pavel, *Școalele din Beiuș. 1828-1928*, Beiuș, 1928, p. 185.

8. S.J.A.N. Sălaj, fond Colecția personală Leontin Ghergariu, dosar 20, ff. 33-34.

9. Idem, fond Colecția registrelor de stare civilă, Registrul nr. 1272, ff. 25 v și 26; Vezi Marin Pop, *Preotul Vasile Muste (1795-1874) și urmașii săi*, în *Caiete Silvane*, nr. 137, iunie 2016, pp. 13-16.

10. Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, pp. 105-106.

11. *Gazeta de Duminecă* (Șimleu Silvaniei), nr. 9, 12 martie 1905, pp. 5-6.

12. Idem, nr. 14, 15 aprilie 1906, p. 10.

13. Idem, nr. 12, 31 martie 1907, p. 6.

14. Idem, nr. 14, 14 aprilie 1907, p. 7; *Țara Noastră* (Sibiu), nr. 20, 13 mai 1907, p. 333.

15. *Gazeta de Duminecă*, nr. 49, 15 decembrie 1907, pp. 2-3.

16. *Transilvania* (Sibiu), nr. 2, aprilie-iulie 1909, p. 276.

17. *Gazeta de Duminecă*, nr. 47, 16 noiembrie 1908, p. 10.

18. Idem, nr. 2, 11 ianuarie 1909, p. 4.

19. Idem, nr. 18, 3 mai 1909, p. 3.

20. Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, p. 105.

21. *Păstorul sufletesc* (Șimleu Silvaniei), an IX, nr. 7/1914, p. 331.

22. Simion Oros, *op. cit.*, pp. 105-106.

23. Simion Oros, *Memorialul jubiliar al Reuniunii Învățătorilor Români Sălăjeni (1870-1910)*, Șimleu, 1911, pp. 59-61.

24. *Ibidem*, pp. 62-63; *Gazeta de Duminecă*, nr. 12, 20 martie 1904.

25. Simion Oros, *Memorialul ...*, p. 64.

26. *Ibidem*, p. 65.

27. *Ibidem*, p. 72.

28. *Ibidem*, p. 104 și 107.

29. *Ibidem*, p. 113.

30. Simion Oros, *Din trecutul dascălimii sălăjene. Înființarea „Gazetei Învățătorilor”, în Școala Noastră* (Zalău), nr. 4, aprilie 1937, pp. 125-130.

31. Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, p. 106.

32. Cornel Grad, Doru E. Goron, 1918/1919. *Contribuții sălăjene la Marea Unire*, Editura Limes, Zalău, 2000, p. 76.

33. S.J.A.N. Sălaj, fond Școala Generală Giurtelec, dosar 6, f. 7.

34. *Ibidem*, f. 6.

35. Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, p. 106.

36. S.J.A.N. Sălaj, fond Școala Generală Giurtelec, dosar 6, ff. 5-7.

37. *Ibidem*, pp. 106-107.

38. S.J.A.N. Sălaj, fond Școala Generală Giurtelec, dosar 9, f. 2.

39. Simion Oros, *Almanahul dascălilor noștri*, p. 107.

40. S.J.A.N. Sălaj, fond Școala Generală Giurtelec, dosar 26/1933, f. 1.

41. *Ibidem*, dosar 8, ff. 15-16.

42. Marius Căteanu, *Oameni și locuri din Sălajul interbelic*, în *Flori de Crin* (Șimleu Silvaniei), nr. 4, 29 decembrie 2008, p. 15.

43. Informații primite de la preotul din Giurtelec, Gheorghe Breazdău și de la distinsa soție a domniei sale, cărora le mulțumim și pe această cale.

Dialoguri pentru vremea ce va să vie

Alice Valeria MICU

„Scriitori clujeni în dialog” este un proiect al studenților departamentului de jurnalism al Universității „Babeș-Bolyai”, coordonat de șeful departamentului, prof. univ. dr. Elena Abrudan. El a fost realizat în colaborare cu Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, Centrul de Cercetare a Sistemelor și Limbajelor Media, UBB Cluj și Centrul Media UBB și editat de Tritonic. Sunt aici 36 de ipostaze ale scriitorilor clujeni, care indiferent de meserie, sunt legați cu toții de frumoasa și dificila îndeletnicire a scrisului.

Studenții au răspuns cu text scris, cu grafică, cu ilustrații, cu fotografii și materiale video provocării, consemnând o parte din istoria mai veche sau mai recentă a filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, așa cum menționează Elena Abrudan în argument. „Una din mizele centrale ale proiectului nostru a fost tocmai aceasta: să releve, dincolo de activitatea literară propriu-zisă a scriitorilor, pulsația intimă a actului de a scrie, în frământările, eforturile și bucuriile sale. (...) Citind aceste pagini, veți afla mai multe despre unele dintre cele mai importante volume ale literaturii clujene din ultimele decenii, veți găsi informații despre viața celor mai relevante reviste literare din oraș, dar veți descoperi și mărturii ale unor momente de cotitură din istoria recentă a vieții culturale românești”.

Simpla parcurgere a cuprinsului seamănă cu o plimbare pe străzile Clujului acolo unde poți întâlni literatura română la tot pasul, dar mai seamănă și cu o plimbare prin amintirile noastre fiindcă patru dintre cei prezenți în volum s-au mutat la Cenuclul din cer.

Petru Poantă, Alexandru Vlad, Radu Mareș, Ion Maxim Danciu sunt cei patru cavaleri ai scrisului cu care dialogul se mai poartă rememorând, răsfoind cărțile pe care le-au scris sau recitind mărturisirile lor cuprinse în interviuri. Alături de dialogurile cu aceștia, alte 32 de nume și tot atâtea ipostaze ale literaturii: Hanna Bota, Mariana Bojan, Irina Petraș, Ion Vlad, Mircea Muthu, Elena Abrudan, Ruxandra Cesereanu, Mircea Popa, Rodica Marian, Ștefan Borbély, Ștefan Manasia, Ion Mureșan, Claudiu Groza, Corin Braga, Ilie Rad, Constantin Cubleşan, Horia Bădescu, Ioan-Pavel Azap, Laura Poantă, Ion Cristofor, Ovidiu Pecican, Cristi Ardelean, Doina Cetea, Flore Pop, Mircea Opriță, Vasile Sebastian Dâncu, Doina Modola, Dan Rebreanu, Gabriela Lungu, Adrian Popescu, Ion Pop, Ștefan Baghiu.

Scriitorii cuprinși în acest volum au parte, înaintea dialogului cu fiecare dintre ei, de o fișă biografică și una bibliografică. Întrebările se leagă inevitabil de preferințe, proiecte de viitor sau cartea cea mai apropiată de sufletul autorului, starea umanioarelor clujene și a publicisticii culturale, prima amintire de lectură sau elementul determinant din copilărie care i-a orientat spre literatură și

scris, lumea ideală sau motivul pentru care scriu. Deși, la o primă vedere, sunt întrebări banale, se dovedesc niște articulații suficiente, mai mult decât niște simple pretexte de discuție, care declanșează resorturi ale memoriei și în acest fel sunt relatate momente importante, luminoase, pline de farmec ce reconstituie episoade ale vieții literare clujene. Găsim aici mai mult decât o geografie literară, mai mult decât o reconstituire a unor fragmente de istorie literară. Este, dacă vrei, o hartă afectivă a 36 de scriitori clujeni din mai multe generații.

Peste memoria ce reține fapte, întâmplări se suprapune sentimental și cerebral deopotrivă fereastra interioară prin care au privit fiecare dintre ei fenomenul literar recent al Clujului. Poate că aceasta este esența cea mai relevantă a volumului de față, căci nu ne amintim ceea ce s-a întâmplat, ci felul în care ne-a impresionat omul, întâmplarea, faptul, senzația.

Anul acesta, 2018, este și anul semicentenar al Echinoxului, iar Petru Poantă numește „Efectul echinox sau despre echilibru” cartea la care ținea cel mai mult, dintre cele scrise de el. Profesorul Mircea Zăciu este evocat de multe ori de-a lungul confesiunilor, la fel Marian Papahagi. Importanța unei vieți literare instituționale, avatarurile catedrei universitare și ale funcțiilor de conducere, literatura, scena și ecranul văzute cu ochiul cronicarului, travaliul traducerilor, scrisul diurn la majoritatea celor intervievați sau detașarea actului cultural ca manifestare elitistă cu precădere, mai ales în ultima vreme sunt câteva din ideile care sar la o răsfoire pe diagonală.

E un volum care abundă de informație, iar dacă ești un fan al interviurilor, așa cum sunt eu, atunci nu poți să nu te încerce o invidie pozitivă, mai ales când e vorba de interviurile realizate cu cei plecați. Sunt texte lungi, e adevărat, știu cum e să te fure discuția și să constăți amplitudinea dialogului, consistența, dar nimic să nu pară a fi dispensabil. Tocmai de aceea este salutară inițiativa de a reuni aceste interviuri într-un volum, unde limitarea spațiului dintr-o publicație este suprimată și firul dialogului rămâne lin, dus de amintiri și de dispoziția protagonistului.

Poate că lucrul cel mai important care reiese din acest volum este condiția scriitorului român, cât de puțină grijă are societatea românească pentru scriitorii săi, chiar dacă experiența acumulată conferă adeseori sevă rodnică scrisului. După citirea listei meseriilor practicate de Alexandru Vlad (remizier la o echipă de fotbal, muncitor necalificat pe șantier, proiecționist la un cinematograf sătesc, bibliotecar și încă multe altele, neamintite de autorul interviului), nu ne mai miră că, în nomenclatorul meseriilor din România, nu există decât meseria de scriitor de vagoane și nu de scriitor de literatură.

Moștenirea politică a lui Iuliu Maniu în opera și activitatea lui Corneliu Coposu

Ioana GALE

Premisa de la care pornesc scrierea acestui eseu este aceea că activitatea politică și jurnalistică a Seniorului Corneliu Coposu a oglindit chipul politic al lui Iuliu Maniu, iar pentru a susține această ipoteză voi invoca argumente relevante ce vor sprijini exigențele impuse de adevărul istoric regăsit în sursele bibliografice recomandate. Stabilirea influenței pe care Iuliu Maniu a avut-o asupra lui Corneliu Coposu se confundă cu o moștenire istorică și politică a secolului XX, moștenire pe care înaintașii noștri au lăsat-o generațiilor tinere ca modele de urmat și de invocat într-o etapă în care sistemul de valori autentice este înlocuit de nonvalori. Nevoia stringentă de modele ne ghidează pașii spre rândurile cărților pentru a căuta răspunsuri și pentru a cunoaște oameni și idei ce alcătuiesc un tezaur care merită să fie cunoscut și valorificat. Putem considera acest eseu o pledoarie pentru cauza tinerilor care tânjesc după modele și, privind în jur, rămân dezamăgiți de ceea ce este prezentat ca model.

În încercarea de a reliefa influența pe care Sfinxul de la Bădăcin a avut-o asupra formării vrednicului său urmaș politic, Corneliu Coposu, se impune o analiză obiectivă și detaliată a relației pe care cei doi mari lideri politici au nutrit-o în timpul vieții. Abordarea cronologică are menirea de a urmări formarea lui Corneliu Coposu la umbra marelui lider politic Iuliu Maniu și devenirea sa ca rezultat al tiparului de muncă și gândire cultivat de Iuliu Maniu. Dincolo de relațiile de rudenie dintre cei doi, pe linia descendenței familiei Bărnăuțiu, dincolo de tradiția și implicarea familiei Coposu în viața politică a Partidului Național Român, parte a fuziunii ulterioare cu Partidul Țărănesc ce a generat apariția pe scena politică a Partidului Național Țărănesc la căruia se afla Iuliu Maniu, a existat o admirație și un respect aparte pentru Iuliu Maniu din partea celui mai năzdrăvan dintre copiii familiei Coposu, Cornel. „Corneliu Coposu nu avea numai un respect, l-a iubit extraordinar de mult (n.n. pe Iuliu Maniu), după tata a fost persoana pe care a iubit-o cel mai mult și i-a păstrat aproape o venerație”¹, spunea distinsa soră a lui Corneliu Coposu, Rodica Coposu, în cadrul unui interviu acordat cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii lui Corneliu Coposu, la Muzeul Memorial din Sighet.

Vizitele săptămânale pe care familia Coposu le făcea cu trăsura de la Bobota, localitatea natală a lui Corneliu Coposu, la Bădăcin, acasă la Iuliu Maniu, erau primite de frații Coposu ca premiu pentru că

acolo aveau parte de o primire caldă din partea surorii lui Iuliu Maniu, care era călugăriță, și așa cum mărturiseau cele două surori ale lui Corneliu Coposu, Bădăcinul a devenit una dintre frumusețile copilăriei lor prin farmecul locului, al livezii pline cu toate aromele și al timpului petrecut în preajma lui Iuliu Maniu. Făcând un zoom de interes pe relația directă dintre Corneliu Coposu și Iuliu Maniu, constatăm că de foarte tânăr Corneliu a fost modelat de caracterul, principiile și modul de gândire ale lui Iuliu Maniu, care l-a investit cu încredere și i-a permis treptat să desfășoare activități care i-au deschis perspectiva de a urma o carieră politică și jurnalistică în anii următori. Simțul decenței i-a fost insuflat și lui Corneliu Coposu motiv pentru care, asemenea mentorului său, nu a fost niciodată ispitit de averi sau demnități, lucru care l-a făcut să devină pe toată durata vieții, înainte și după anii de închisoare, un personaj intratabil în dialogul negocierii unor principii.

Elev fiind, i-a fost încredințată spre aranjare bibliotecă din biroul lui Iuliu Maniu și începea să aibă, prin prisma prezenței sale acasă la Iuliu Maniu, contact cu personalități de primă clasă ale scenei politice de la acea vreme, ba chiar să fie tolerat la anumite discuții ce erau purtate de Iuliu Maniu cu acești oaspeți. Dincolo de contactul direct cu Iuliu Maniu și de observarea peisajului politic al vremii, tânărul Cornel își completa nuanțele tabloului politic al țării noastre prin intermediul cititului, lucru care i-a dezvoltat o cultură bogată ce i-a servit ulterior în cariera politică și i-a permis ca la vârsta de doar 16 ani să reușească să întrețină conversații pe teme politice cu Iuliu Maniu și să ofere replici ce-l încântau pe Iuliu Maniu².

Anii de formare au fost atent urmăriți de cel care avea să-i devină mentor în cariera politică, iar ca în-

dicator al implicării lui Iuliu Maniu în dezvoltarea lui Corneliu Coposu notăm continua preocupare de a-l ține aproape, de a-l îndruma și de a-l implica activ în viața partidului. Au urmat anii studenției la Cluj-Napoca, unde a studiat cursurile Facultății de Drept, o decizie oarecum firească pentru preocupările tânărului Cornel, însă neașteptată pentru tradiția familiei, cu numeroase și constante generații de preoți, o sincopă în descendența familiei ce a dat României un exemplu, un martir, un bărbat politic asumat și loial spiritului în care a crezut și a fost format. Opțiunea Seniorului de a alege domeniul juridic poate fi considerată un prim indiciu grăitor pentru intenția de a se forma ca om politic.

Corneliu Coposu – un vrednic continuator politic al lui Iuliu Maniu

Corneliu Coposu a ales politica sau, mai degrabă, politica l-a ales pe el odată cu faptul că s-a născut într-o familie în care atât mama, cât și tatăl reprezentau figuri marcante ale Partidului Național, un nucleu dur de extragere a sevei comportamentului moral și al viziunii de reprezentare a intereselor țăranilor români la nivel înalt. Fiind crescut într-un mediu favorabil devenirii sale ulterioare, și fiind în permanență îndrumat și asistat de Iuliu Maniu – omul înzestrat cu viziune politică, dragoste de neam și dăruire pentru idealul românesc – parcursul profesional al lui Corneliu Coposu avea să devină predictibil.

Începând cu anul 1930, anii studenției, a activat în rândurile tineretului național țăranist și, conform spuselor lui Corneliu Coposu, acesta a fost și anul debutului politic ca șef de cabinet al lui Iuliu Maniu, apoi director de cabinet, iar în intervalul 1937-1947 a fost în permanență alături de Iuliu Maniu ca secretar politic³. Drumul politic alături de Iuliu Maniu era abia la început, la fel și anii de suferință. Testul celor 17 ani de închisoare și al celor 12 pușcării prin care a fost purtat a avut menirea, sub zodia ironiei, să reliefeze caracterul moral și politic al lui Corneliu Coposu, ca oglindire a buchetului de valori transmise de mentorul său, Iuliu Maniu. Anii de pușcărie au fost urmați de domiciliul forțat și de o continuă hărțuire a organelor de securitate, urmăriri, percheziții, interceptări, note informative, denigrări, sabotare, privări și multe substantive care stau sub semnul imperativ al intenției de subjugare, intimidare și discreditare. În tot acest timp, atitudinea lui Corneliu Coposu față de acest test a fost una pașnică, de acceptare a crucii, de speranță că va vedea apusul „bolunzeniei” comuniste, iar singurul răspuns oferit drept scut pe drumul suferinței ar putea fi rezumat la cuvintele: „Iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac!”

Raportarea la valorile moralei creștine nu a fost doar un element enunțat de doctrina partidului, nu a fost doar un motto de viață pentru Iuliu Maniu pe care l-a îmbrățișat și Corneliu Coposu, ci a fost îndreptarul

deciziilor politice și personale ale celor doi, un drum îngust, dar sigur, ce servea pretenției de a alege binele pentru țară și pentru interesele ei directe. Întrebat fiind de către urmașul său politic, Corneliu Coposu, care consideră că sunt cele mai importante realizări ale carierei sale politice, Iuliu Maniu a răspuns și, conform propriei aprecieri, a spus că de departe cea mai mare realizare a fost Unirea de la 1918, urmată de introducerea regimului românesc în Transilvania și organizarea Armatei Române din Transilvania, în toamna anului 1918, pentru asigurarea ordinii în Viena, din timpul grevei poliției vieneze. Aceste acțiuni au consolidat prestața politică a lui Iuliu Maniu și l-au propulsat în topul celor mai vrednici conducători de partid și de guvern, devenind un reper moral și o busolă politică pentru toți cei care doreau să cunoască și să urmeze drumul cel bun.

Ca un fidel continuator al crezului politic și al trăirii în acord cu învățăturile creștine, Corneliu Coposu a dus mai departe stindardul democrației, al suflului românesc, al dăruirii și al dragostei de neam, așa cum i-au fost insuflăte de Iuliu Maniu. Întrebat fiind dacă este mulțumit de activitatea politică de aproximativ 60 de ani, a făcut următoarea precizare: „Dacă numiți carieră politică și cei 18 ani de pușcărie... Cred că, din punctul meu de vedere, mi-am făcut datoria. Faptul că am militat pentru același obiectiv, că n-am tranzacționat niciodată din obiectivele care privesc independența națională, suveranitatea națională, integritatea țării și principiile democratice, faptul că am fost în stare, pentru aceste principii care sunt cuprinse în programul nostru, să fac cu seninătate 18 ani de cruntă pușcărie comunistă, fără a accepta dizolvarea partidului făcută de o forță de ocupație străină, și faptul că în noaptea care a urmat revoluției din decembrie 1989 am relegalizat Partidul Național Țărănesc Creștin-Democrat, care între timp a ajuns cel mai mare partid din România, mă fac să afirm că mi-am făcut datoria față de partid și, implicit, față de țară [...]”⁴.

Fără îndoială, omul politic Corneliu Coposu a fost modelat de caracterul politic al înaintașului său, Iuliu Maniu, aspect ce transpare din acțiunile politice și asumarea valorilor ce l-au recomandat ca vrednic urmaș al Sfînxului de la Bădăcin. Viața Partidului Național Țărănesc a continuat și după decesul lui Iuliu Maniu, sub atenta îndrumare a Seniorului, iar ca dovadă a admirației față de parcursul politic al celor doi și, desigur, a rezonării proprii cu doctrina partidului, Corneliu Coposu a primit cea mai ingenioasă cerere de înscriere în partid a unui nou membru aflat în închisoare. Datorită restricțiilor impuse de regimul comunist în închisorile vremii, interacțiunea între deținuții aflați în celule diferite și, deci, comunicarea, se făceau pe ascuns, prin diferite metode de transmitere a mesajului în limbaj Morse – bătăi în perete, tuse – astfel că generalul Jienescu, aflat într-o celulă apro-

piată de cea a Seniorului, i-a transmis Seniorului un avertisment prin care spunea că va lăsa un mesaj „în stânga ulciorului”, cu prima ocazie de a merge la baie. Corneliu Coposu a recepționat mesajul și, într-adevăr, a găsit în locul indicat un „ghemotoc prins cu un fel de rășină, pe care l-am luat discret în palmă și, cu grija deosebită pe care ți-o impunea vigilența paznicilor [...] am constatat că era un mesaj transmis prin fir: pe parcursul unui fir gros de bumbac deșirat din saltea era un Morse cu următorul text: «Generalul Jienescu solicită înscrierea în Partidul Național Țărănesc»”⁵. Lungimea firului avea doi metri, iar răspunsul afirmativ de acceptare în partid, oficial inexistent, a fost transmis prin tuse de către Corneliu Coposu.

Un alt gest politic emblematic a fost afilierea în anul 1987 a Partidului Național Țărănesc aflat în clandestinitate – o zestre moștenită pe drept de la Iuliu Maniu – la Internaționala Creștin Democrată, astfel că, imediat după Revoluția din 1989, partidul devine parte integrată a structurilor democratice ale Europei⁶. Această acțiune are rolul de a întări și de a orienta percepția față de motivul intrinsec al Seniorului de a continua linia politică trasată de Iuliu Maniu și de a duce mai departe, ba chiar de a renaște, cel puțin în mod oficial, spiritul democrației creștin-democrate sugrumat de anii comunismului. Admirația și respectul Seniorului față de personalitatea și anvergura politică a lui Iuliu Maniu s-au transformat în forța de a rezista opresiunii și presiunii de a ceda sub jugul suferinței. Așa cum pentru Iuliu Maniu ierarhia valorilor includea dragostea de Dumnezeu, dragostea de neam și dragostea pentru familie, regăsită în alegeri și acțiuni, așa și Seniorul Coposu a demonstrat dragoste de Dumnezeu, prin atitudinea martirică a rezistenței în pușcăriile comuniste și față de tortionari (pentru care nu a nutrit resentimente), a demonstrat dragoste de neam prin faptul că a reprezentat un neam și o voință de fier împotriva gulagului comunist pentru care a acceptat un drum al crucii de 17 ani și nu în ultimul rând, a demonstrat dragoste pentru familie, pentru cei pe care i-a găsit în viață după eliberare, mama, surorile, apropiatii. Din păcate, căsătoria cu Arlette Coposu a fost întreruptă de anii de închisoare și s-a sfârșit tragic la puțină vreme de la eliberarea soției sale grav afectate de tratamentul din pușcărie.

Verticalitatea alegerilor politice și demnitatea cu care a îmbrățișat anii de suferință l-au recomandat ca model național, fapt ce a culminat cu acordarea celei mai înalte distincții a Republicii Franceze, și anume, titlul de ofițer al Legiunii de Onoare în grad de ofițer primit de Corneliu Coposu cu doar câteva luni înaintea decesului său. Reabilitarea imaginii lui Corneliu Coposu a început abia postum, când a ieșit la suprafață adevărul legat de activitatea și intențiile sale politice. Ca dovadă a acestui început este suficient să amintim prezența sutelor de mii de români prezenți la înmormântarea lui Corneliu Coposu, un prim val

de simpatie postumă și de regret față de atitudinea pe care românii au avut-o vizavi de cel care avea să devină „președintele moral al României”. Istoricul Marin Pop, într-unul dintre interviurile acordate conchide că „trecerea în eternitate a marelui om politic sălăjean, Corneliu Coposu, în dimineața zilei de 11 noiembrie 1995, a reprezentat un adevărat șoc pentru întreaga societate românească. A fost o trezire la realitate din lunga noapte totalitară. Atunci ne-am dat seama cu toții ce am pierdut și cine a fost cu adevărat Seniorul Corneliu Coposu. Din păcate, nu era primul caz din istoria noastră. Multe din marile personalități au fost recunoscute abia postum, deoarece noi nu înțelegem vizionarismul marilor genii”⁷.

Iuliu Maniu și Corneliu Coposu au fost doi exponenți ai politicii românești care au făcut dovada faptului că politica și morala nu se află în poziție antagonică, iar părerea Seniorului Coposu față de rolul moralei în politică a fost că „fără consecvență și moralitate, nu poate exista o politică valabilă”⁸, un atribut și o viziune rar întâlnite în politica de azi. Însoțind pașii politicii în contemporaneitate, constatăm că explicația fostului președinte al României și apropiat al Seniorului Coposu, Emil Constantinescu, este actuală și grăitoare pentru catwalk-ul pe care defilează azi oamenii politici: „[...] cred că este de vină o criză morală, este singura criză pe care o recunosc în societate [...]”⁹. Afirmția este menită să descrie peisajul politic al României și să redea mecanismul care pune în funcțiune un aparat politic fidel intereselor personale și de partid, în detrimentul intereselor țării și ale cetățeanului.

În consecință, nevoia acută de modele de oameni, în primul rând, și de caractere politice, în al doilea rând, ne determină să răsfoim romanele trecutului, iar pe unul dintre rafturile bibliotecii sufletești se găsesc două volume care poartă numele lui Iuliu Maniu și al lui Corneliu Coposu. Cele două cărți dezvăluie personaje cu preocupări și viziuni similare, un tandem care se completează în timp, o echipă care ne dă motive să ne mândrim că suntem sălăjeni, că suntem români, iar datoria noastră morală trebuie să fie reabilitarea memoriei celor care au suferit pentru democrația românească. Pe un alt raft, prăfuit de greutatea timpului, stau gazetele, urme ale trecerii prin lume ale unor personaje emblematic cum ar fi Corneliu Coposu, un ziarist intransigent care prin condeiul său a lăsat în urmă adevărate izvoare de la care se adapă cu multă sete acela care, liber fiind, dorește să cunoască peisajul politic, social și cultural al secolului trecut.

Opera jurnalistică a Seniorului Coposu, oglindă a moștenirii politice lăsate de Iuliu Maniu

Dincolo de acțiunile politice care vorbesc de la sine despre legătura puternică stabilită între cei doi și, mai mult decât atât, au forța de a reda fidel elemente ale moștenirii politice pe care Corneliu Coposu le-a do-

bândit de la Iuliu Maniu, putem extinde sfera analizei și putem observa această relație și prin intermediul materialelor de presă semnate de Corneliu Coposu, în special cu ajutorul pamfletelor care aveau săgețile ironiei îndreptate spre oponenții politici ai lui Iuliu Maniu. Motivația analizei pamfletelor este aceea de a reda, pe de-o parte, modul în care s-a format ca om politic și ca ziarist lângă Iuliu Maniu – aspect ce transpare din atitudini izvorâte din bagajul moștenirii politice a lui Iuliu Maniu – și, pe de altă parte, din agilitatea cu care combate atacurile venite din exterior la adresa mentorului său, lucru ce trădează un adevărat cult față de Iuliu Maniu.

Ziaristul Corneliu Coposu a semnat o serie de pamflete care au scopul de a reliefa micimea morală și politică a unor personalități ale scenei politice și de a le poziționa în antiteză cu personalitatea și vizionarismul politic al lui Iuliu Maniu. Aceste pamflete sunt menite să descrie discrepanțe și să le adâncească și mai mult prin intermediul acestui gen jurnalistic care i-a permis să-și transmită propria opinie, nefiind îngrădit de particularitățile genurilor informative. Atacurile vizau acțiuni politice care nu se aflau în concordanță cu idealurile morale ale lui Iuliu Maniu, aspect ce conturează atașamentul Seniorului față de mentorul său și dorința de a-i proteja imaginea de reputat om politic.

Radiografierea activității publicistice a Seniorului la ziarul clujean *România Nouă*, unde avea calitatea de redactor, are puterea de a trasa orientarea sa politică și devine o etapă importantă în ascensiunea lui Corneliu Coposu ca om politic, cu atât mai grăitoare cu cât debutul publicistic bruscăză linia profesională a unui absolvent de Drept care, la acel moment era deja angajat politic alături de Iuliu Maniu. Traseul profesional continuă pe două direcții, politică și jurnalistică, însă ambele pornesc de la influența lui Iuliu Maniu care, dincolo de faptul de a fi devenit mentor politic pentru Corneliu Coposu, a și înființat ziarul „România Nouă” unde tânărul absolvent își începe cariera jurnalistică. După cum precizează istoricul Marin Pop, dacă în privința activității politice, Corneliu Coposu l-a avut ca mentor pe Iuliu Maniu, pentru cea jurnalistică, directorul ziarului, Zaharia Boilă, ar fi fost cel care ar fi avut o contribuție însemnată în cariera lui de ziarist, devenindu-i un fel de mentor, însă cu toate acestea, respectul și admirația față de Iuliu Maniu se pot citi limpede printre rânduri. Iuliu Maniu, „după ce se retrage la Bădăcin, în anul 1933, în urma conflictului cu regele Carol al II-lea și metresa acestuia, Elena Lupescu, va purta un război personal cu Camarila Regală, din care, în cele din urmă, va ieși învingător, în urma abdicării lui Carol al II-lea, în septembrie 1940. Pentru a nu implica partidul în acest război, Iuliu Maniu a înființat un ziar nou, care va purta numele de *România Nouă*, condus de Zaharia Boilă sau «Zochi», cum îi spuneau cei apropiați. Așadar, credem că Zaha-

ria Boilă a avut o contribuție însemnată în formarea tânărului jurnalist, Corneliu Coposu”¹⁰.

Activitatea de redactor a început cu publicarea primului material, în data de 17 octombrie 1935 și s-a sfârșit în data de 19 aprilie 1938, când ziarul a fost desființat de cenzura carlistă. În cei trei ani de activitate a scris 188 de articole, o pondere însemnată având pamfletele pe teme politice și nu numai. Anii de presă nu doar că au fost o rampă de lansare în cariera politică, cu toate că deja urma un drum politic, dar a fost și un bun prilej de a consolida poziția partidului față de evenimentele ce se derulau cu cortina trasă pe scena politică. „[...] Odată ajuns în «lumina reflectoarelor», el devine mult mai cunoscut și apreciat, în special de către liderii marcanți ai PNȚ. La fel, credem că și mentorul său, Iuliu Maniu, urmărea cu interes progresele tânărului jurnalist, dovadă că după o perioadă relativ scurtă petrecută în presa scrisă l-a angajat ca secretar personal, în anul 1937. Ajuns în apropierea marelui om politic, Iuliu Maniu, lider al opoziției democratice din România și mentorul său, a participat la evenimente istorice cruciale, în perioada 1937-1947, într-o perioadă în care la noi în țară s-au succedat trei dictaturi (patru dacă luăm în considerare coabitarea antonesciano-legionară din perioada septembrie 1940 – ianuarie 1941)”¹¹.

Scierea lui Corneliu Coposu îmbracă diferite forme și capătă nuanțe în funcție de necesitatea momentului. Pamfletele sunt mascate în poveste, poveste ce reușește să nutrească în mintea cititorului nesiguranță vizavi de intenția autorului, o provocare totuși, care dă culoare operei publicistice, în definitiv, pamfletare, ale Seniorului. Materialele publicate trădează o cunoaștere amănunțită a situației politice a vremii, iar anticiparea anumitor reacții politice ori încercarea de a face anumite previziuni legate de desfășurarea în timp a evenimentelor politice implică viziune și asumare, elemente ce s-au format în proximitatea mentorului său, Iuliu Maniu. Totodată, constatăm profunde cunoștințe teologice ce permit analogii fine și formulări polisemantice care devin instrument paravan după care se ascund atacuri dure sau critici aspre. Sigur că aceste cunoștințe teologice nu surprind din moment ce Corneliu Coposu a crescut și s-a modelat raportându-se la învățătura creștină și având numeroase exemple de preoți în familie și îndrumare din partea lui Iuliu Maniu.

Modalitatea preferată a autorului, după cum voi ilustra prin intermediul câtorva pamflete, se dovedește a fi atacul direct la adresa celor care contrastează figura politică a lui Iuliu Maniu, model din care reiese, indirect, modul în care încearcă autorul să lărgască prăpastia dintre „cele două lumi”, scenariu în care protagonistul Iuliu Maniu reprezintă personajul pozitiv. Firul roșu al pamfletelor scrise despre Iuliu Maniu și adversarii lui este acela că autorul încearcă să îl așeze într-o relație de opoziție pe Iuliu Maniu

față de toți cei care nu împărtășesc aceleași valori cu ale lui. Elocvent este faptul că lui Iuliu Maniu îi sunt atribuite cuvinte, expresii menite să creeze o imagine pozitivă, de „bărbat de stat”, de „idol”, în timp ce adversarii sunt catalogați ca fiind „stârpituri politice” sau „scorpioni veninoși”.

În cadrul materialelor cu specific satirico-pamfletar Corneliu Coposu face uz de exemple concrete de persoane ori acțiuni care se făceau responsabile de știrbirea pe nedrept a prestigiului lui Iuliu Maniu, aspect ce este atent remarcat și combătut cu argumente. Condeiu devine armă de atac pentru adversarii lui Iuliu Maniu și scut pentru imaginea lui Iuliu Maniu. Figurile politice de rang înalt nu scapă de ochii vigilenți ai Seniorului și devin pe rând subiecți ridiculizați. Această atitudine a lui Corneliu Coposu față de Iuliu Maniu denotă respect și apreciere față de cel care i-a ghidat pașii și l-a asistat în permanență în anii de formare și care i-a transmis în acest timp un model de comportament și solide cunoștințe de ordin politic.

O parte a adversarilor politici ai lui Iuliu Maniu sunt vizați direct de atacuri prin intermediul pamfletului „Cine mușcă din Papa moare...”¹² prin care Corneliu Coposu, blamează personajele care, deși erau cândva de partea lui Maniu, s-au întors împotriva acestuia, iar tânărul jurnalist nu se ferește să-i numească „pureci politici”. Printre aceștia se află Octavian Goga, care, după ce s-a lepădat de Maniu „își caută locul de veșnică odihnă politică”, Vasile Goldiș care, înșirându-se „în rândul detractorilor dlui Iuliu Maniu, [...] a cules doar zâmbete de compătimire”, Nicolae Iorga „care a intrat în canal pentru a stropi cu noroiu (*sic!*) pe Nestorul meleagurilor noastre”, Puiu Dumitrescu și Gavrilă Marinescu, „lista celor cari, pierzându-și busola orientării politice au călărit pe fantezia credinței că printr-o brutalitate, pot întunece strălucirea și pot răpi prestigiul temeinic câștigat al dlui Iuliu Maniu, sprijinit pe dragostea sutelor de mii – se restrânge zi de zi... Eroii triști, cari au încercat să-I muște din sufletele românești s-au izolat de țară și și-au săpat singuri mormântul lor politic”¹³. Din aceste fragmente de text se poate contura poziția pe care o avea Corneliu Coposu vizavi de cei aflați pe celălalt tărâm al politicii duse de Maniu și curajul de a-i muștra pentru atitudinea lor față de Iuliu Maniu. Corneliu Coposu, din dorința de a apăra imaginea lui Iuliu Maniu, punctează foarte clar că toți cei care s-au ridicat împotriva Sfinxului de la Bădăcin nu fac altceva decât să asiste la degradarea lor morală și politică, în timp ce Iuliu Maniu „fără să se clintească, a înfruntat isbiturile, (*sic!*) cu seninătatea celui ce merge pe drumul cel drept”¹⁴. Prin intermediul acestui material putem observa că Iuliu Maniu este așezat la rang de Papă, în timp ce adversarii săi decad în „flașnetari”, „pureci politici”, „suflete mici” ori „preferați ai destinului”. Toți acești oportuniști politici sunt avertizați de autor în finalul pamfletului că „Cine mușcă din

Papa, moare...”. Avertismentul exprimă dorința autorului de a-și proteja mentorul și de a impune raportul cuvenit între adversari și Iuliu Maniu.

Un alt exemplu este pamfletul „Două lumi...”¹⁵ construit ca un atac frontal la adresa marelui istoric Nicolae Iorga care cataloghează refuzul lui Iuliu Maniu de a sărbători 30 de ani de parlamentarism ca fiind „refuz iezuitic și reclamă americană”. Seniorul Coposu se întreabă ironic: „Cum și-ar putea imagina un biet revoltat neputincios, dușman al valorilor ce îi depășesc înălțimea, ahtiat după glorie și obsedat de grandoare, bătut de Dumnezeu, hulit de țară și năpăstuit de soartă, zic, cum și-ar putea imagina ca cineva fie acela chiar Maniu, să refuze o sărbătorire...?”¹⁶ În acest pamflet, autorul încearcă să explice refuzul lui Maniu de a sărbători, amintind situația îngrijorătoare a țării. Ironic, el spune că acest refuz nici nu și-ar fi avut locul dacă țara nu ar fi „suprasaturată de fericire și legalitate”, dacă „viața constituțională” nu ar fi „înfloritoare”, dacă în România nu ar „curge râuri de miere” și „poporul nu ar mai putea de belșug”. Coposu nu se ferește să-i numească pe cei care s-au trezit să judece acest refuz demn, venit din partea unui om îngrijorat de „vitregia vremurilor de restriște ce trăim”, ca fiind o lume a „celor săraci cu duhul”, o lume a „stârpiturilor noastre politice”, o lume a „lingăilor”, a „lichelelor”, a „cățeilor cari latră răgușit”. Pamfletul, prin atacul direct, ironia acută, nuanțează și mai mult contrastul dintre lumea lui Iuliu Maniu și lumea adversarilor politici, o diferență menită să se facă notată încă din titlu.

La aceeași categorie intră și pamfletul „Învierea: semnul biruinței...”¹⁷, în care se face o fină analogie între sărbătoarea Învierii și învierea neamului românesc, adică momentul în care partidul condus de Iuliu Maniu se va afla la putere. Corneliu Coposu își exprimă crezul că acest lucru este aproape: „Așa ne găsim Paștile sfinte: pregătiți sufletește de luptă; de lupta a cărui semnal nu va mai întârzia...”¹⁸. Scopul materialului de față este de a ataca din nou puterea, lucru care reiese din cuvintele: „Căci am trecut printr-o perioadă tristă de așteptări zadarnice, de frământări îngrijorătoare ce tindeau la înlăturarea unui sistem încremenit în ticăloșie; de resemnări trudnice, în slujba unei idei sfinte de încrederea deplină și aprobarea unui neam întreg”¹⁹. Acest pamflet politic atacă „lichelismul național” și „perversiunile politice” comise de exponenții puterii. Pentru a evidenția caracterul dominator al autorului în scrierea sa, Corneliu Coposu folosește „răzătoarea” de care amintea Arghezi în definirea termenului „pamflet”, tocmai pentru a reliefa specificul guvernării de la acea vreme, compus dintr-un „ansamblu de inconștienți, cari nu au pregetat să cimenteze, zi de zi, piedestalul (?) de sufletul românesc, de dragul vremelnice puteri, în iluzia înșelătoare a căreia și-au îmbătat în orgoliu prostesc bielele suflete mici, depășite de brutalul realității”²⁰. Iată cum reușește autorul să

transmită cititorului de altădată realitatea politică a vremurilor apuse. Prin intermediul presei, în special prin materialele de opinie, unde subiectivitatea face ca mesajul să îmbrace o formă și un sens mult mai apropiat de realitate, putem simți pulsul și încordarea prezentă pe scena politică românească. Un fel de nădejde putem întrezări în cuvintele autorului: „Căci piatra păcatelor grele, din trecutul apropiat va fi răsturnată”²¹. Deși îmbracă, aparent, forma unor cuvinte menite să ne trimită cu gândul la Învierea lui Isus și răsturnarea lespedei de piatră de la intrarea în mormânt, sensul intenționat de autor este, de fapt, speranța că o forță, care ar putea fi masa manipulată de liberalii aflați la cârma puterii, va fi cea care va răsturna piatra mormântului și va scoate la iveală păcatele grele ale guvernanților.

Pamfletele politice, o parte dintre ele, amintite mai sus, ne arată cum percepea Corneliu Coposu politica și lupta pentru putere. El considera ca alternativă sănătoasă a scenei politice românești implementarea doctrinei țărăniste, în care morala creștină reprezenta unul dintre elementele de bază ale unei guvernări în folosul cetățeanului. Autorul atacă și jocurile de putere și folosirea puterii în interes personal. Putem deduce de aici cât de percutant era Seniorul când venea vorba de încălcarea unor principii etice, în special, în domeniul politicii. Prin intermediul pamfletelor sale pune la zid acțiunile politice neconforme și atacă virulent faptele unor personaje politice, cu precădere a celor care se ridicau împotriva lui Iuliu Maniu.

Rezumând expunerea de mai sus, fragmentele amintite reprezintă viziunea lui Corneliu Coposu față de adversarii lui Iuliu Maniu și, după cum se poate observa, nu s-a ferit de formule dure la adresa adversarilor lui Iuliu Maniu, în timp ce la adresa mentorului său folosește formule pline de respect și admirație, menite să ilustreze atașamentul pe care îl avea față de Iuliu Maniu. Constatăm, așadar, că modalitatea preferată de Corneliu Coposu era de a scoate la iveală defectele, acțiunile neconforme ale adversarilor lui Iuliu Maniu pentru a-i discredita și pentru a-i ataca, în scopul de a-i slăbi și de a-i purta, prin jocul slăbiciunilor lor, într-un ritual de purificare a imaginii lui Iuliu Maniu.

Arc peste timp, memoria lui Iuliu Maniu șlefuieste și azi caractere așa cum s-a întâmplat și în cazul lui Corneliu Coposu în urmă cu câțiva zeci de ani, un om politic pe care ni-l dăm unii altora exemplu atunci când privim cu dezamăgire înspre clasa politică de

azi și înspre cei care conduc un partid istoric fără a racorda zalele prezentului la valorile trecutului. Portretul politic al celor două personalități politice a avut trăsături comune care a creionat un buchet de valori morale și principii care denotă bogăție spirituală, un element esențial care lipsește din spectrul politic de azi. Moștenirea politică dobândită de Corneliu Coposu trebuie conjugată cu forța de muncă și determinarea tinerilor de a-și asuma o carieră politică pentru a aduce un suflu nou politicii actuale.

Patrimoniul politic moștenit de Corneliu Coposu de la mentorul său Iuliu Maniu va rămâne un simbol al unei politici curate ce va dăinui atâta timp cât, la braț cu vremurile, îi vom însoți și le vom aminti numele în pilde pentru tinerele generații. Lăsând la o parte pasiunile politice, trebuie să avem deschiderea de a remarcă adevăratele valori și adevăratele modele, pentru a nu lăsa să se aștearnă praful uitării peste greaua mantie de suferință și sacrificiu a înaintașilor noștri.

1 Interviu cu distinssele surori Rodica și Flavia Coposu, arhivă personală.

2 Doina Alexandru, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, Editura Vremea, București, 2014, p. 37.

3 *Ibidem*, p. 37.

4 Vartan Arachelian, *Mărturisiri. Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, Ediția a III-a revizuită, Editura Fundația Academia Civică, București, 2014, p. 238.

5 Doina Alexandru, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, Editura Vremea, București, 2014, p. 119.

6 *Ibidem*, p. 141.

7 Interviu cu istoricul Marin Pop, arhivă personală.

8 Lucia Hossu Longin, *Memorialul Durerii: o istorie care nu se învață la școală*, Editura Humanitas, București, 2007, p. 287.

9 Emil Constantinescu, discuție înregistrată cu ocazia vizitei la București, mai, 2013, arhivă personală.

10 Interviu cu istoricul Marin Pop, arhivă personală.

11 *Ibidem*.

12 Marin Pop, *Corneliu Coposu – Din cele trecute vremi. Jurnalul la Cluj (1935-1938)*, Editura Caiete Silvane, Zalău, 2016, pp. 135-137.

13 *Ibidem*, p. 137.

14 *Ibidem*, p. 136.

15 *Ibidem*, pp. 138-139.

16 *Ibidem*, p. 138.

17 *Ibidem*, pp. 219-221.

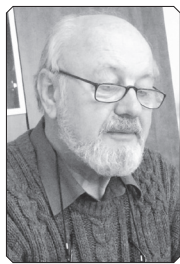
18 *Ibidem*, p. 220.

19 *Ibidem*, p. 220.

20 *Ibidem*, p. 220.

21 *Ibidem*, p. 220.

Câteva rânduri/gânduri

(Despre unele principii)

Viorel TĂUTAN

Până în urmă cu nu mai știu cert câți ani, ținusem cu dinții de unele principii existențiale, asimilate și consolidate prin supunerea la un proces formativ mijlocit de componente ale mediului social (familie, biserică, școală, armată), precum și prin autoeducație, prin receptarea implicată a perenului anturaj natural, sub aspectul manifestărilor spontane, ori, dimpotrivă, elaborate. Acestui de-al doilea aspect îi este esențial-complementară lectura, **de preferință dirijată competent și moral-pozitiv**. Mulțumesc lui Dumnezeu, așa a fost, din anii când am deprins plăcerea lecturii până la terminarea studiilor liceale: **dirijată** potrivit primului adverb (competent), însă nu întotdeauna și celui de-al doilea (moral-pozitiv). Absența apetitului stimulat pentru această îndeletnicire în perioada maximului randament de atenție și memorare, incumbând cele trei etape: copilărie, pubertate și adolescență, devine evidentă în formarea și consolidarea evantaiului de reguli (stereotipii – în numeroase cazuri și situații) ale eticii individuale reflectate de facto în relațiile sociale.

Vârsta pe care tocmai o parcurg, al cărui semn, atunci când eram aproape de pragul semicentenarului, refuzam să cred că-l voi purta, mă îndreptățește să privesc oarecum îngăduitor înspre cele trei perioade primăvăratice, sedus fără îndoială de axioma extrasă înțelepciunii populare: *nu mai putem schimba nimic*. Este un adevăr probat, marcat de platitudine. Întâmplările finalizate benefic, ori cel mai ades în mod neplăcut, nu ai cum să le schimbi decât transcendent-metempsihotic. Totuși, prin efort volitiv de intensitate diferită, de la individ la individ, în funcție de anturajul social, unele dintre deviațiile comportamentale de natură intens negativă aparținând trecutului pot fi corectate. Arta, în general, și literatura, fie aceasta beletristică sau științifică, în special, ne poate ajuta să depășim deprinderi supărătoare asociate fluctuațiilor mediului social care ne acaparează sau ne atrage prin mijloace persuasive dificil de evitat.

Aparțin, vrând-nevrând, acelei generații supuse în copilărie și adolescență bombardamentului cu informație de calitate precară, în absența mediului familial, sau refuzând, uneori brutal, imixtiunea acestuia în schimbul motivațiilor tentante și abil speculate de o pedagogie oficial-ideală, nicidecum ideală. Născută într-o familie de țărani harnici, apreciați în comunitatea satească, al treilea din cei șapte copii, mama mea a fost scoasă din mediul familial, la vârsta de trei ani și jumătate, cu acordul părinților, de către

proprietarele „castelului”, cea tânără fiind nașa ei de botez, care au crescut-o și i-au oferit o educație aristocratică, fără însă a-i interzice să-și viziteze părinții și să se joace cu frații și surorile ei duminică și în timpul sărbătorilor religioase. La vârsta de 21 de ani îl cunoaște pe subofițerul de jandarmi din cadrul Legiunii Sălaj, care avea să-i devină soț în urma căsătoriei, un an mai târziu, împotriva sfatului nașelor. Împreună vor ajunge în Banat, unde fuseseră trimiși de către comitetul de primire a refugiaților din teritoriile românești cedate statului maghiar începând cu 30 august 1940. Trei ani mai târziu m-am născut eu. La revenirea din refugiu, în mai 1945, mă aduceau și pe mine. Împlinisem doi ani. Locuiam în Năpradea, satul mamei. Tata fusese angajat la Postul de jandarmi din Jibou. Aici, ai mei au primit o locuință sub același acoperiș cu soția fostului prefect maghiar de Sălaj care a părăsit teritoriul odată cu retragerea trupelor germano-hortiste. Nevoit să se pensioneze în 1947, din motive de sănătate precară, tata s-a asociat cu un prieten și au deschis o prăvălioară gen boutique în centrul localității reședință de plasă și, apoi, de raion. Cât timp erau ei plecați, de mine avea grijă „băta-na”, cum reușeam să-i spun doamnei respective. Însă au pierdut afacerea la naționalizarea din 1948. Am trăit o perioadă de aproximativ doi ani, împreună cu întreaga familie din partea mamei, doar cu cât putea să le ofere cele aproape zece hectare de pământ pe care l-a primit mama drept dotă la căsătorie, de la nașele ei, până când părinții mei și-au găsit locuri de muncă.

De ce scriu toate astea?

Pe cine interesează amănunte de viață privată din amplul fenomen al discreditării moralei tradiționale având la bază munca inovativă, și al exterminării intelectualității de reală valoare, acestea fiind înlocuite cu impostura și lichelismul în toate straturile societății românești.

Am pornit de la oferta educativă a lecturii și mă gândeam să ilustrez prin particular fenomenul general, fără să uit proverbul popular „câte bordeie, atâtea obiceiuri”. Ei, dar nu pot fi chiar atât de numeroase, îmi zic! Iar pentru cei născuți după 1981 sunt incredibile fantasmagorii, opinie alimentată și stimulată de către „politicienii” și agenții lor, urmași sanguini ai satrapilor acelei perioade. O, Doamne! Nici noi, copiii și adolescenții de-atunci, nu le-am trăit în tensiunea resimțită de părinții, rudeniile și cunoștințele/prietenii lor.

Eu am avut o copilărie frumoasă, dar și... pericu-

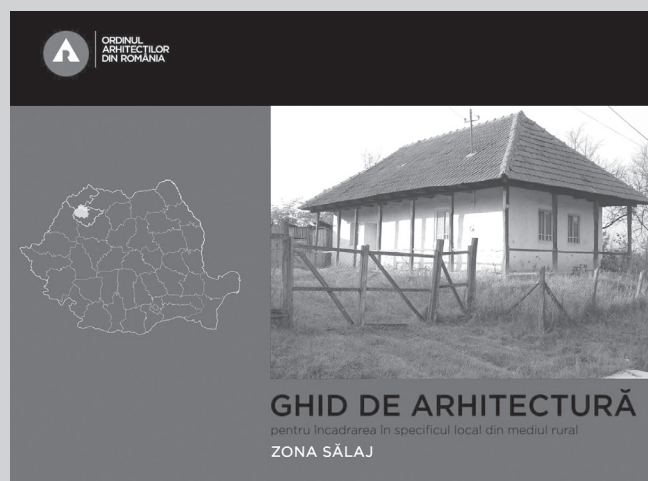
loasă. Prietenii mei de joacă, la fel. Părinții ne protejau, iar dispariția peste noapte a familiei avocatului Drăgan, penetrist fidel doctrinei, nu m-a afectat decât foarte târziu, atunci când am început să înțeleg ce se întâmplase. Până și vacanțele petrecute în mare parte la bunicii mei dinspre mamă, când însoțeam vacile și oile pe câmp, la păscut, mi se păreau o continuă joacă. Parcursesem până în clasa a V-a toate poveștile editate în limba română, pe care le citeam verilor mei primari, seara, înainte de culcare. După aceea mi-au inundat copilăria cărțile unor autori sovietici, precum Boris Polevoi cu „Povestea unui om adevărat”, Arkadi Gaidar cu „Timur și băieții lui” și alți autori ai unor scrieri despre partizanii și ostașii sovietici mereu învingători în lupta cu hitleriștii. Dar începuse să apară și Mark Twain cu „Print și cerșetor”, Tom Sawyer și Huckleberry Finn ai săi, Charles Dickens, cu Oliver Twist și David Copperfield etc. Cărțile circulau de la unul la altul, eventual via Biblioteca locală. Ne identificam cu personajele, alcătuim pentru joacă scenarii asemănătoare, improvizam. Învățam să fim curajoși, să ne punem în slujba binelui, să ne iubim patria, să ne ajutăm între noi. Preluam instinctiv modele de comportament. Țin minte că un crâng de liliac din preajma castelului Wesselényi-Teleki a devenit

codrul lui Tom Sawyer, apoi s-a metamorfozat în cel al haiducului Groza. Peste tiparele de comportament moral, civilizat, pe care mi le inoculau mama și tata, în adolescență începusem să port corespondență cu prietenii folosind formule de adresare și politețe din romanele lui Alexandre Dumas, Mihail Sadoveanu, Henryk Sienkiewicz, Walter Scott. Citeam intens, probabil și pentru că nu aveam radio, ci doar radioficare, la difuzoarele cărora ascultam „teatru la microfon”, muzică populară și muzică ușoară. De televizor doar auzisem.

Din perioada preșcolară până prin clasa a doua mergeam la biserica greco-catolică din centrul localității la ore de religie propuse de părintele Costin, chiar și după ce acesta fusese constrâns să treacă la cultul ortodox. Simțeam că de acolo ne vin haruri, că trebuie să fim îngăduitori unii cu alții, iar nemulțumirea să ne-o exprimăm creștinește, cu dragoste pentru aproapele nostru, să dăm ascultare părinților și dascălilor noștri. Astfel am reușit în timp să-mi formez câteva principii de viață pe care nu le-am abandonat nici până în această etapă a vieții. Dacă mă va întreba cineva care sunt acestea și dacă m-am abătut vreodată de la unele dintre ele, îi voi răspunde cu onestitate. Dar asta... în alt episod.

Ghiduri de arhitectură: Zona Meseș și Zona Sălaj

Ordinul Arhitecților din România (OAR), cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj (CCAJS), a editat de curând două *Ghiduri de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural* (Cluj-Napoca, 2017), unul pentru Zona Meseș și celălalt pentru Zona Sălaj. Rostul acestor ghiduri, după cum scriu autorii lor, este „de a furniza un instrument de lucru locuitorilor din mediul rural, autorităților locale, investitorilor, proiectanților și consultanților implicați în procesul de elaborare a unor regulamente de construire în mediul rural. Ghidul își propune să fie un set de reguli ușor de aplicat, cu exemple clare (inclusiv de tipul AȘA DA sau AȘA NU), care să faciliteze alegerea modelelor adecvate de către cei ce vor să construiască în mediul rural. În același timp, ghidul intenționează să ușureze activitatea echipelor de proiectare/consultanță în alegerea configurațiilor, a materialelor și a tehnologiilor necesare construirii în mediul rural, fie că vorbim despre proiecte finanțate prin PNDR, despre elaborarea documentațiilor de urbanism sau despre simple intervenții cu finanțare exclusiv private”. La aceste realizări editoriale de excepție au contribuit: arh. Flaminio Taloș, arh. Andrada Tarța, arh. Diana Cadar (autori), Grupul Rural al OAR, arh. Diana

Taloș (coordonator), Ioan Augustin Goia (consultant științific); tehnoredactarea lor a fost realizată de arh. Andrada Tarța, iar corectura de Oana-Maria Barariu-Săvuș (CCAJS). „Obiectivul esențial al acestui ghid – mai scriu autorii – este păstrarea nealterată a spiritului așezărilor în care sunt propuse proiectele și creșterea calității vieții, dar cu conservarea tradițiilor și a peisajului cultural existent, acestea fiind, de fapt, chiar resurse pentru dezvoltarea durabilă în mediul rural”.

Solilocvii inutile

Ioan F. POP

Pentru ca un lucru să iasă bine, trebuie să-ți propui să iasă perfect. Ca să iasă perfect, trebuie să-l faci aproape la întâmplare. Paradoxul face ca întotdeauna să fie preocupați cu febrilitate de ceva cei care nu se pricep la nimic, iar pe cei care se pricep să nu-i intereseze. Amatorii sînt entuziaști, cunoscătorii, indiferenți. Doar *aurea mediocritas* mai rezolvă lucrurile, le plasează în echilibrul normalității.

*

Bunicul meu patern, care era vestit pentru faptul că știa citi și scrie, după cum știa maghiara și germana, în mîna căruia am văzut prima carte, avea și o statură impunătoare. Putea face de unul singur o casă, după cum putea caligrafia cu o ușurință de invidiat. Toți vecinii se adunau în casa făcută de el, căreia îi spuneau „cănțalarie”, pentru a-i asculta sfaturile și glumele de tot felul. Cei trei ani de prizonierat german i-au șubrezit sănătatea, curmîndu-i mai repede zilele. Momentul morții lui, după o căzătură în care parcă s-a crăpat și pămîntul, îmi mai produce și acum fiori.

*

Am scris fiecare carte cu sentimentul că este ultima, că nu are rost să mă diluez în mai multe. Apoi, după fiecare am simțit nevoia furtivă să continui, pentru că oricît și oricum aș scrie, ne-scrisul rămîne întreg. Nevoia atavică de a nu face ceea ce poate face toată lumea, dorința funciară de a fi mai mult singur, de a-mi păstori propriile gînduri, de a le raporta mereu la altele se află, în bună măsură, în spatele aventurii metanoice numită scris. Scrisul a scos din adîncurile *ego*-ului tot ceea ce realitatea a ascuns. Scrisul mă *citește* mereu cu alți ochi. Să poți prinde în chihlimbarul scriiturii un fragment de timp și spațiu, să îl poți trece mai departe în negura paginii, în dimineața neștiută a unui alt timp și spațiu – o șansă cît un blestem. Nu credeam că lumea va deveni și *sarcina* mea. Credeam că-i datorez doar ceea ce mi-a refuzat – inexistența.

*

Doar în *nebunie* putem fi absolut liberi, pentru că în ea nu avem conștiința apăsătoare a libertății. Frica de incartadă ne face să preferăm un surogat de libertate și de înțelepciune, să ne prefacem că sîntem tot timpul normali. „Dacă i se pare cuiva, între voi, că este înțelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să fie înțelept” (I Corinteni, 3, 18).

*

Fizeșul real și imaginar, cu zidurile copilăriei ri-

dicat pînă la cer, cu iarba înrourată care mă scîlda în mireasma ei, cu mantia umedă a serii care alunga lumina în ultimele cotloane ale pădurii. Cu luna care mă ajuta să țin șerpuirea unei cărări, cu lampa care mă aștepta pîlpîind. Cu rugăciunea bunicii care începea și termina lumea în fiecare zi. Toate acele amănunte care mă împing în propriul trecut, mă fac prizonierul irecuperabil al acelor clipe. Tot acel timp care picură în hăul unor biete cuvinte. Fizeșul copilăriei mele – realitatea din care nu a mai rămas decît scheletul unui vis.

*

Se cade pradă unui *hybris* molipsitor, însă fără fundamente tragice, ca la greci, unul care golește de orice consistență. Ne întreținem artificial existența, o motivăm cu tot soiul de absurdități. Ne lăsăm trăiți pînă la capăt de propria întâmplare de a fi. În afara eului există atîta lume cîtă îi supraviețuiește. În interiorul lui există atîta lume cîtă a părăsit. Primul pas spre găsirea eului este înstrăinarea, periplusul molcom în exilul sinelui, de unde poate reveni doar cînd abia se mai recunoaște. Eul – o lume care se naște și moare în fiecare clipă.

PS

Aflu, cu o oarecare întîrziere, că ne-a părăsit un scriitor de o factură aparte – Gheorghe Mocuța. Poet subtil și critic aplicat, de o mare profunzime ideatică și finețe hermeneutică, scriind cu generozitate și comprehensiune despre cărțile confrăților literari, acesta era o prezență stenică, jovială, una care avea darul de a binedispune întotdeauna cu umorul său rafinat. Aspect cu atît mai mult de admirat cu cît el era măcinat de o boală necruțătoare pe care, cu discreție și cu o forță incredibilă, și-a aliat-o parcă în aventura demersului literar. Scrisul său a fost nu doar o luptă cu limitele insondabile ale esteticului, ci și cu datele nemiloase ale vieții. Disparația sa ne lasă mai împruținați cu un spirit și mai săraci cu o prietenie.

Evocări sălăjene

Daniel MUREȘAN

Prima amintire din copilăria mea este cu un cer plin de avioane ce se retrăgeau... Se retrăgea armata germană, la pierderea celui de-al Doilea Război Mondial. Eu cu mama, cu alte câteva familii apropiate de noi – fiecare cu copii, desigur – ne găsisem loc de ascunzătoare într-o hrubă din Dealul Străminoasei. Țin minte, ca prin somn, un vuiet amplificat de pădure, repetat de stânci. Bunicul, bunica, mi s-a spus pe urmă, au rămas gazde de casă, iar pe timpul parcurșului aviat, ce s-a lăsat cu bombardamente la moara din Jibou, erau ascunși în șanțul dintre grădini. Bunicul le-a strigat unor copii din vecini – care, panicați alergau la deal – crezând că e bine să se lipească de Piatra Mihăieștilor: „Coborâți degrabă, că este loc destul în șanț, fiindcă acolo sus veți fi mai bine văzuți din avioane și împușcați, or șanțul e lung și acoperit de tufișuri, bun să te ascunzi”.

Tatăl meu nu s-a mai întors de pe front, bunicii au decedat înainte de a veni la noi marea represiune din partea unei societăți așa-zis democratice, de fapt barbare. Prin stindardul ei, lupta de clasă, a reușit să promoveze în rândurile sale persoane cu purtări și caractere dușmănoase, bestiale, cu consecințe infame asupra unor categorii sociale minoritare...

Copilăria a fost mai mult decât săracă în jucării, dar în mod imperios era de făcut ceva, de confecționat o minge etc. Apoi ne așteptau pomii fructiferi, ducele din pomul vecinilor fiind mai gustoase. Când îmi striga bunicul numele, coboram din pomișar, dar îi răspundeam după ce mă apropiam de casă.

Mi-au rămas câteva imagini foarte vii în suflet și în minte. Bunica era pe un scăunel, eu pe altul, și-mi spunea povești, orice inventa era foarte bine venit, gustat pe deplin, vorbea întruna, în același timp frigea slănină, mi-o picura pe pâine, îmi pregătea mâncărurile preferate. Mai târziu, pe la 5 ani, bunicul a vrut să profit și eu de experiența domniei sale, din păcate era stăpânit de supărări ce-l dominau (tatăl meu n-a mai sosit de pe front, desigur era cea mai gravă neliniste, supărare).

Bunicul numără rar și scrie: 7, 4, 6, pretenția-i mică, citește băietel! – eu citesc 7, 4, 6 – îmi ies din minți, iată, nu ți-am spus că-s șapte sute patruzeci și șase, poate că trebuie să-ți pun pe masă banii, să-i ai în față – mai adaug la numărul cifrelor două, sunt ai tăi! Mirare, nu-s destui banii!? De ai o zi bună, el ți-o strică, îți va veni timpul să mergi în armată, toți te-or înșela și alte ponoase; ăștia-s nepoții mei!

Un adevărat spectacol a realizat tânăra noastră dirigintă, Sabău Viorica, cu o poveste ce ne ținea pe

loc respirația și pe care a terminat-o în cinci ore, împărțită pe două săptămâni (era profesoară de fizică și chimie, alți profesori nu ne-au spus povești și aveam o disponibilitate uriașă pentru ele). Mai țin minte momentele excepționale în care un coleg mai mare cu trei-patru ani, ne-a citit Balada populară Gruia lui Novac (autor Petre Ispirescu), Doamne câtă vitejie, câtă forță trebuia să fi avut Gruia, lega turcii tot câte șase, n-a rămas niciunul slobod; nu țin minte dacă au mai rămas vii; nu știam nici că Gruia a dus lupte cu turcii după moartea lui Mihai Viteazul, ce imagini! După ani, ajuns student în Cluj, l-am privit pe eroul din povestea versificată întruchipat în statuia ce-l reprezintă și-i poartă numele. Da, la robustețea, înălțimea, cutezanța pe care o imprimă privitorului, fostul căpitan din armata lui Mihai Viteazul se putea apropia de bravura, de replica pe care i-a conferit-o literatura.

În partea noastră de sat, trasul cu praștia devenise un sport îndrăgit. Un șofer din vecini avea destule camere sparte, iar crăcanele ni le făceam noi din lemn de corn, cică era mai tare. Trăgeam după biete, pasărele, noroc că nu le nimeream, găseam destule alte ținte nemișcătoare. Jinduiam mult după biciclete și destulă vreme am pierdut până ne-am convins că nu se poate, le lucram din tulpini de floarea-soarelui și cu toate îmbunătățirile aduse cedau la prima probă.

Prin clasa a V-a am învățat să mut piesele la jocul de șah, poate plăcându-mi mai mult figurile de pe tablă, ce-mi impuneau respect și obligația de a nu le trăda. Am avut succes în fața colegilor, vă închipuiți la ce nivel ne prezentam. Un joc de șah am avut mult mai târziu. Cu șahul am continuat și-n clasele liceale și cu cele două, trei mutări pe care i le ghiceam concurentului, și după ce am câștigat întâlnirea cu reprezentantul liceului maghiar, am ajuns campion al juniorilor pe oraș (marii campioni prevedeau până la 20 de mutări înainte de a atinge piesa). Totul în jocul meu se baza pe puțină experiență câștigată, niciodată nu mi-am notat mutările. Curiozitatea pe care mi-a produs-o șahul, satisfacțiile – sigur și angajamentele – și-au consumat timpul, resursele ce le puteau fi acordate.

Drumul de la Creaca la Zalău, 16-17 kilometri, pe la Brebi, Ortelec (pe vremea dinaintea și din timpul frecventării școlii medii) era denivelat, plin de pietre, de bolovani... Trebuia să cauți cărarea care se întreprușea, pocnelile amorțeau degetele – vor ustura mai târziu, ce să faci – îți mai dai jos sandalele decupate în față, poate îți vine ceva în cap pentru picioare.

Mai punem jos desaga? Da, când ajungem la casa din colț, mă aprobă mama... peisajul fură privirea, apa-

re o cetate, e Porolissumul... Privești aiurea, uită-te la degetele de la picioare, și așa aruncătură după aruncătură, încă un deal, suburbia mai lungă decât orașul – te plângi de pe acum, așteaptă, mergi între străini!

Zalăul începe să apară, frumoasă-i Mănăstirea, o minune arhitecturală prin proporții, bun gust, așezată în centrul urbei, ea chiar ne arată că monumentalitate nu înseamnă proporții de cazemată.

Orașul avea și-și păstrează clădiriacompaniate de livezi, sigur pentru fructele gustoase, din pomi altoiți.

Meseșul la stânga, cum cobori, dealuri împrejur, spre Crișeni o mică deschizătură... Mai are o fereastră târgul, să țină rând cu lumea, căutați-o în drumul spre Crasna... Boghiș.

Liceul, citadela visată, avea o poartă la intrare, pe haina purtată un număr, pe chipiu o inscripție, erau și distincții ce arătau mândria departe, prin satele din jur, orele tot câte șase, tovarășul director, tovarășul coleg, tovarășe în toate locurile, pachetele aduse cu rândul la trei consăteni încercau cu greu puterea mândrelor măicuțe, câteva ouă, slănină, prăjituri, puse-n cufărul de la etaj, în fostul atelier.

Internatul pentru băieți se afla în incinta școlii, internatul pentru fete în oraș, mai sus de centru. Interniștii, fete și băieți, aduceau la magazia școlii, la începutul anului școlar, produse cum ar fi: fasole, cartofi, făină... Pentru a ieși și a intra pe poarta școlii, pedagogul îți elibera bilet de învoire bine întemeiată, de 30 minute. (Sigur că puținilor fumători le aduceau produsul nefumătorii, care-și asumau riscul, sărind peste gardul din spate...)

În clasa a XI-a, la începutul anului școlar, s-au unit internatele celor două școli medii, practic, băieții interniști români și maghiari fiind găzduiți la internatul școlii medii maghiare. În dormitoare componența era mixtă, iar responsabilii erau puși din clasa terminală, un român și un maghiar. Școala medie română a început să poarte numele de Simion Bărnuțiu. A avut loc o manifestare sărbătorească în curtea liceului român, ocazie la care directorii celor două instituții și-au spus multe cuvinte frumoase, aplaudate de noi... A fost expus portretul marelui profesor universitar și revoluționar pașoptist, Simion Bărnuțiu, pictat în mărime naturală de profesorul nostru de desen, Iulian Lungu.

Așa că, după înfrățire, emanciparea noastră avea un element în plus, zilnic urmând calea spre școală și internat, treceam pe lângă statuia lui Wesselényi, pe lângă arteziana din centru, condiții presupuse a ne spori inteligența spațială.

Într-o după masă suntem convocați, noi interniștii, la o ședință. Apăruse un conflict între doi tineri, un român și un maghiar. Prof. de psihologie și logică de la Liceul Ady Endre a venit în fața noastră, spunând un adevăr, că între oameni mereu se nasc conflicte, chiar și-n fiecare familie apar conflicte, dar ele se sting, iar acum se face caz că apare o neînțelegere între doi tineri, un român și un maghiar (am înțeles că lipsa neînțelegerilor ne-ar văduvi de momentele frumoase ale împăcării. Doamne ferește, asta ne mai

lipsea, să ne plictisim în lupte intestinale, să ne rămână uitate disponibilitățile sufletești, să ne cadă în desuetudine prietenia colegială). Colegii noștri, poftiți acum în față lângă profesor, au ajuns la nesuferire de la o simpatie față de o colegă din clasele maghiare. Erau martori oculari care o văzuseră pe domnișoară stând de vorbă cu românul, nu o dată. E posibil ca aceia ce au tras cu ochiul, cu urechea să nu se fi gândit, pentru moment, că fiecare suflare are dreptul să-și caute norocul.

Nu am mai avut parte de o ședință atât de realistă, îmi amintesc o altă mostră, așa după cum era obiceiul înainte de serile tovarășești dansante, veneau din partea organizației raionale UTC, reprezentanți, pentru a marca evenimentul, pentru a ne îmbărbăta. Primul secretar ne-a declarat ritos că este fericit de ocazie și că după a șasea oră de curs, elevii își pierd calibrul (știți că funcțiile trebuiau să țină seama și de proveniența etnică). Sigur, colegii au înțeles că pe cât e posibil să-și țină echilibrul, că nu-i de așteptat milă, nici alternativă, din moment ce și-au asumat programul.

Duminicile plecam, încolonați, la filme, ori la meciuri de fotbal. Liceul se evidenția prin echipele sportive de baschet, volei, handbal. La handbal a ajuns să câștige o întâlnire interraională, la care participau echipe din fosta regiune Cluj; a doua clasată era o echipă clujeană, întrecută cu o diferență de 16 puncte (opt coșuri). Un singur meci au pierdut baschetbaliștii noștri, o întâlnire amicală cu echipa politehnicii clujene și doar la diferență de un punct. (Aceste rezultate ne aduceau bucurii adevărate). Ce s-ar putea spune cu privire la performanțele sportive actuale ale echipelor din Zalău, despre talentele, voința tinerilor ce le formează? Că ne bucură mult și că le urăm aceleași succese și pe viitor. Interpreții sălăjeni ai cântecelor populare sunt mari artiști, adevărate stele ale genului.

Într-o selecție, oricât de sumară, nu pot pierde re-marca privitoare la talentele, inteligențele, reușitele colegilor, din clasele reală și umană, trăirile sufletești susținute de vârstă, temerile lor. Cum au fost primite în destinul lor, cum au fost menite să-i însoțească zilnic, să se dezvolte? Generația 1956-1960 a Liceului Simion Bărnuțiu s-a încumetat să răspundă, manifestându-și opiniile în volumul: *Generația 1956-1960 – 55 de ani de la absolvire*, carte apărută la Editura *Caiete Silvane*.

În fiecare ciclu școlar, din 40 de elevi admiși, în jur de 30 rămăneau pentru a continua clasa a IX-a.

Un pas uriaș, nerăbdător în fața optimismului, desigur reclamat și de anii tinereții, a fost făcut la banchetul comun de absolvire. O adevărată minune, dacă ne e permis să-l comparăm cu întrunirile noastre tovarășești. Repede și-a făcut loc perinița, fetele de la secția minoritară, parcă mai îndrăznețe, chemau, îi puneau să ingenuncheze pe români, iar aceștia (cu toată convingerea că fac un bine din plăcere, se vedea din priviri că poți conta pe ei) le întorceau onoarea. Să nu credeți că româncele au pierdut competiția! Neîndoiș, gesturile tuturor erau naturale... Păcat că a lipsit filmarea.

Vor lua românii vreodată Premiul Nobel pentru Literatură?

Grigorie CROITORU

Mai sigur, NU, decât DA! De felul meu nu sunt sceptic, ci realist.

Până acum, niciun scriitor român nu a câștigat Premiul Nobel pentru Literatură, deși valori au fost, dacă ne gândim la Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Călinescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, numind doar câteva nume de scriitori, unii dintre ei fiind chiar aproape de râvnitul premiu.

Cei care au fost preocupați să găsească o explicație a faptului că aceștia și alții n-au ajuns să-l primească, au ajuns la mai multe concluzii, dintre care unele stau în picioare, altele se clatină, altele n-au relevanță. Astfel:

- de vină ar fi limba română, care nu poate fi tălmăcită corespunzător/fidel în alte limbi străine; mai cu seamă poezia;
- de vină ar fi Comisia de la Stockholm, cea care decide acordarea premiului;
- de vină ar fi oculta cu rolul ei distrugător.

Părerea mea este că nereușita s-a datorat românilor. Și cei care ar fi trebuit să primească, și cei care ar fi trebuit să vrea ca aceștia să primească sunt români. Aici, pe pământul acesta binecuvântat de Dumnezeu s-a deschis „cutia Pandorei” și s-au statornicit pentru vecie: ura, invidia, discordia, intoleranța, tragerea în jos a celui care dă semn că vrea s-o ia înaintea noastră, datul în cap, de ce el și nu eu, să moară și capra vecinului, pârătul, trădarea, răutatea, urzelile, lovitura sub centură și altele care nu-mi vin în acest moment în minte.

Pe vremuri, românii pârau la Înalta Poartă și la împăratul de la Viena. Astăzi, se merge cu pâra la UE. Și atunci, și acum consecințele au fost / sunt dezastuoase. Este suficient să aruncăm o privire sumară în istorie și-i vom vedea pe cei care au plătit cu viața trădarea semenilor. Doamne, doar numind câteva nume, te îngrozești: Burebista, Vlad Țepeș (trădat de propriul său frate!), Radu de la Afumați, Petru Rareș, Ioan Vodă Viteazul, Petru Cercel, Mihai Viteazul, Constantin Brâncoveanu, Horea, Cloșca și Crișan, Tudor Vladimirescu, Nicolae Ceaușescu și alții.

Oare trădătorilor le-o fi tremurat vreo vinișoară în trupușorul lor păgân?! Nu vom ști niciodată.

Dar, să revin la problema abordată și să privim puțin „istoricul” ei.

Într-un interviu acordat, în martie 2009, unei reviste, Eugen Simion, cunoscutul eminescolog, critic și istoric literar, academician, spune: „Întâi, Nobelul apare unde nu te aștepti, cu scriitori de toată mâna – sunt scriitori, în ultimii 20 de ani, pe care nu-i mai

știe nimeni. Contează enorm, din păcate prea mult, criteriul geopolitic. În al doilea rând, mulți români ar fi trebuit să ia premiul în secolul XX. Arghezi n-a luat, Blaga – nu, Călinescu – nu, Nichita merita cu vârf și îndesat, Sorescu nu l-a luat, Eliade – nu, n-a luat nici Ionesco!, Cioran nu mai vorbim. Nu mai spun de un scriitor precum Breban sau Buzura, care nu văd de ce n-ar lua.”

După cum se poate vedea, academicianul Eugen Simion numește un mare număr de scriitori români care ar fi putut lua, după părerea Domniei Sale, Premiul Nobel. Personal, mă îndoiesc că ar fi putut lua toți! Totuși, doi au fost foarte aproape de reușită: Lucian Blaga și Marin Sorescu.

În 1956, Lucian Blaga a fost propus pentru premiu de către Roza del Conte (1) și Basil Munteanu (2), ideea aparținând, se pare, lui Mircea Eliade. Cei doi au înaintat la Stockholm documentația pentru decernarea premiului. Zvonurile privind propunerea lui Blaga au ajuns repede în țară, iar autoritățile comuniste au făcut tot posibilul să împiedice acordarea premiului lui Lucian Blaga, autor interzis în acea vreme. Se știe că, încă din 1948, toate operele lui Blaga, fie cele poetice, fie cele dramatice sau filosofice, fuseseră interzise pentru viziunea „idealistă” a scriitorului care nu corespundea ideologiei de partid. Autorului, foarte apreciat în Occident, nu i s-a mai permis să publice nimic în afară de traduceri. Opera sa va fi reeditată abia după moartea sa din 1961.

Nu pot să nu mă opresc și să consemnez un moment pe care l-am trăit eu însumi. Am absolvit cursurile liceale la Colegiul Național „Carol I” din Craiova, în anul 1957 – în vremea aceea se numea Colegiul Popular „Nicolae Bălcescu” – și n-am știut că există scriitorii cu numele Arghezi, Blaga, Barbu! Nu figurau în manualele școlare și, sigur, nici în programa școlară. În schimb, era Aurel Toma și alții de talia lui.

Pe cei trei mari numiți i-am descoperit mai târziu. Când i-am descoperit, mi-am dat seama cât a riscat profesorul nostru de literatură, Dumitru (Mitty) Teodorescu, unul dintre cei mai de seamă profesori din întreaga istorie a liceului înființat în anul 1826, când ne recita, fără să numească autorul, „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”, „Lumină lină” și alte poezii. Parcă îl aud și acum, după atâția ani: „Măi băieți (am fost clasă formată numai din băieți) sunt alți poeți, despre care nu se poate să nu aflați cândva, poate că eu n-oi mai fi, ascultați, vă rog!” Se ridica de la catedră, își lua catalogul și se îndrepta spre ușă, recitând!

textul integral pe www.caietesilvane.ro

Maria V. CROITORU

Nepoțelu-ar vrea să știe puțină astronomie

Niciodată nu m-am întrebat
Cum e să fii bunică.
Și văd că e foarte frumos,
Că poți să vezi lumea cu susul în jos
Sau s-o vezi dintr-o parte,
Din care nepoții pot să ți-o arate.
Și intri-n joc și joci,
Fără să te plictisești.
Poți orice să le explici,
Fericit că ești între pitici.
Nu-i voie să zâmbești,
Când te-ntreabă de constelații,
De bolta cerească,
De galaxii
Sau despre axa lumii.
Ai trecut prin viață
Gândindu-te la lucrurile cotidiene
Și nu la unghiul pe care axa lumii îl face
La ecuator sau mai încoace,
Dar când te-ntreabă un nepot,
Neapărat trebuie să știi tot.

- Dragii mei nepoți,
Mi-a trecut prin gând
Să vă explice bunica, pe rând,
Ce ea mai știe legat de astronomie.

- Bunico, ce-i bolta cerească?
- Atenție, oriunde ne-am afla,
Pe deal, pe câmp sau pe mare,
Cerule, ca o cupolă,
Stă deasupra capului nostru,
Vrând, parcă, să ne ocrotească.
Aceasta-i bolta cerească.
Culoarea ei e schimbătoare,
Depinde dacă e sau nu soare:
E albastră când cerul e senin,
Cenușie, când norii vin,
Presărată cu stele,
Când tu dormi, visând la ele.

Stelele sunt grupate-n constelații
Purtând nume ciudate
De obiecte sau animale,
Neavând nimic în comun
Cu locul pe care fiecare îl are.
O constelație e Ursa Mare –
Se mai numește și Carul Mare –
Și e formată din șapte stele strălucitoare.
Să luăm o hârtie și-un creion

Și, ca-ntr-o hartă foarte veche,
Vom desena un urs obez
Fără pereche:
Coadă i-o s-o facem mai lungă,
Acolo trei stele trebuie s-ajungă,
Pe blana ursului obez
O să punem patru stele în chip de trapez.
Dacă unești stelele cu linie întreruptă,
O să vezi că Ursa Mare seamănă leit
Cu carul bunicului în care tu,
De-atâtea ori te-ai suit

O altă constelație e Ursa Mică,
Care-i mai puțin strălucitoare,
Dar seamănă ca formă cu Ursa Mare
Doar că stelele-s așezate invers,
Pârând o ciudățenie în univers.
Cum sunt așezate cele șapte stele,
Scot în evidență pe una dintre ele,
O stea foarte strălucitoare,
Despre care se zice
Că-n jurul ei se rotește
Toată bolta cerească,
Fără să se oprească.
Aceasta-i Steaua Polară.
E o stea de mărime doi
Și aflată la 400 de ani-lumină de noi.
Peste două mii de ani o să dispară,
Iar Vega va fi noua stea polară.
Bătrânii spun că Steaua Polară
E stâlpul arici în jurul căruia
Boii la treierat se-nvârt neîncetat

L-am luat pe nepot de mână:
- Hai cu mine în grădină!
Unde ai vrea tu?
- La căpșuni, că-i mai aproape,
Să vedem dacă s-au mai înroșit peste noapte!
Bunico, uite ce floare e-ntre căpșuni,
Galbenă și mare
Parcă e un Soare!
Eu știu că Soarele-i o stea galbenă și mare,
Dar, oare ce temperatură are?
- Cred că trebuie să știi
Că Soarele este astrul central
Din sistemul nostru solar.
Soarele este un astru
Care se-nvârte în jurul axei sale,
Dar nu ca un solid rigid,
Ci ca unul gazos,
Fiind o comprimare foarte mare
A nucleelor gazelor solare.
Șase mii de grade e temperatura
Ce soarele la suprafață o are.

textul integral pe www.caietesilvane.ro

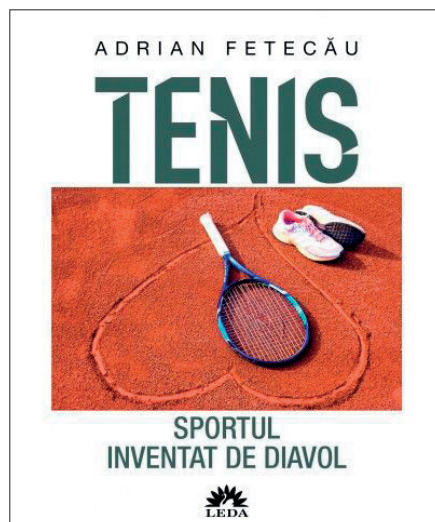
Malaxorul de ianuarie

■ **Doina Cetea, *Istorii* (poezii), Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2017.**

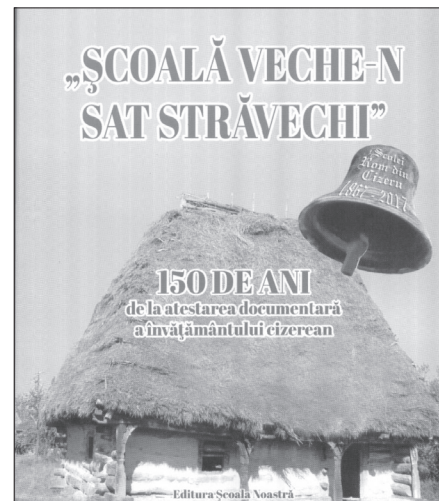
Pentru cititorii *Caietelor Silvanice* vom reproduce poemul de final al acestui volum de excepție: „Nu spune nimănui,/ Îmi șoptea tata,/ Avem sub grinzi/ Înfășurate în zire vechi/ Zeci de cărți./ Păstrează această taină/ Sub jurământ./ Sunt bine ascunse-n unghere/ Să le poată găsi/ Pe acest pământ/ Numai cel ce are/ Flacăra ascunsă-n vedere./ Întunecate minți/ Ruguri de foc au dezlănțuit/ Mii de pagini, istorii născute/ Din plâns și durere,/ Au ars. // Cuvintele scrise strigau/ Nu murim! N-am murit!/ Nu uita, îmi șoptea tata,/ Povestea nu piere./ Zidul de cărți/ Mă împresoară-n misterioasă tăcere./ Într-o zi, de la grindă/ Se desprinsе o carte/ Mii de cuvinte din ea/ Prinseră aripi/ Ca rândunelele au zburat, departe, departe. // De atunci se scriu singure/ Dintr-o parte a lumii/ În cealaltă parte/ Din carte/ În altă carte” (*Cărțile*). Alte volume de versuri ale autoarei: *Culorile începutului* (1968), *Cutremurul albastru* (1973), *Ziua și noaptea cuvintelor* (1977), *În fața luminii* (1981), *Agave* (1985), *Corabia de cristal* (1987), *Magica întâlnire* (1988), *Triumful Bermudeilor* (1992), *Casa iluziilor* (antologie, 2004), *Ziua și noaptea cuvintelor* (antologie, 2012).

■ **Adrian Fetecău, *Tenis: sportul inventat de diavol*, Grupul editorial Corint. Leda, București, 2017.** Din Cuvântul introductiv al autorului, intitulat „Fără ipocrizii”: „Suntem, desigur, într-o perioadă în care mulți doresc să pară ceea ce nu sunt, încercând să-și «photoshop-eze» viața și să-și «siliconeze» înfățișarea... Și de-ar fi numai atât! Dar snobismul e în floare, nemaicontând ce simte fiecare și ce-i place cu adevărat... Important este să «dea bine» în pozele pe care le postează pe rețeaua de socializare, să impresioneze cu ceea ce vede, îmbracă sau mănâncă, deși poate că un anumit fel i-a rămas în gât, poate că pantofii pe care îi etalează îl strâng îngrozitor, iar din pictura lângă care zâmbește, intelectual, nu înțelege nimic... Și să nu credeți că mă refer numai la «pițiponci și pițipoance», ci și la așa-zisa «cremă intelectuală» a societății care, intrată în zodia corectitudinii politice, a scos la rampă niște «sfînți» găunoși constituiți în găști care au acaparat toate domeniile vieții spirituale”.

O carte pentru cine are „ochi de văzut și urechi de auzit” și, firește, o minte liberă, nefalsificată de valurile de stupidenii și ipocrizii ce bântuie, de-a lungul și de-a latul, lumea p(r)ost-modernă.

■ **Petru Galiș, Zoia Galiș, „Școală veche-n sat străvechi” – 150 de ani de la atestarea documentară a învățământului cizelean, Editura Școala Noastră, Zalău, 2017.**

Din prefața scrisă de prof. dr. Ioan Abrudan, intitulată „Vatra străbună a școlii”: „Monografia realizată de învățătorul Petru Galiș, cu prilejul împlinirii a 150 de ani de la atestarea documentară a învățământului din comuna Cizer, este un semn că respectul față de tradiție, față de vatra străbună a școlii n-a pierit cu desăvârșire. (...) Beneficiind de o structură riguroasă ce lasă impresia de tot unitar bine cumpănit, deloc aridă, ba chiar captivantă, monografia domnului Galiș este rodul unei cercetări asidue și minuțioase. Ea se constituie într-un tezaur istoric și didactic de neprețuit, căci oamenii cu adevărat bogați – cel puțin sufletește! – sunt cei care nu-și uită nici originile, nici menirea, fiind convinși că numai cine își cunoaște bine trecutul poate avea un viitor exemplar”.

■ **Pro Memoria 1940-1945, nr. 3 (55)/ iulie-septembrie 2017, Cluj-Napoca – „Revista românilor persecutați, refugiați, expulzați sau deportați din motive etnice”.**

Găsim în acest număr un text al lui Andrei Pleșu, cu titlul (pus de cineva din redacție) „O replică blândă și civilizată” și cu „subtitlul” (idem) „Mesaj primit pe Internet de la Adrian Moisoiu” (sic!). De fapt, textul în discuție a apărut în „Dilema veche”, nr. 703, 10-16 august 2017, iar titlul său real este „Cîte patrii are omul?” Vom cita finalul textului, firește, pentru cei ce nu l-au citit încă: „(...) sînt mirat și stingherit că un distins intelectual ca dl Kelemen Hunor poate declara, vag încruntat, că maghiarii din România nu pot și nu vor să sărbătorească centenarul Marii Uniri. OK! Nu-i obligă nimeni! Sînt, probabil, și mulți români care vor trece prin acest episod cu alte griji decît cele ale comemorării. Nici mie nu-mi plac maneliștii sentimentului patriotic, xenofobii, flăcării care se îmbrobodesc în drapel, crezînd că, astfel, fac un hatîr patriei și se pot contamina, prin simplă vorbărie, cu eroismul strămoșilor. Dar o legitimă ceremonie națională nu face parte din acest tip de manifestări. Ca să nu mai spun că unui exces nu i se răspunde cu altul. Avem exemplul sașilor, pe care cetățenia română nu-i otrăvește, nu-i apasă, nu-i ține prizonieri într-o cronică idiosincrazie. Poți fi, iată, bun sas și bun român. Poți fi, cred, bun maghiar și bun român. Dacă nu poți duce «povara» acestei duble apartenențe, vei defila mereu dinaintea celor cu care conviețuiești de cînd te-ai născut cu mina resentimentară a victimei de

serviciu, a dezrădăcinatului captiv în indispoziții de secol XIX. Dacă două patrii îți sînt prea mult, riști să nu te mai identificei deplin cu nici una”... Luciditate, nuanțe și, nu în ultimul rînd, mult, mult bun-simț, asta apropo (și) de Centenar. Cât despre neindicarea exactă a sursei unui text, acest „nărav” (vai, cât de răspîndit) ține, evident, de lipsa onestității intelectuale.

*** Boem@. Revistă de literatură și artă, nr. 104-105-106/ octombrie-noiembrie-decembrie 2017.**

Din Cuprinsul revistei gălățene: Petre Rău – „Eu – contemporanul meu”, „Abstractul în poezie”, „Îmi place cu mine”; Marin Mihalache – „Mîntuirea prin poezie”; Ion Sterpu – „Un niculițean pe urmele lui Brîncuși”; Vasile Mandric – „Aventura cuvîntului (scrisoare adresată prietenului meu din oglindă)”; Ioan Romeo Roșianu – „Dan Drăgoi și interogația fascinației poetice”; Mihai Vintilă – „Catrene rătătoare”...

■ Tribuna, nr. 367, 16-31 decembrie 2017. Din Sumar: Mircea Arman – „Despre minciună” (pornind de la manualul cu același titlu, pentru cls. I-IV, autor Gabriel Liiceanu, Humanitas, 2006 – n.n.); Ștefan Manasia – „Romanul lui Bobiță (Alex's Revenge)”; Vasile Zecheru – „Catalogul Manuscriselor Mănăstirii Sinaia”; Andrei Marga – „Cum abordăm identitatea națională?”; Vistian Goia – „Ulysse sau mitul căutării de sine”...

■ Cafeneaua literară, nr. 12/178, decembrie 2017.

Spicuim din Cuprins: Gheorghe Grigurcu – „Creangă, un autor «epuizat»?”, Virgil Diaconu – convorbiri cu prozatorul Radu Ciobanu: „Avem datoria de a spune fără teamă și oriunde ceea ce gândim”, Isidore Isou – Despre evoluția spirituală a poeziei (trad. din limba franceză de Liana Alecu), Ioan Romeo Roșianu – „Despre Codruț Radi și-o poezie cerebrală, reflexivă, încifrată”, Virgil Diaconu – „Poetul optzecist L.I. Stoiciu vs. poezia tânără de azi”...

■ Mărturii culturale, nr. 4 (8), octombrie-decembrie 2017. Din Sumarul junei reviste sătmărene: Aurel Pop – „De la revoluție la... revoluții”, Viorel Câmpean – „George Pop de Băsești, secvențe din legăturile lui cu Sătmarul”, Marin Pop – „Aspecte privind învățământul românesc din zona sătmăreană a fostului Sălaj istoric în perioada interbelică”, Alexandru Zotta – „Printre colegi și prieteni”, Vasile Sălăjan – „Gheorghe Glodeanu între criticii de la Tribuna”, Gheorghe Pârja – „Profesorul de Eliade”, Icu Crăciun – „«Revanșa postumă» a lui I.D. Sârbu în viziunea lui Nicolae Oprea”...

■ Redacția revistei Caiete Silvanie vă urează tuturor un An Nou așa cum vi-l doriți și La mulți ani!

(D.H.)

Leprozar (5)

Daniel SĂUCA

■ Se naște în mine un soi de plăcere, perversă?, când văd că sunt printre puținii cititori, dacă nu cumva singurul, al unei cărți împrumutate de la biblioteca publică din Z. Conform fișei cărții și a ștampilei de pe „fișa de termene de restituire” sunt al doilea cititor al „Păcatului împotriva spiritului”, după un misterios „Sălăjan”, care a citit sau a răsfoit cartea celebrului istoric al religiilor împușcat în cap într-un wc din Chicago. A împrumutat cartea în 5 octombrie și a restituit-o fix peste două săptămâni, în 19 octombrie, an neprecizat. O minimă investigație m-ar conduce, desigur, la cititorul dinaintea mea al excelentelor scrieri ale savantului român. Întâlnirea ar putea fi lejeră, amicală sau sufocantă. Poate chiar îl cunosc. Poate sunt chiar eu. Mi-am adus aminte că am mai citit cartea, împrumutată tot de la biblioteca publică. Să fi fost o altă ediție? O am acasă? Ciudat, foarte ciudat. Am împrumutat, în aceeași zi, și „Urmele pierdute” ale „sălăjeanului” Silviu Crăciunaș, născut în 1914 la Miluani, comuna Hida, posesor al unei biografii excepționale. Sunt tot al doilea cititor. Primul a restituit cartea în 30 septembrie 2011. Destul de probabil, am fost eu. Mi-am dat seama că recitesc cartea. Poate mă înșel. Poate nu e nicio ciudățenie, niciun mister. Există oricum indexarea computerizată a „intrărilor” și a „ieșirilor”...

■ Visul cu I: 80 de bunici. Mecanisme viselor. Posibil scenariu. Toți avem grijă de ceva/cineva. Măcar de noi înșine. Conștient/inconștient, *ne facem datoria*. Chiar și egoismul suprem e o formă (fie și extrem de „slabă”) de a-ți face datoria. Față de „datul” (divin sau nu) din tine. Ori față de un principiu profan. Sau față de o idee. Vrem, nu vrem, suntem „victime” ale imperativelor divine (sacre, supraumane), mai mult sau mai puțin categorice. Mai mult sau mai puțin „învăluite” în doctrine, credințe. Ne facem datoria pentru că trebuie să ne facem datoria, pentru că așa am fost „programați”.

■ „Fake news” – un fals concept. Logica (minimală) e implacabilă: o știre nu poate fi falsă. O știre nu poate fi decât adevărată. Zvonurile nu sunt știri. Pentru că nu respectă regulile de construcție ale unei știri. Evident, tindem să spunem că nu ne pasă de nicio regulă (mai ales dacă nu am instituit-o noi): oricine poate deveni ziarist, nu are nevoie decât de facebook și de un telefon inteligent. Acesta e noul jurnalism. Fără nicio

regulă. O nouă babilonie: miliarde de oameni, posesori de smartphone-uri sau de alte sisteme *inteligente*, promotori, „făcători” ai noii gazetării fără gazetari.

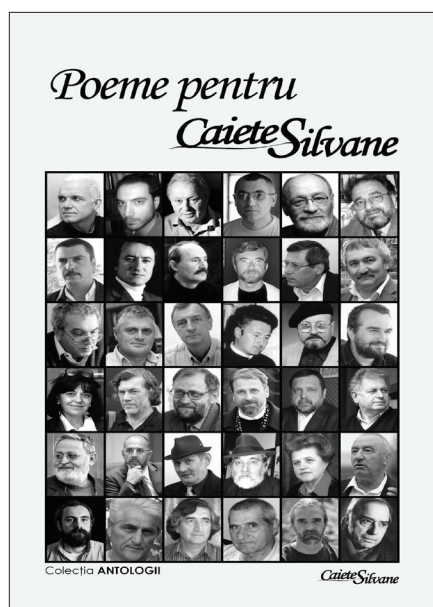
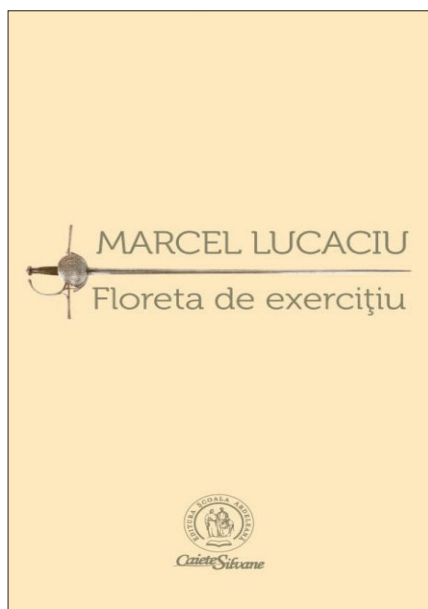
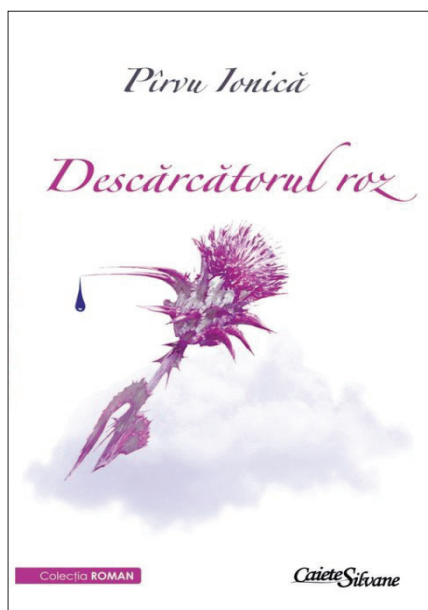
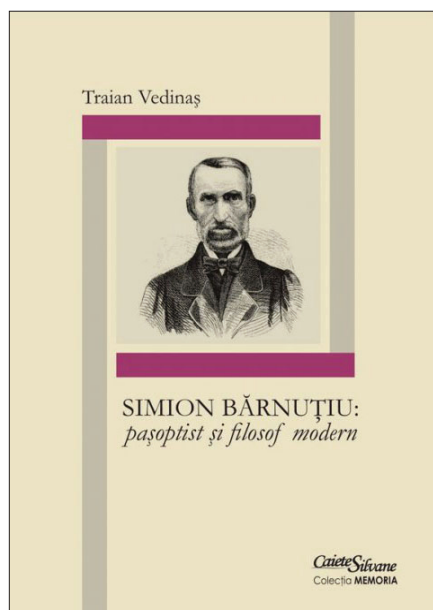
■ Scriu doar pentru mântuire. Nu scriu pentru nimic altceva, repeta spasmodic Er. Era aproape de finalul incursiunii supreme. A găsit, unii ar spune întâmplător, el credea într-o formă superioară de înțelepciune, a găsit Speranța. Er era, în sfârșit, în fața mântuirii. Prin subteranele Orașului și-a împlinit menirea. În întuneric a găsit raza de lumină. Nu mai era speriat. Nu mai era supărat. Nu mai era Er. Era poate o ființă imaginară.

■ Probabil nu mai există nicio șansă. Scriam undeva că nu îmi pot închipui raiul/iadul la modul colectivist, în ciuda scrierilor de tot felul ce anunță un „după” al maselor, al națiunilor, al judecății la kil, al trierilor. Nuanțez, poate: nu îmi pot închipui iadul ca un nou Auschwitz sau un nou Gulag. Dar, probabil nu mai există nicio șansă. Mi-e greu să mă gândesc și la un Dumnezeu atât de rău încât să-i ofere omului suferința și în timpul vieții și *după*. Suntem un *experiment continuu* al unei divinități sadice? Chiar suntem ceea ce mâncăm, ceea ce bem, ceea ce lucrăm, ceea ce spunem, ceea ce scriem, ceea ce uităm, ceea ce credem, ceea ce iubim, ceea ce urâm? Poate că nu suntem nimic din toate acestea, fiind „programați” să ducem la îndeplinire, pe cărări vechi, mai strălucite ori pe autostrăzile viitorului, diverse „misiuni”... Probabil nu mai există nicio șansă. Aproximare: se nasc peste 350.000 de copii zilnic pe Pământ. Ne putem închipui raiul ca metroul din orice metropolă contemporană?

■ „Pâinea noastră cea de toate zilele”... Iată că, în literă, milioane de oameni nu mai au voie să mănânce pâine. Mă rog, o felie, două pe zi, în cazurile fericite. Strictul necesar de pe vremea apostolilor e astăzi, pentru cei bolnavi, reprezentat de morcovi, țelină, pătrunjel, păstârnac, castraveți, roșii, ardei, ceapă, usturoi, napi, ciuperci, germenii de legume, dovlecei cruzi... Poate „Tatăl nostru” pentru diabetici ar trebui modificat: „Leguma noastră cea de toate zilele”... Și, totuși, și astăzi „pâinea” a rămas esențială în alimentația locuitorilor spațiilor producătoare de grâu, orz, secară, ovăz, porumb, sorg, mei și orez. *Pâinea îngerilor* nu este din lumea aceasta.

Din cărțile apărute la Editura
„Caiete Silvane” în 2017

Caiete Silvane

VLADIMIR HOLAN

(16 septembrie 1905 – 31 martie 1980)

Considerat drept cel mai mare poet ceh. Debutază cu volumul *Evantaiul visător* (1926). A mai publicat 10 volume, din care amintim: *Triumful morții* (1930), *Primul Testament* (1940), *Recviem* (1945), *Ție* (1947), *Noapte cu Hamlet* (1963). În 1960 este nominalizat la Premiul Nobel pentru Literatură (pe care-l va câștiga în acel an Saint-John Perse). A fost un asiduu traducător din lirica universală, tălmăcind în limba cehă 160 de autori.

ÎNTÂLNIRE ÎN LIFT

Am intrat în cabină și am fost singuri.
Ne-am privit și nimic
altceva.
Două vieți, o clipă, plinătate, nebunie...
La etajul cinci a coborât, iar eu, urcând,
am înțeles că n-am s-o mai văd vreodată,
că această întâlnire va fi pentru totdeauna și
nimic mai mult,
iar dacă aş merge după ea, aş păși ca un mort,
și chiar dacă ea s-ar întoarce spre mine,
s-ar întoarce din lumea cealaltă.

(Din volumul *Durere*, tradus din cehă
de Sorin Paliga, Editura *Meteor Publishing*,
București, 2017)